UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Preceptum Tertium

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Visual Library

E lios ⁊ vnus patri ſucceſſit. Et poſt mortez
patris ſe mutuo mordebant vt canes: ⁊ in=
uicem maledicebant ⁊c̄.

Explicit ſecundum preceptum.

¶ Incipit tertium preceptum.

MEmēto vt di=
em ſabbati ſctifices. Queri=
tur primo quare ad hoc pre=
ceptum additur hoc verbuz
memento: cum nō addatur
ad alia precepta. Reſpondet̄ q̄ hoc eſt pro
pter tres rōnes. Prima eſt qꝛ de hoc prece=
pto obſeruationis ſabbati prius mentio fa
cta fuit. Geñ. ij. ⁊ Exod̄. xx. Ergo ad rem
memorandā de illis q̄ prius dicta ſunt ad=
ditur memēto. De ſanctificatione ſabbati
ſcribit̄. Geñ. ij. Bñdixit deꝰ diei ſeptimo.
Etiā Exo. vj. fit mētio de ſabbato: vbi pro=
hibetur ne manna colligat̄ in ſabbato. Se
cunda rō: qꝛ hoc mandatuz non obligat ad
ſemꝑ: ſed ſolū in certo die. Modo interru=
ptio tꝑis ſolet inducere obliuionem. Ter=
tia rō eſt: qꝛ hoc p̄ceptū quo ad determina
F tionē diei non fuit p̄ceptum morale: nec eſt
ſcriptū in hominis corde: ſicut alia p̄cepta
moralia. Ergo citius poterat fieri obliuio
circa ipſuz q̄ȝ circa alia precepta. Ergo ſibi
addit̄ hoc verbum memento. Hoc em̄ pre=
ceptū refert̄ ad ſpūſſancti bonitatē: ⁊ iſtud
preceptū fuit homini datū ꝓpter ſex ratio=
nes. Primo propter diuini cultus vacatio=
nem: vt iſta die homo ſimpliciter deuotiōi
ſtuderet: ⁊ quicq̄d boni alio tēpore neglexe
rat: hoc iſto die reſtauraret. Ideo dr̄ Ge=
ne. j. Bñdixit dominꝰ diei ſeptimo: ⁊ ſan=
ctificauit illum. i. ad vſum eum applicauit
Ideo dicit magr̄ ſen. lib. ij. diſt. j. Sicut fa=
ctus eſt homo ꝓpter deū vt ei ſeruiret: ita
mūdus factꝰ eſt ꝓpter hoīez: vt ei ſeruiret
⁊ poſitꝰ eſt homo in medio vt ei ſeruiret̄: ⁊
ipe ſeruiret. Si ḡ totus mundus hoī ſeruit
per totā ſeptimanā: cur hō nō deberet deo
ſeruire per vnicā diē: qui mundum fecit ꝓ
pter hoīem. Scd̄o eſt datū propter erroris
gentilium extirpationē. Voluerūt em̄ ph̄i
gentiles probare mūdum fuiſſe ab eterno.
Ad cuiꝰ erroris extirpationē mādauit di=
em ſeptimū: in q̄ facta ē ꝯſummatio vniuer
ſi ſemꝑ hr̄e ī memoria dicēs Exod̄. xx. Me G
mento vt diē ſabbati ſanctifices. Cuiꝰ opi
nionis fuit Ariſtoteles. vtz ī. viii. phyſico.
⁊ multi alii qui poſuerūt mundum eſſe ab
eterno ⁊ non creatum. Ideo dicit magiſter
ſen. li. ii. di. i. Creationē rez inſinuās ſcri=
ptura deū eſſe creatorē initiumq̄ȝ tꝑis atq̄ȝ
oīm viſibiliū ⁊ inuiſibiliū creaturarū moy
ſes in ꝑmordio ſuo oſtēdit dicens. In prin
cipio creauit deus celū ⁊ terram. His ete
nim verbis moyſes ſpū dei afflatus in prin
cipio a creatore deo mundum factū refert
elidens errorē quorundā: plura ſine princi
pio fuiſſe principia opinantiū. Plato nan=
q̄ȝ tria initia. i. principia eſtimauit deuz ſcz
⁊ exemplar ⁊ materiā. Hec ille. Tertio ꝓ=
pter cupiditatis reprehēſionem. Preuidit
em̄ deus tātā eſſe cupiditatē: vt niſi aliqua
dies eſſet quieti anīe ⁊ corporis deputata
hō non daret quietē ſibi nec ſuis familiari=
bus ⁊ aīalibꝰ. Itē Exo. xx. dictū eſt. Me=
mēto vt diē ſabbati ſctifices: ſtatim ſequit̄.
Nō facies in ea om̄e opꝰ tuū nec filii tui ⁊
ancilla tua ⁊ aīalia tua ⁊ aduena q̇ eſt itra
portas tuas. Quarto ꝓpt̄ diuinā benedi= H
ctionē. Bñdixit em̄ deꝰ diē ſeptimū ⁊ ſcti=
ficauit illū. vtz Geñ. i. Iſta em̄ benedictio
ſm̄ Aug. nō eſt aliud q̄ȝ multiplicatio bene=
dictionis diei. Licet em̄ ī ſex diebꝰ oēs res
⁊ creature ſingule fuerūt create diſtincte ⁊
ornate: nō tñ ante diē ſeptimū ceperūt ſeip
ſas multiplicare: vt capra produceret hyr=
cū: ⁊ gallina gallū: plāta plantā. Sed poſt
diē ſeptimū tūc oēs creature dederūt ope=
ram ꝓductiōi ⁊ multiplicatiōi ſibi ſimiliuz:
vt ſe multiplicarēt: ⁊ vnūq̇dq̄ȝ ꝓduceret ſi
bi ſile: excepto hoīe q̇ tanq̄ȝ decoratꝰ diui=
na ſcīa eius ſpēale mādatū debebat expe=
ctare qñ ſibi placeret: ⁊ generatiōi opam
daret. Conueniens ergo fuit vt talis dies
in q̄ fuit data creaturꝫ p̄dicta bñdictio ad
dei cultū dedicaret̄. Quito ꝓpt̄ dei quieta
tionē: qꝛ tali die req̄euit deus ab om̄i ope
q̄d patrauerat. vtz Gene. j. Idē Exodi. ii.
dr̄. Sex em̄ diebꝰ fecit dñs celum ⁊ terraz
mare ⁊ oīa q̄ in eis ſunt: ⁊ req̄euit in die ſe
ptimo. Idcirco benedixit dñs diei ſabbati
⁊ ſanctificauit eū. Que v̄ba exponit magr̄
ſen. li. ii. di. xv. dicens. Req̄euiſſe dicit̄ deꝰ

die ſeptīo: nō q̄ſi opan̄do laſſus: ſed ab vni
A uerſo ope req̄euit: q̄ nouā creaturā facere
ceſſauit. Hec ille. Non tñ ceſſauit a creatu=
re ꝓducte cōſeruatiōe. Quia ſi per vnū in=
ſtans ſubtraheret ſuā cōſeruationē creatu
ra mox annihilaret̄. Jō dr̄ in euāgelio Jo
annis. Pr̄ meꝰ vſqꝫ mō opat̄ ⁊ ego operor.
Sexto ꝑpt̄ chr̄i ī ſepulchro figurationē:
nā chr̄s ſabbato quieuit ī ſepulchro: nā ſex
diebꝰ chr̄s ꝑfecit opꝰ redemptiōis: dn̄ica
die venit ſuꝑ aſinā ⁊c̄. ſabbato quieuit ī ſe
pulchro. querit̄ vtrū dies ſabbati a iudeis
celebrata ſit ab eccl̄ia in diē dn̄icam totali=
ter tranſmutata? Videt̄ ꝙ nō: q̄a papa nec
eccl̄ia pōt diſpēſare ꝯtra legē nature: ſed
ſabbatū eſt ſeruandū ex lege nature. ḡ ⁊c̄.
Jtē Exo. xxxj. dr̄. Cuſtodite ſabbatū meū
pactū eñ meū erit ſempiternū: ḡ eſt inmuta
bile. Jn oppoſitū eſt eccl̄ia q̄ hoc de facto
ſtatuit. Rn̄det ſctūs Tho. ij. ij. q. cxxij. art.
iiij. Et Aug. de anchona in li. de eccleſiaſti
ca ptāte. q. l. art. ij. di. ꝙ in obſeruatiōe ſab=
B bati aliq̄d fuit morale ⁊ reale: ⁊ ꝑ ꝯn̄s mā=
ſiuū ⁊ ꝑpetuū non recipiēs diſpēſationē:
puta ꝙ dies aliq̄ laudibꝰ ⁊ ſuitio dei ſctifi=
caret̄ ⁊ deputaret̄ ad laudē eiꝰ. Aliq̄d ꝟo
fuit cerimoniale ⁊ ſignificatiuū ſolum: per
ꝯn̄s mutabile recipiens diſpoſitionē: puta
ꝙ eſt determinatio talis diei vl̄ talis opis
Primū ergo ī celebratione ſabbati ſemper
manet: q̄ ſicut illi vna die vacabāt diuino
cultui: ⁊ deputabāt illam diē ad laudē dei
⁊ ſeruitiū eius ſic nos facimus. Sed ſecū=
dum nō manet. ſ. determinatio talis diei
ſcꝫ ſabbati. De quo primo loquūtur rōnes
aſſumpte. Ubi notādū ꝙ ſabbati dies mu=
tata fuit ab eccl̄ia in diem dn̄icam rationa
biliter. Primo ꝑpter figurationem. Nam
quies ⁊ ſanctificatio que fit die dn̄ica figu
rat requiem animarū ⁊ corporū quā expe
ctamus in octaua etate. Et ſicut in octaua
die puta dn̄ica quieſcimus ab omni opere
⁊ vacamꝰ laudibus dei. Sic in octaua eta
te q̄eſcimus corꝑe ⁊ mente ab oīm labore.
Juxta illud Eſaie. xxxij. Sedebit populus
meus ī pulchritudine pacis: ⁊ ī tabernacu
lis fiducie ⁊ in requie opulēta. Merito er=
go deuote debemus celebrare diem dn̄icā
quia tunc figuramus talē requiem: imo re=
colere eā debemus. Sc̄do ideo eſt mutata
C ne iudaiſare videamur. Jdeo ſcribit beatꝰ
Gregoriꝰ ciuibꝰ romanis: ⁊ ponit̄ de cōſe.
diſt. iij. ca. Peruenit ad me quoſdam ꝑuer=
ſi ſpūs hoīes praua inter vos aliqua ⁊ ſan
cte fidei aduerſa ſeminaſſe: ita vt ī die ſab=
bati aliq̄d operari ꝓhibeant. Quos q̄d ali=
ud niſi antichriſti predicatores dixerimꝰ:
qui veniēs die ſabbati atqꝫ dn̄icū ab oīm
faciet opere cuſtodiri. Hec ibidem. Ne er=
go videamur iudaiſare non debemꝰ diem
ſabbati celebrare. Tertio q̄ in tali die. ſ. do
minica totus mundus creatꝰ eſt: ḡ merito
mutauit ſabbatū in diē dn̄icam: vt recole=
ret tale magnū beneficiū: ſm̄ q̄d dicit mgr̄
ſent. li. ij. di. j. dicens. Credamus ḡ creatu
rarum terreſtrium viſibilium ⁊ inuiſibiliū
cauſam non eſſe niſi bonitatē creatoris: q̄
eſt deus vnus ⁊ verus. Cuius eſt tāta bo=
nitas: vt ſumme bonus btitudinis ſue qua
eternaliter btūs eſt: alios velit eſſe partici=
pes. Cogitent ḡ illi q̄ꝫ ingrati ſint qui non
D celebrant deuote diem dn̄icam: cum in illa
die deus creauit celū ⁊ terram ꝑpter eos.
Quarto: q̄a decē ꝓcepta fuerunt eadē die
data: ḡ qui volunt deuote celebrare debēt
recolere ꝓcepta diuina. Sꝫ prochdolor in
nulla die ita tranſgrediunt̄ ꝓcepta diuina
ſicut in die dn̄ica. Quinto: q̄a in die dn̄ica
primo cecidit de celo manna filijs iſrael: ſi=
cut Origenes dicit. Exod. xvj. Ex diuinis
inquit ſcripturis hoc conſtat: ꝙ in die dn̄i=
ca deus pluit manna: ⁊ ī ſabbato nō pluit.
Primo eñ cadebat pruina quaſi ſtramen
manne ⁊ poſtea mān̄a. Sc̄do ros q̄ſi eius
operimentū. Jntelligant inquit iudei iam
tūc ꝓlatā eſſe dn̄icam nr̄am iudaico ſabba=
to. Jbidem dicit idem. Quid illis videtur
de eo ꝙ dicit ſex diebus colligetis: die aūt
ſeptimo colligetis duplū. Apparet inq̄t ſex
tam diē noīari illā q̄ eſt añ ſabbatū q̄ apud
nos paſceue dicit̄. Sabbatū aūt ſeptia di=
es eſt. Quero q̄ die cepit celitus dari man
na. Apparet ꝙ die dn̄ica. Hec Origenes.
Sexto ꝑpter chr̄i incarnationē. Un̄ dicit
mgr̄ hiſtorie ī ſcholaſtica hiſtoria ſuꝑ euā=
gelia. c. v. Natus eſt inq̄t chr̄s ī die dn̄ica:
nam eadē die q̄ dixit dn̄s: fiat lux: ⁊ facta
eſt lux: viſitauit nos lux oriēs ex alto. Hec

E ille. Debemꝰ ergo tali die bñficiū incarnationis recolere. Jdō ſemꝑ in illis diebꝰ canitur Credo. in quo cantat̃. Et incarnatꝰ eſt de ſpūſancto: ⁊ hõ factus eſt. Et ſic debemus nos humiliter genuflectere: ne contingat nobis ſicut cuidam laico qui ſe noluit cū alijs inclinare. Quem diabolus terribiliter percuſſit dicẽs. Si ꝓpter me ſicut ꝓpter te chriſtus eſſet incarnatꝰ: imꝑpetuum me inclinarẽ. Cogitãt ḡ ꝙ̃ ingrati ſunt de bñficio incarnationis qui nõ celebrant deuote dñicam diẽ. Septimo ꝓpter chriſti reſurrectionẽ. Jdō dicit cañ. lxxv. diſt. c. ꝙ dies dñica tãtis diuinaꝝ diſpenſationū myſterijs eſt cõſecrata: vt quicq̃d a domino inſigne eſt ꝯſtitutū in huiꝰ diei dignitatem ſit geſtū. Jn hac inq̃t mundus ſumpſit exordium. Jn hac ꝑ reſurrectionem mors interitum: ⁊ vita accepit principiuꝫ. Jdeo p̃cepit ſancta eccl̃ia ꝙ dies paſce ſemꝑ debet celebrari in dñica. vt patet de cõſe. di. iij. diſt. c. Noſſe vos volumꝰ ꝙ paſcha domini die dñica annuis tẽporibꝰ ſit celebrãdum. Jſtis enim tẽporibus hermes doctor
F fidei ⁊ ſcripture fulſit inter nos. Sequitur infra. Eideꝫ hermeti angelꝰ dñi apparuit in habitu paſtoris: ⁊ precepit ei vt paſcha die dñica ab omnibus celebraret̃. Unde ⁊ nos apl̃ica auctoritate inſtituimus oẽs eadem ſeruare. Jtẽ dicitur ĩ capl̃o celebritatem: ⁊ in alijs multis capitulis ibidẽ. Debemus ergo deuote recolere in die dñica: qualiter dominus noſter in illa die reſurrexit cū quatuor dotibus corpis: ſcꝫ claritate corporis agilitate ſubtilitate ⁊ immortalitate q̃s in nr̃a reſurrectione nos etiam habebimus. ❡ Octauo eſt hec dies ſcꝫ ſabbati mutata in diem dñicã ꝓpter ſpūſſancti miſſionẽ: q̇a tali die venit ſpūſſctūs ſuꝑ diſcipulos in linguis igneis: ⁊ loquebant̃ varijs linguis. vtꝫ in actibus apl̃oꝝ. Jgit̃ in tali die debemꝰ meditari q̃liter ſpūſſanctus venit ſuꝑ diſcipulos chr̄i cõgregatos in linguis igneis: ⁊ loquebant̃ varia idiomata. ❡ Nono ꝓpter generalẽ reſurrectionẽ q̃ fit etiã die dñica. Et eadẽ die etiã iudicabimur. Que omnia bñ debemꝰ recolere. ❡ Decimo quia fuit prima dies oĩm dierū. Ergo cuꝫ deuotione debemꝰ celebrare dñicam. ❡ Undecimo propter erroris extirpationẽ. Nã ſm gentiles dies dñica eſt primꝰ: q2 in exordio diei illius ſol qui principalis planeta eſt incipit dñari. Jnde vocabant eã diem ſolis atqꝫ venerabãtur ſolem tanqꝫ deū ſm Bonauenturaꝫ. Ex hoc quidam mos inoleuit ꝙ in ortu ſolis tales idolatre vertebant ſe ad ſolẽ ⁊ venerabantur eũ ꝑ capitis inclinationẽ: ſicut Leo papa dicit in ſermone quodam. Merito ergo dies dñica inſtituta eſt: vt iſte ꝓphanꝰ error extirparet̃: ac debita reuerentia in illa die deo exhibeatur. Jdō dicit. Memẽto q̃ſi diceret q2 vnꝰ eſt deꝰ. ſ. adorandus. Legit̃ in ſpeculo hiſtoriali lib. xxvij. ca. xlvij. ꝙ in gabacenſi parrochia dum pr̃familias die dñica ſegetum mixturã pro penuria famis moleret in vſus familie ſubito iuſta dei indignatiõe arſit farina cum pudoris nigredine ad exẽplū poſteris ne q̇s p̄ſumat ſil̃e. Ex his ſequit̃ primo ꝙ dies dñica eſt dies magne ſolennitatis ⁊ reuerentie multe dignitatis ⁊ excellentie: magne tranquillitatis ⁊ indulgentie: iocunditatis ⁊ leticie.
Dixi primo ꝙ eſt dies magne ſolennitatis ⁊ reuerentie. Jdō dr̃ extra de ferijs. c. oẽs dies dñicos a veſpa in veſperū cū om̄i veneratione decreuimꝰ obſeruari ⁊ ab om̄i illicito opere abſtinere: vt mercata in eis minime fiant nec placitum nec aliq̇s ad mortem vel ad penã iudicet̃: nec ſacramẽta niſi ꝓ pace vl̃ alia neceſſitate preſtent̃: puta ꝓ fide vel ꝓ obediẽtia: ⁊ ſic de alijs. Jdeo dr̃ de cõſe. di. iij. ca. Jeiunia. Jn die dñica inquit canon nihil aliud agendū eſt niſi vacanduꝫ diuinis. Nulla vero opatio in illa ſancta die agatur: niſi tantū hymnis ⁊ canticis ſpūalibꝰ ⁊ pſalmis dies illa agat̃. ❡ Scd̃o eſt multe dignitatis ⁊ excellẽtie. Jdeo dicit̃. lxxv. di. c. ꝙ dies dñica tantis diuinarū diſpenſationū myſterijs eſt cõſecrata: vt quicquid a dño inſigne cõſtitutuꝫ eſt: i huius diei dignitatẽ ſit geſtū. Jn hac inquit mundus ſumpſit exordium. Jn hac per reſurrectionẽ mors interitū: ⁊ vita accepit principiū. Jdeoqꝫ nulla alia die epiſcopi cõſecrari debent niſi in illa: vt patet in ca. iam allegato. ⁊ extra de ferijs. ca. ij. habet idem: ꝙ diebus dñicis nõ debẽt fle-

G (right margin, beside "dñicam. ❡ Undecimo…")
H (right margin, beside "Dixi primo…")

A cti gen̄ua cauſa oꝛōnis niſi q̄s ex deuotio-
ne facere velit excepta cōſecratione ep̄oꝝ
vbi cōſecrans ꝛ cōſecratus genua flectere
debent. Ideo p̄cipit omnibꝰ chꝛ̄ianis ꝙ ta
li die debent audire miſſaꝫ. vtꝫ de ꝯſe. di.
j.c. Miſſas dn̄ica die ſecularibꝰ totas au-
dire ſpēali oꝛdine p̄cipimus. Ita vt an̄ bn̄-
dictionē ſacerdotis egredi ppl̄s non pꝛeſu
mat. Q̄d ſi fecerit ab ep̄o publice cōfunda-
tur. Ubi dicit gloſa ꝙ cōtra p̄ceptū faciūt q̄
diebus dn̄icis non audiūt integrā miſſam
niſi aliq̄ ſpēalis neceſſitas cogat. Sed di-
ceres: hoc p̄ceptū cogit niſi ſeculares. Er-
go clerici ꝛ religioſi pn̄t nō audire miſſam
integram. Reſpōdet negādo cōſequentiā.
Quicquid em̄ pfectionis ſpūalis ſeculari-
bus pꝛecipit: hoc in ſuſceptione ſacri oꝛdi-
nis: vel in ingreſſu religionis cleric9 vel re-
ligioſus quaſi in mandato recipit. Naꝫ die
bus dn̄icis ſacerdotes ſpecialiter debent
celebꝛare. vtꝫ de ꝯſe. di. ij. c. Quotidie eu-
chariſtiā accipere nec laudo nec vitupero:
om̄ibus tn̄ dn̄icis diebus cōicandū eſſe ex-
hoꝛtoꝛ. ¶ Tertio eſt dies magne trāquilli-
tatis ꝛ indulgentie. Idē em̄ p̄ceptū quod
B olim dabatur de die ſabbati ꝛ de eius cele
bꝛatione eccl̄ia nunc pꝛecepit de die dn̄ica
Unde dixit dn̄s Exo. ij. Memēto vt diem
ſabbati ſctifices. Sex em̄ diebꝰ operaberꝭ
ꝛ facies oīa opa tua: ſeptima aūt die ſab-
batū dn̄i dei tui eſt. Non facies in ea omne
opus nec tu nec filius tuus ꝛc̄. Iſta om̄ia
nunc ſunt celebꝛanda ꝛ obſeruanda in die
dominica: quē nobis celebꝛē fecit chꝛiſtus
qui in illa reſurrexit. Et licet ab omni ope-
re ſit abſtinendū: potiſſime tn̄ abſtinenduꝫ
eſt a carnalibus operationibus. Nam vt
deduci pōt ex ſtatutis patruꝫ diebꝰ dn̄icis
nō dn̄t fieri balneatiōes cōmeſſatiōes tri-
pudia ꝛ choꝛiſatiōes ꝛc̄. Un̄ in canone de
conſe. diſt. iij. c. puenit. Recitat papa ꝙ ci-
ues romani pposuerūt coꝛā eo p̄dicationē
quoꝛūdā q̄ in ſuis p̄dicatiōibꝰ dixerūt: ꝙ in
diebꝰ dn̄icis nullus debeat balneare. Rn̄-
det papa dicēs. Si p luxuria ꝛ voluptate
in illa die dn̄ica lauari appetit hoc fieri:
nec reliquo die concedimus. Si aūt p ne-
ceſſitate coꝛpis hoc nec die dn̄ico pꝛohi-
bemus. Ex qua auctoꝛitate ptꝫ grauit pec
care om̄es illos qui nō ppter neceſſitatem C
coꝛpoꝛis: ſed potius cauſa voluptatis ad
balneum currunt quocūqꝫ etiā die feriali ꝛ
ſpēalr oēs religioſi multuꝫ peccant. Nam
Aug. in regula. Lauacrū coꝛpis cū neceſſi
tas cogit minime deneget. Sine g̊ neceſſi-
tate nō eſt balneandū ſed p neceſſitate. Di
cit Euſebius lib. v. hiſto. eccle. ca. j. ꝙ ſerui
chꝛ̄i qui habitabāt Uienne ꝛ Lugduno vr
bibꝰ ſcripſerūt fratribꝰ cōmoꝛātibꝰ i aſia p-
ſecutionē quā patiebant i gallia. Conque
ſti em̄ fuerūt ꝙ eis phibebat domoꝝ inha
bitatio: deīde vſus balneaꝝ. Et iſta ē grā-
matica Euſebij. Dicit em̄ Euſebius li. iiij.
ca. xiiij. de btō Ioāne euāgeliſta: q̄ cū apō
epheſum balnea lauandi gr̄a fuiſſet ingreſ
ſus: ꝛ vidiſſet ibi cherinthum hereticū exi
lijt cōtinuo ꝛ diſceſſit nō lotꝰ dicēs. Fugia
mus hinc ne ꝛ balnea ipſa coꝛruant in qui
bus cherinthus lauat veritatis inimicus.
Ex quibꝰ patet ꝙ ſanctis licitū fuit itrare
balnea. ¶ Quarto eſt dies iocunditatis ꝛ
letitie. Ideo nemo debet ieiunare die dn̄i-
ca. vtꝫ de ꝯſe. diſt. iij. c. Ieiuniū dn̄ice diei
ꝛ q̄nte ferie nemo celebꝛare debet: vt inter D
ieiuniū chꝛ̄ianoꝝ ꝛ gētiliū ꝛ veraciter cre
dentiū ꝛ infideliū atqꝫ hereticoꝝ vera et
non falſa diſcretio habeat. Itē ibidē. c. ne
quis ieiunet die dn̄ica. Rō huius eſt: qꝛ di-
es dn̄ica dies leticie eſt. Sed ieiunabilis
dies: eſt dies triſticie. Si g̊ quis vellet ieiu
nare in die dn̄ica vellet ꝙ dies leticie fie-
ret dies triſticie.

¶ Sabbata ſanctifices.

Primi peccantes cōtra illud p̄ceptū
ſunt qui manualiter aliq̄d operant
in diebus dominicis ꝛ alijs diebus
feſtiuis. Contra quos dicit Exo. xx. Me-
mento vt diem ſabbati ſanctifices. i. diui-
no cultui totaliter applices de diuinis bn̄-
ficijs meditando: ꝛ deo gr̄as agēdo. Sex
em̄ diebus opaberis illa que ſunt neceſſa-
ria p vita humana ſuſtentanda. Septima
aūt die ſabbatū dn̄i tui eſt. Nō facies in ea
om̄e opus. Illa etiā que neceſſaria p victu
erant: non fuit licitum coquere vel parare
vtꝫ Exodi. xvj. ꝛ. xx. Nec tu nec filius tu-
us ꝛ ancilla tua ꝛ iumentū tuū ꝛ aduena
id eſt gētilis cōuerſus ad ritū iudeoꝝ. Nō

E huius ſequit̃:q2 in ſex dieb⁹ fecit de⁹ celū
7 terram mare 7 oīa q̄ in eis ſunt: in ſepti-
mo aūt quieuit ab oī ope. Jō bn̄dixit dn̄s
diei ſabbati 7 ſctificauit illū. Hec ibi. Jtez
Exo.xxxj. Dixit dn̄s. Sabbatū meū cuſto=
diatis:quia ſignum eſt inter me 7 vos ī ge
nerationib⁹ vr̄is: vt ſciatis q2 ego dn̄s qui
ſanctifico vos. Cuſtodite ſabbatū meū: q̇a
ſanctū eſt. Et ſequit̃ ibidez. Qui polluerit
illud morte moriat̃: 7 qui fecerit in eo opus
peribit aīa illius de medio populi ſui. Hec
ibi. Ex his ptz q̄3 ſtricte fuit iudeis p̄cepta
obſeruatio ſabbati: loco cui⁹ nos chr̄iani
habem⁹ diē dn̄icā. Sed nos chr̄iani ſum⁹
peiores iudeis:q̄ valde ſtricte ſeruant ſab=
batū ſuū. Nā iudeus nō caperet mille flore
nos q̄ faceret vnā p̄uā ſuturā ī tunica ſua
ſ3 chr̄ianus caperet vnū denariū 7 ſueret
integrā tunicā in die dn̄ica. Etiā iudei pu=
niunt terribiliter tranſgreſſores ſabbati.
vt ptz Nūe.xv. q̄ collegit ligna in die ſabba
ti:qui fuit ꝓpter hoc lapidatus: vt3 ibidē.
Sed raro vel nunq̄3 tales tranſgreſſores
apud chr̄ianos puniunt̃. Sed ſi nō puniū=
F tur ab hoīe: a deo punietur hic 7 ī futuro.
Primo hic puniūtur in tp̄alibus: q̇a tales
ex hoc non ditant̃:q2 q̇cq̇d lucrant̃ in tp̄ali
bus p̄dūt in ſpūalib⁹ q̄ ſunt bona aīe. Jn=
ſup ex diuina p̄miſſiōe captiuant̃: a rapto
rib⁹ ſpoliant̃:vel equi eoꝝ ledunt̃ 7 moriū
tur:aut vacce 7 dom⁹ eoꝝ comburunt̃ vel
alia infortunia talib⁹ accidunt: 7 ſic depau
perant̃. Scd̄o tales puniunt̃ in corp̄e: q̇a
aliq̄n infirmant̃ per menſem vel duos:vel
q̄n̄q3 cadūt 7 frangunt crura vel brachia:
tunc oportet eos feſtiuare cum potius de=
berent laborare:quia ante laborauerūt cū
feſtiuare debuerūt. Quia ſm̄ Salomonez
per que quis peccat: per hec 7 torquetur.
Tertio puniunt̃ in aīa quod eſt maximum
q2 quotiēs feſtū ſoluunt: totiēs mortaliter
peccāt: 7 aīam ꝓpriam occidunt. vt3 Exo.
xxxj. Qui polluerit ſabbatū: morte moria=
tur. Nā tales violatores peccant in p̄rem:
cuius potētia mūdū creauit. Jn filiū: cui⁹
ſapiā mūdū redemit. Jn ſpm̄ſanctū:qui in
tali die miſſus eſt in mundū. Ex his ptz q̄
ī dieb⁹ dn̄icis 7 alijs feſtis debet ſe hō ab=
ſtinere ab om̄i ope ſeruili. ſm̄ illud Leuit.
xxiij. Om̄e opus ſeruile non facietis ī eo. G
Et eſt op⁹ ſeruile op⁹ mechanicū:q̄ ars di=
uidit̃ in ſeptem ſcientias. vt dicit Hugo li.
ij. didaſcalon. c.xxj. Quaꝝ prima eſt agri=
cultura. Et cōtinet in ſe oēm modum colen
di terrā. Cuius artis inuentor primus fuit
Cayn. vt3 Gen̄.iiij. Tales omnes tenent̃
ſabbatizare. Sed q̄uis non arant in feſto:
p̄parant tn̄ currum vel liniūt rotas vel re=
formant aratrū: 7 in hoc putant ſe non diſ
ſoluere feſta: qđ falſum eſt. Secūda dicit̃
lanificiū: 7 cōtinet oīa genera texendi: aut
ſuendi veſtes: vt ſunt ſutores: ſartores. Ta
les etiā debēt ſabbatizare: ſ3 ſutores ſi nō
ſuūt calceos: p̄parāt tamen coriū aut deni
grant illud: vel liniūt: vel p̄mittūt q̄ famu=
li eorum repetiant ſotulares vt lucrentur.
Sartores etiā quāto noctes 7 vigilie ſunt
ſanctiores: tanto magis laborāt: immo fa=
muli eoꝝ vt lucrent̃ repetiant veſtimenta
antiqua. Tales oēs peccāt mortalit̃. Ter=
tia eſt armatura 7 cōtinet oēm modum fa=
brefactoꝝ in ligno: in metallo. Tales eti=
am tenentur celebrare. Sed quid facit car
pētarius ſi nō laborat ſecādo: acuit tamen H
inſtrumenta ſua: faber linit folles ſuas aut
cōflatoriū p̄parat in diebus dn̄icis. Quar=
ta eſt nauigatio: 7 cōtinet oēm modū mer=
catorū emendo vendendo vel mutādo. Si
mercatores nō emūt aut vendūt: ſedent ta
men computādo 7 inſpiciēdo libros ſuos
computationū p̄ totū diem celebrē: vt cum
ſocijs ſuis computent. Jnter illos macella=
tores 7 piſtores: qui pinſunt in ſacris no=
ctibus: 7 ſi nō: p̄parant tn̄ furnū: aut ſecāt
ligna: aut p̄parant paſtū fermentādo: aut
cribrant: 7 putāt ſe in hoc nō frāgere feſta.
Quinta eſt venatio: 7 cōtinet in ſe oēm mo
dum piſcationis aucupij 7 venaturam: vo=
lentes ergo in dieb⁹ dn̄icis ire piſcatū: aut
aucupatū aut venatū frāgūt feſta. Sexta
dicit̃ medicina: 7 ꝯtinet oēm modū facien=
di electuaria. Jgit̃ illi peccant q̄ dieb⁹ dn̄i=
cis cōponunt ſpēs. Septima dr̄ theatrica
que cōtinet oēm modū ludendi: pugillandi
ſaltandi 7 currēdi. Om̄ia iſta ꝓhibita ſunt
dn̄icis dieb⁹. Silr̄ etiam peccant textores
q̄uis non laborant in dieb⁹ ſacris: tn̄ p̄pa=
rant fila 7 ſtamina; vt ſint promptiores in

die ſequēti: aut voluūt fila in girgilla: ī glo
A mo: ⁊ ſic de alijs. Et etiā tales frangunt fe
ſta: ⁊ peccāt. ¶ Excipiunꝟ tñ ſeptē caſus in
quibꝰ licitū eſt aliquid opari manualiter.
Primo in corporis neceſſitate. Jō Math.
xij. excuſauit dñs diſcipulos euellētes ſpi-
cas in die ſabbati. Vñ legiꝟ ibidez. Jn illo
tpe abijt ieſus ꝑ ſata. Diſcipuli aūt eiꝰ eſu-
rientes ceperunt euellere ſpicas ⁊ mandu-
care. Phariſei aūt videntes hoc dicebant.
Ecce diſcipuli tui faciūt qđ non licet eis in
ſabbato facere. Ait illis. Non legiſtis quid
fecerat dauid qñ eſurijt ⁊ qui cum eo erāt
quō intrauit domū dei ⁊ panes ꝓpoſitio-
nis comedit: quos non licebat ei edere: ne-
qꝫ his qui cū eo erant niſi ſacerdotibus: vt
ptz. j. Regū. xxj. Jſta fuit neceſſitas corpo-
ris: ergo hoc fieri licite potuit: qꝛ nō eſt cul
pabile qđ neceſſitas infert. vt ptz. xxx. q. j.
c. ad limina. Jtē neceſſitas nō habz legē. j.
q. j. remiſſionem. Jtem neceſſitas facit lici
tum ⁊c̄. extra de reg. iu. c. ꝙ nō eſt. Jtē ne-
ceſſitas non ſubiacet legi. extra de obſ. ie.
B c. ꝯſiliū. Jtē dicit Aug. in li. de ope mona-
choꝝ. ꝙ diſcipuli nō arguunꝟ hic de furto
qꝛ ſm legē iudeoꝝ fur non erat q̄ de agris
nihil ſecū portabat ⁊ in agro fructū come-
dit. Sic etiā eſt de vuis ⁊ vinea. vtz Deu-
tro. xxiij. vbi dſ. Si ingreſſus fueris vine-
am ꝓximi tui: comede de vuis quantū pla-
cuerit: ⁊ nullū efferes tecū. Et ibidem etiā
poniꝟ de ſpicis. ¶ Scđo hoc poteſt fieri ī
proximi infirmitate. vt ptz Mat. xij. Dñs
curauit hoīem habentē manū aridā in die
ſabbati. Vñ dꝛ ibidem. Venit dñs in ſyna-
gogam eoꝝ. Et ecce hō manū hñs aridam
⁊ īterrogabāt eū dicētes. Si licet ſabbato
curare: vt accuſarēt eū. Jp̄e aūt dixit illis
Quis erit ex vobis hō qui habet ouē vnā:
⁊ ſi ceciderit ſabbatis in foueā: nōne tene-
bit ⁊ leuabit eā: quāto magis melior eſt hō
oue? Jtaqꝫ licet ſabbatis benefacere. Hec
ibi. Jo. vij. Mihi īdignamini: qꝛ totum ho-
minē ſaluū feci in ſabbato. Jnde eſt ꝙ me-
dici licite pñt hominē ſanare in ſabbato ſi-
ne pctō: ⁊ opa miſcđie exercere: dūmodo
teneāt regulā q̄ poniꝟ extra đ peni. ⁊ re. c.
cū infirmitas. Sed cur chr̄s fecit illa ī die
ſabbati? Rñdeꝟ ꝓpter tria. Primo vt ſe do
minū oñderet ſabbati. vtz Mat. xij. dñs ⁊ C
filius hoīs etiā ſabbati. Scđo vt verū ītel-
lectū illiꝰ precepti daret: qꝛ non eſt ceſſan-
dū ab opibus miſcđie: qꝛ licet ſabbatis bñ-
facere. Math. xij. ⁊ Luce. vj. Quia is cō-
mittit in legē: q̄ ꝟba cōplectēs contra legis
nitiꝟ voluntatē. vtz extra de reg. iu. li. vj.
Sicut dſ de quodam fratre minore q̄ aliuz
religioſum per aquā baiulauit. Qui dū in
medio fuiſſet q̄ſiuit ſi aliquē hr̄et denariū.
Qui cū diceret ſic. Jlle dixit. Nō licet mi-
hi pecuniā portare. Et ſic eū ad aquā ꝓie-
cit. Sed hec nō fuit intētio regule ſue. De
quibꝰ ait apl̄s. Cauteriatā hñtes ꝯſciam.
Tertio vt plures hoīes audientes eū ⁊ vi
dentes edificaret. Lu. xiij. Cū curaſſet mu
lierem q̄ habuit ſpiritū infirmitatis annis
xviij. ⁊ erat inclinata: nec poterat ſurſum
reſpicere. Quā cū curaſſet Jeſus: archiſy
nagogꝰ dicebat turbe. Sex ſunt dies ī qbꝰ
oportet opari. Jn his ḡ venite ⁊ curamini.
¶ Tertio in eccl̄ie vtilitatē. vñ Math. xij.
Chr̄s poſuit exēplū de ſacerdotibꝰ q̄ facie
bant oīa q̄ neceſſaria erant in tēplo in die D
ſabbati: ⁊ tñ ſine crimine fuerūt apud eos.
Sic excuſanꝟ illi q̄ arant vel laborant pau
peribꝰ: aut q̄drigant in ꝓuis ſolēnitatibꝰ:
aut eccl̄ie aut cōitati ꝓ reparatiōe pontiuz
aut murorū: ⁊ ſic de alijs. Quia ſm Guil-
helmū qui dicit. Nō credo ꝙ dñicis diebꝰ
vel p̄cipue ī maioribꝰ ſolennitatibꝰ ſcꝫ bea-
te Marie virginis ⁊ aploꝝ liceat id fieri.
De ceteris aūt feſtiuitatibꝰ ⁊ diebꝰ feriatꝭ
paſche: penthecoſtes: quo ad hoc credo ꝙ
liceat ſequi cōſuetudinē regionis: quā ſcit
ep̄s loci ⁊ nō reprobat. Si aūt dubitatur:
vtrū ſi ep̄s ſciat talia ⁊ ſuſtineat recurrere
debet ſacerdos loci ad ep̄m: vt ſup hoc ra-
tificeꝟ ab eo. Ad hoc aūt ꝙ talia licite ſuſti-
neanꝟ oportet ꝙ non reuocenꝟ laborantes
ab audiēdo diuia q̄ tenēꝟ audire. Et ꝙ p̄n
cipaliter talia fiāt ꝓpter deū: non ꝓpter af
fectum carnalem aut ſpem remuneratiōis
terrene. Et ꝙ neceſſitas pauptatis hoc vi-
deatur exigere cui fit. Jdē eſt de miniſtris
eccleſie pauperibꝰ p̄ſertim qui redditꝰ non
habent in lignis ⁊ lapidibꝰ. Jta tamen ꝙ
labor non perueniat ad multā fatigationē
⁊ tediū ex diuturnitate laborandi. Qui cū

E ħmõi feſta repreſentant quieteꝫ eterne patrie ⁊ delectationē: non credo ꝙ debent in eis laborare ꝑ totā diē vel vſqꝫ ad nimiam fatigationē: vel vt ꝓpter hunc laborem dimittant audire miſſam: qꝛ dimittere illud ad qđ tenent̄ ꝓpter id ad qđ non tenent̄: eſt pctm̄. Hec Joānes in ſūma cōfeſſionū. Sed cōſulendum eſſet ſacerdotibꝰ ne hoc facerēt: qꝛ Math. xviij. dr̄. Ve homini illi per quem ſcandala fiūt. Quia ſi hoc ſacerdotes permittunt facere: laici faciliter inducunt̄ ad faciendū ſil̄ia dicentes. Si hoc ſacerdotes permittūt facere: cur nos non poſſumꝰ? Quarto pōt fieri in ſupioris poteſtate. Vñ Joan. vij. Dñs mandauit circūciſionē fieri in ſabbato: nec ꝑ hoc ſoluebatur lex moyſi: cuꝫ ipſe eſſet dñs ſabbati. Idem eſt ſi papa vel eccleſia hoc permitteret. Jō nō peccant qui capiūt alleca in diebus dñicis. vt patet extra de ferijs. c. licet vbi legit̄. Licet tam veteris q̄ꝫ noui teſtamenti pagina ſeptimū diem ad humanam quietē ſpēaliter deputauerit ⁊ tam euꝫ q̄ꝫ alios dies maieſtati altiſſimi deputatos: necnō natalicia ſctōꝝ martyꝝ eccl̄ia decre

F uerit obſeruanda; ⁊ in his ab omni opere ſeruili ceſſandum. Et infra. Indulgemꝰ vt liceat parrochianis vr̄is diebus dñicis et alijs feſtis p̄terq̄ꝫ in maioribꝰ anni ſolennitatibus ſi alleca terre ſe inclinauerint: eoꝝ captioni ingruente neceſſitate intendere: ita ꝙ poſt factā capturā eccleſijs circūpoſitis ⁊ chr̄i paupibus cōgruā faciant portionem. Hec ibi. Sed dubitat̄: quō eccleſia pōt diſpenſare in p̄cepto diuino. Reſpondetur dupliciter. Primo ꝙ iſta non eſt legis diſpēſatio: ſed potius interp̄tatio: qꝛ eccleſia habet diuinā legem interp̄tari q̄lit̄ debeat intelligi. Scđo qꝛ eccl̄ia in ſuis ſtatutis vtit̄ inſtinctu ſpūſſancti. vtꝫ. xxv. q. j. ca. violatores. Cū ergo p̄cepta ſunt data a deo: ſic eccl̄iaſtica aucte ⁊ inſtinctu ſpūſſancti pōt in quibuſdaꝫ reuocare ꝓpter neceſſitatem hoīm: non tamen ſunt excuſati alij piſcatores q̄ piſcant̄ feſtiuis diebus: ſicut multi vagi faciūt. ¶ Quīto pōt fieri in defenſione cōitatis. Jō ſcribit̄. xxij. q. viij. ca. Si nulla vrget. vbi dr̄. Si vrget neceſſitas ꝑ defenſione p̄rie vel legū paternaꝝ nullo tp̄e ē belloꝝ p̄paratiōi parcēdū.

G Sic legimꝰ Mach. ij. ꝙ illi ſcti machabei q̄rum aliq̄ ꝑmiſerunt ſe interfici añq̄ꝫ vellent bellare ſabbatis: poſtmodū alij p̄habita deliberatione dixerūt. Omis hō qui venit ad nos ad bellandū in die ſabbati pugnemus aduerſus eū ⁊ nō moriamur ſicut frēs noſtri. Sed tñ nō ſunt excuſati q̄ vadūt cū baliſtis ad ſagittandū colūbas aut aues pro lucro. Sexto ꝓpter rei neceſſitatē: vt ſi domus incēderet̄ poſſet extigui: ⁊ ſic de alijs. Dicit Joānes ī ſumma cōfeſſionū. Credo inq̄t ſi iacentibus in agris bladis ⁊ ſegetibus aut fenis in pratis: ⁊ imineat tēpeſtas aut pluuia q̄ corrūpat aut deterioret multū: tūc dñi rex nō ſunt ꝓhibendi ea remouere ⁊ indēnitati ſue p̄cauere: non tñ ſunt excuſati barbitōſores aut ſufferatores eq̄rū: niſi hoc fecerint propter neceſſitatē quibus hmōi opa impendūt. Si aūt faciūt ꝓpter queſtū improbū lucrandi: nō pñt excuſari. Item peccant molendinarij terentes frumenta in molendina ad ventum ⁊ ad aquā ſine magna neceſſitate.

H De molendinis aūt q̄ trahunt̄ per iumēta credo ꝙ debent quieſcere diebꝰ feriatis: cum ſm̄ legē nō ſolū hoies ſed etiā iumēta debēt q̄eſcere in ſabbato: vtꝫ Exo. xx. In alijs autem molendinis ad ventū ⁊ ad aquā in neceſſitate: ſeruāda eſt cōſuetudo regiōis nō ꝓhibita a p̄latis: cū abſq̄ꝫ magno ope hominis poſſint expleri. Itē peccant curſores ⁊ viatores qui pro pecunia vadūt: cū ſm̄ legē iudeī nō poterant ire in ſabbato vltra mille paſſus qđ dicebat̄ iter ſabbati. vtꝫ Act. j. niſi ſit magna neceſſitas. Septimo poteſt hoc fieri ꝓpter opis medietatē: vt cū opꝰ qđ q̄s agit eſt valde parū. Alij oēs mortaliter peccant ⁊ grauiter. Cuiꝰ exēplū ptꝫ in legēda ſcti ypoliti: ꝙ bubulcus q̄dam noīe petrus: cuꝫ in feſto btē marie Magdalene plauſtrū iunxiſſet: ⁊ boues ſequētes ꝯbis maledictis vrgeret: protinus boues ⁊ aratrū a fulmine aſſumit̄: ⁊ ipſe Petrus q̄ imprecatus fuerat atrociori torquebatur ſupplicio. Nam ignis eū arripuit adeo ꝙ carnibus ⁊ neruis tibie ⁊ cruribꝰ conſumptis oſſa paterēt: ⁊ ipa tādē tibia a ſua cōpage penitꝰ ſoluebat̄. Tūc ille eccl̄iaꝫ beate vir-

ginis accedēs tibiā ipſam in quodam fora=
A mine ipſius eccľie abſcondit ⁊ btām virgi=
nem lachrymis ⁊ p̄cibus pro ſua liberatiōe
rogabat. Et ecce nocte q̄dā btā virgo ſan=
cto ypolito: vt petrū ſanitati priſtine reſti=
tueret imp̄auit. Statimq̄ ſctūs ypolitus
tibiā de foramine accipiens in loco ſuo q̄ſi
ſurculū arbori in momento inſeruit. In q̄
viſione tantos dolores ſenſit: vt ſuis cla=
moribus totā familiam excitaret. Qui ſur=
gentes ⁊ lumē accendētes: cū duo crura
⁊ duas tibias hr̄e ꝯſpiciūt. Sed deludi pu
tantes ipm iterū cōtrectabāt vt bona mem=
bra ipm habere cōſpicerēt. Qui iuxta eum
ſtantes integra mēbra hr̄e cōſpiciunt.

¶ Sabbata ſanctifices.

SEcūdi qui peccāt ꝯtra hoc p̄ceptum
ſunt q̄ emūt ⁊ vendunt in dieb⁹ dñi=
cis ⁊ alijs feſtis q: dr̄ extra de ferijs
c. Oēs dies dñicos a veſpe in veſperū cū
omī veneratione decreuimus obſeruare ⁊
ab omni illicito ope abſtinere: vt mercata
in eis minime fiāt. Hec ibi. Itē directe fa=
ciūt ꝯtra hoc p̄ceptū. Sabbata ſanctifices
B Item Exo. xxxi. Qui polluerit illud mor=
te moriat̄: ⁊ qui fecerit in eo opus ſeruile:
peribit anima illius de medio populi ſui.
Nam legit̄ Nume. xv. Factū eſt cū eſſent
filij iſrael in ſolitudine: ⁊ inueniſſent ho=
minem colligentē ligna i die ſabbati obtu=
lerunt eū Moyſi ⁊ Aaron ⁊ vniuerſe mul
titudini: ⁊ recluſerūt eū in carcerē neſcien
tes quid de eo facerent. Dixitq̄ dñs moy=
ſi. Morte moriat̄ hō iſte. Obruat eū oīs po
pulus lapidib⁹ extra caſtra. Cūq̄ eduxiſ=
ſēt eū foras: obruerīt eū lapidib⁹: ⁊ mortu⁹
eſt ſicut p̄ceperat dñs. Sed nūquid eſt ma
gis pctm̄ emere aut vendere in feſtis ex cu
piditate: quā colligere ligna ex neceſſitate
ſua? ¶ Querit̄ ergo vtrū emere aut vēde=
re in diebus dñicis aut in feſtiuitatib⁹ ſan=
ctorum ſit ſemp pctm̄ mortale aut violatio
ſabbatorū an non? Ubi dr̄ ꝙ ſic: ꝑpter au=
ctoritates ſupius allegatas: quia eſt cōtra
preceptū eccleſie. Ergo eſt mortale pctm̄.
In ꝯtrarium eſt neceſſitas: quia nō eſt cul
pabile quod neceſſitas infert. vt ptz. xxxiij
q. i. ca. ad legitimam. Item neceſſitas non
habet legē. i. q. i. remiſſionem. Item neceſ=
ſitas facit licitū qd̕ nō eſt licitum. extra de C
reg. iu. qd̕ non eſt. Item neceſſitas nō ſub=
iacet legi. extra de obſeruatione ieiuniorū
c. cōſiliū. Ad hanc queſtionē reſpōdet ma
giſter Aug⁹ de anchona ſup Mat. dicens
ꝙ q̄ſtio eſt dubia ꝑpter illud qd̕ dr̄ de ꝯſe.
diſt. iij. Ieiunia. In die dñica nihil aliud
agēdū eſt niſi deo vacādū. Et ſubdit̄. Nul=
la opatio i illa ſctā die agat̄: niſi ſolū hym=
nis ⁊ cāticis ſpūalibus illa dies trāſigat̄.
¶ Sciendū eſt vt dicit quidā doctor ꝙ te=
nere forū dieb⁹ feſtiuis ⁊ dominicis tripli=
citer contingit fieri. ſcilicet.
Cauſa ineuitabilis neceſſitatis.
Cauſa cupiditatis.
Cauſa naturalis vtilitatis.
Primo cauſa ineuitabilis neceſſitatis. Cō
tingit em̄ quinq̄ conſideratis cōditiōib⁹ tē=
porū pſonarū ac negociorū qd̕ niſi fieret fo=
rū die dñica vel feſtiua in emendo vel ven
dendo res aliquas magnū detrimentū im=
petrarent p̄dicte pſone: q: forte ſunt artifi
ces: vñ alijs dieb⁹ eorū artificijs eos opor=
tet intēdere: vt victū ⁊ veſtitū pro eis ⁊ p
illis q̄rū curā hn̄t impendant. Et tales ex q̄ D
miſſam audiūt: ⁊ horā aliquā deputāt ad
vacandū cultui diuino a pctō pn̄t excuſa=
ri potiſſime ſi in talib⁹ operibus mens eorū
nō multū a diuino diſtrahat̄ ſeruitio. hec
ille doctor. Dicit Ioānes i ſumma confeſ=
ſio. titulo de ferijs. q. xij. allegans gloſam.
extra de ferijs. c. oēs. ſup ṽbo mercatum:
dicēs. Si aliquis hoc facit pro ſua neceſſi=
tate aliquādo non cōſuetudinarie non cre=
do ꝙ peccat mortaliter. ¶ Scdo pōt fieri
cauſa cupiditatis. Scribit̄ em̄ Eccľi. ij. ꝙ
peccatori dedit deus curā ſupfluā ⁊ affli=
ctionē animi: vt p noctē non requieſcat et
cuncti dies eius dolorib⁹ pleni ſint. Tali=
bus em̄ quib⁹ nō ſufficit tēpus ad venden=
dū ⁊ emēdum rōne anxietatis ⁊ cupidita=
tis peccatū eſt emere aut vendere domini=
ca die: q: cupiditas cum charitate ſtare nō
pōt: immo cum auget̄ cupiditas diminui=
tur charitas: vt dicit Auguſti. Idem dicit
Ioā. in ſumma cōfeſſio. vbi. ſ. dicens. Si
aūt hoc ducit in cōſuetudinem: aut hoc fa=
cit ex improba cupiditate lucrandi: ſicut fa
ciunt mercatores: qui ꝑpter frequentanda

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mercata ad nundinas vix aut nūq̄ʒ intrant
E ecclias ſuas: credo φ peccent mortaliter.
In locis autem illis vbi ſpēaliter inhibita
ſunt ab epō hmōi mercata aut nūdine: pec
cant qui cōtra hāc inhibitionem faciūt: ⁊ ſi
epiſcopus excōicauit omnes q̇ veniunt ad
hmōi phibita mercata: ſi aliqui de aliena
dioceſi ſcienter veniūt: incidūt in illā excō=
municationē: cum rōne delicti efficianť de
iuriſdictione illius epi. Hec Joannes. Rō
huius eſt: qꝛ difficile eſt inter ementis ven=
dentiſq̄ʒ cōmercium non interuenire pctm̄.
vt ptʒ de pe. di. v. c. q̄litas: q̄a tali tpe ma=
xime vitandū eſt: cū grauiꝰ rōne temporis
peccāt. vtʒ de peni. di. v. c. cōſideret q̄lita=
tem. Ideo dr̄ Eſdre. ij. xxiiij. c. Et dicit ibi
Neemias. In diebus illis vidi in iuda tor=
cularia calcari in ſabbato: portantes acer=
uos ⁊ onerātes ſup aſinos vinū ⁊ vuas ⁊
ficus ⁊ oē olus inferētes in hierlm in die
ſabbati. Sequiť ibidē. Et tiri habitauerūt
in ea inferētes piſces ⁊ oīa venalia ⁊ ven=
debant in ſabbato filijs iuda. Et obiurga=
ui optimates iuda ⁊ dixi eis. Que eſt hec
F res mala quā vos facitis: ⁊ pphanatʒ diē
ſabbati? Nunquid nō hec fecerūt pr̄es ve=
ſtri? Sequiť ibidē. Clauſerūt ergo ianuas
⁊ p̄cepi vt non aperirēt eas vſq̄ʒ poſt diem
ſabbati. Sequiť. Et manſerūt oīa vena=
lia foris hierlm ⁊ negociatores ⁊ venden=
tes. Hec ibi. Sequitur correlarie ex his φ
meſſores frugūʒ ⁊ collectores ſine magna
neceſſitate in ſabbatis ſunt feſti violato=
res. Probať: qꝛ no eſt minus pctm̄ collige=
re fruges in die ſabbati q̄ʒ calcare torcula=
ria aut colligere vuas. Si talia prohibuit
neemias: vt patet ſupra ī auctoritate. Ex=
cuſantur tamen illi ſi iacentibꝰ in agris ſe=
getibus aut in pratis fenis ſi immineat tē=
peſtas aut pluuia que corrumpat talia: nō
ſunt phibendi dn̄i illarꝝ rerum ea remoue
re ⁊c̄. vt patet ſupra in ſermone proximo.
Si quis hoc facit ſine magna neceſſitate:
peccat mortaliter ⁊ frequēter patitur defe
ctum ⁊ detrimentū in ſegetibꝰ ſuis aut per
cōbuſtionē aut tēpeſtatʒ deſtructiōem. No
ui em̄ ego quendā hoīem in comitatu. Ra=
uenſborgēſi villanum: cui accidit quod hic
narro. Nā ſemel tēpeſtas deſtruxit omnia

frumenta circūquaq̄ʒ exceptis ſuis ſegeti=
bus cum aliorūʒ mixtis. De hoc vicini ſui G
ammirantes interrogauerūt eū quid feciſ=
ſet φ ſua frumēta illeſa manſerūt in tā hor
ribili tēpeſtate: q̄ tn̄ inter nr̄a frumenta mi=
xta fuerūt. Qui rn̄det φ de nullo alio hāc
gr̄am habuit niſi φ diebꝰ feſtiuis nūq̄ʒ col=
legit frumenta ſua aut metere ſolebat: ſed
totaliter vacaret deo. Ergo ⁊c̄. Nam ſi ali
qn̄ deuote celebrantes feſta patiunť dānū
tūc deꝰ eis in alijs hoc recupat. Qd̄ patet
in tali exēplo qd̄ ponit magr̄ in libro apuʒ.
Fuerūt tres meſſores ſimul metētes ⁊ īter
illos fuit vnus deuotꝰ q̇ bene celebrabat fe
ſta. Qn̄ ille audiebat campanā p veſpis ſo
nantē: mox ceſſabat ab omni ope ⁊ ecclīaʒ
viſitabat. Accidit φ illi tres mutuo mete=
rent frumēta in agro. Pulſabať cāpana p
veſpis. Mox ille dixit ſodalibꝰ ſuis. Tem=
pus eſt ceſſemꝰ ab ope q̄a ſabbatum inſtat
cū veſpe pulſanť. Ipo ceſſante alij eū deri
ſerunt ⁊ ab ope ceſſare noluerūt: ⁊ ſic euʒ
in ope metēdi anticipauerūt. Sequēti die
poſt ſabbatū reuerſi hij tres ad opus con=
ſuetum. Inclinauit ſe ille deuotus ⁊ īuenit H
nummū aureū ſatis magnū ⁊ ſpiſſum in q̊
erat talis ſcriptura in circūferentia. Deus
veſter me compegit ⁊ in aurū me redegit
pauperi q̇ nō fregit diem feſtum celebrem.
Quē ille retinuit alijs dolentibꝰ φ cuʒ eo
nō inceperūt feſtiuare. Secūdo ſequiť cor=
relarie φ etiā peccant mortaliter vectores
⁊ quadrigantes ⁊ feſta ſctōꝝ minime ce=
lebrantes. vt dicit Neemias vbi. s̄. Onerā
tes ſuper aſinos vinū ⁊ vuas: ficus ⁊ oīe
olus in hierlm inferentes in die ſabbati: qꝛ
non eſt minus pctm̄ onerare plauſtrū ⁊ ve
here cū equis q̄ʒ onerare aſinuʒ aut equū
⁊ portare onus. Sed vltimum eſt pctm̄ er
go ⁊ primū: grauiter ergo peccant illi q̇ in
diebus feſtiuis cū quadrigis afferūt ceruī
ſiam. Sic etiam illi qui vehūt blada in die
bus feriatis. Et ſi ppter preceptum ciuita=
tis currus ⁊ equi non poſſunt ingredi ciui
tatē portant ceruiſiā foris ciuitatē implēt
vaſa: ⁊ fit fraus precepto. Excuſanť tn̄ ve
ctores merciū ad nundinas aut ad loca re=
mota q̇ ſine graui incōmodo non poſſunt
diebus feſtiuis vacare quadrigando. Sed

qd eſt de vectoꝛibus ſalis. Rñdet̄. Si exe=
A unt ꝓpter bonū cōe: ⁊ non in die feſto: ⁊ ſi
quieſcerent incurrerent ipi ⁊ cōitas nota=
bile damnū: ſaluo iudicio melioꝛi excuſan=
tur ſicut ⁊ p̄cedentes: debēt tñ abſtinere in
magnis feſtiuitatibꝰ a q̄drigādo. Cuiꝰ ex=
emplū patuit ī dioceſi narbonenſi. Ibi fue=
runt duo vectoꝛes: vnꝰ illoꝝ qñ inititit fe=
ſtiuitas q̄euit cuꝫ equis ⁊ quadriga. Alius
ꝓo nunq̄ pepcit ſctōꝝ ſolēnitatibus. Acci
dit aūt ꝙ mutuo eoꝛum curribus oneratis
exirent ſupueniente die feſto. Tūc vnus il
le ſabbatiſabat moꝛe ſolito: aliꝰ receſſit cū
iumētis ſuis. Anno finito cōuenerūt ſimul
in vnū locū. Tūc ille qui nunq̄ celebꝛabat
extraxit de marſupio ſuo. l. floꝛenos im=
pꝛoperando alteri dicens. Tales floꝛenos
vltra oēs expēſas lucratꝰ ſum: ⁊ tñ nunq̄
diē celebꝛaui celebꝛē nec tenui. Tu autē q̄d
qui deuotꝰ es ad deū ⁊ ad ſanctos: ⁊ ſem=
per deficis in tp̄alibus. Illis verbis dictꝫ
mira res accidit. Oēs illi floꝛeni in p̄ſentia
multoꝝ in cineres redacti ſunt: ⁊ ſic ille cō
fuſus diſceſſit. Coꝛrelarie ſequit̄ tertio ex
B illa auctoꝛitate ſupius allegata: ꝙ carniſi=
ces: pelliſices: ſartoꝛes: ſutoꝛes: mercato=
res ſua venalia ī diebꝰ feriatis vēdentes
peccāt grauiter: ⁊ ſunt eccl̄ie dei inobediē
tes. Pꝛobat̄: q2 dicit Neemias vbi. ſ. In=
ferentes piſces ⁊ oīa venalia vidi ⁊ vēde=
bant in ſabbatis filijs Iuda: ⁊ obiurgaui
optimates iuda ⁊ dixi eis. Que eſt hec res
mala quā vos facitis ⁊ pphanatis diē ſab=
bati. Non hec fecerunt p̄res vr̄i. Hec ibi.
O vtinā nūc eſſet Neemias talis q̄ talia re
dargueret: ⁊ ſpēalit̄ carnifices q̄ ſtāt p to=
tā diē dñicā aut aliā feſtiuā diem vēdendo
carnes ſuas: falſe iurādo: diuinū cultū ne=
gligendo ⁊ p̄dicationē poſtergendo: alios
etiā a diuino cultu diſtrahēdo: ⁊ verba va
na ⁊ inutilia pferendo. Peccāt etiā illi ſu=
toꝛes q̄ dñicis diebꝰ ⁊ alijs feſtis vendunt
ſotulares: ⁊ apiūt feneſtras ſuas ſic̄ alijs
diebus ferialibꝰ. Peccant mercatoꝛes qui
ſuas mercātias ſummo mane exponūt ad
vēdendū dñicis diebꝰ ⁊ feſtiuis anteq̄ au
diant miſſam. Peccāt etiā tabernarij ⁊ ta=
bernatrices: q̄ iſtis ebꝛioſis hoībꝰ in feſtis
vendūt potū aut ceruiſiā: q̄tenꝰ ruant in vl
teriora pctā: tales vēditoꝛes ceruiſie debe= C
rēt ceſſare a vēditione: ⁊ ſic ipſi ceſſarent a
potatiōe ⁊ ebꝛietate. q2 dr̄ de iniuria ⁊ dā=
da. c. ſi culpa. Qui occaſionē dāni dat: dā=
nū dediſſe videt̄. O quot iuramenta quot
blaſphemie ebꝛietates rixe cōtumelie ⁊ de=
tractiones ibi fiunt q̄bus p̄ticipes fiūt. De
his oībꝰ dr̄ Lu. xvij. Sicut factū eſt in die
bus Loth. Edebant ⁊ bibebant emebant ⁊
vēdebāt. Sequit̄: q̄ aūt die exijt Loth a zo
domis pluit ignem ⁊ ſulphurem de celo et
oēs p̄didit. Sic erit in die illa qua filius
hoīs reuelabit̄. De his etiā Ioan. in Apo=
cal̄. dicit. Negociatoꝛes terre flebunt. Itē
carnifices q̄ ſine neceſſitate vendūt in die=
bus feſtiuis carnes crudas peccant: nō tñ
peccāt moꝛtalr̄ ſi carnes in feſto pꝛeparāt:
⁊ in die ſequenti vēdant: ſi priꝰ nō poterāt
cōmode p̄parare aut p̄paratas ſuare. Sꝫ
quid fiet qñ erunt tria vel quatuoꝛ feſta ſi=
bi imediate ſubſequētia? Dicendum ꝙ tūc
pꝛudenti diſcretiōe vtendū eſt: ſempq̄ de=
ferendū ſolennioꝛi diei. Scōs caſus eſt de
tabernarijs quoꝝ abuſio non ſine grauiſ= D
ſima culpa eſt: qui ſummo mane apiūt ta
bernas: etiam in quacūq̄ ſolēnitate nunq̄
audiendo miſſam vel intrando eccleſiam:
q̄ſi ſint parochiani diaboli: ad quoꝝ eccle=
ſias. i. tabernas habent recurſum: quem
habent ſacerdotes chr̄i in eccleſijs dei. Hi
ſiquidem ſunt arcendi ne aperiāt niſi hoꝛa
debita: quia multi ſunt q̄ viſitant eccleſiaꝫ
poſtq̄ inebꝛiati fuerint in tabernis: tūc va=
dunt ad eccleſiam chr̄i: nō ſolum ſine meri=
to: verūetiā cum demerito ⁊ aīe detrimen
to: q2 dr̄ de iniurijs ⁊ dāno dato. c. Si cul=
pa. Qui occaſionē dāni dat: damnū dediſ
ſe videt̄. Sic omnium maloꝝ que in taber
nis fiunt: ſunt participes tabernarij et ta=
bernatrices: ſcꝫ non audiendo miſſam: ne=
gligendo verbum dei: ⁊ de periurijs: blaſ=
phemijs: rixis: ebꝛietatibus: ⁊ ſic de alijs
omnibus ſunt rōneꝫ reddituri apud diſtri=
ctum iudicem. Et aliqui vendunt eis ali=
qua potus incitamēta: quod deterius eſt.
Tertius caſus eſt de hoꝛtulanis qui ven=
dunt herbas ⁊ fructus: de quibꝰ dicendū
eſt: ꝙ illos fructus atq̄ herbas qui diebꝰ
illis cōſumunt̄ vendere ⁊ emere licet: pꝛe=

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E dicatione ⁊ miſſa ⁊ aliis ad que tenentur non p̄termiſſis. Etiam panes ⁊ carnes coctas cū conditionibꝰ iā p̄miſſis. ¶ Quartus caſus eſt de vēdentibꝰ quaſdā merciūculas maxime ad mulierū ornatū ⁊ ad vanitatē: vñ multa peccata mulieribꝰ eueniunt: aut alia puerilia que vēdere ſolent in diebus feſtis ⁊ in locis ſacris. Talia emere ⁊ vēdere nequāq̄ȝ licet: tum ꝓpter dieȝ feſtum. Tum ſunt incitamenta luxurie vanitatis ⁊ gule. De quibus. xvj.q.vij.c. Et hoc diximus. Origenes ſuper illo. Dominus erat eijciens emētes ⁊ vendentes de templo. Nam tanto zelo contra tales accenſus eſt vt manibus proprijs eos extra templum proiecerit: ⁊ es nūmulariorꝝ ſubuertit: quod cōtra quoſcūq̄ȝ ſceleſtos alios nunq̄ȝ feciſſe legitᷣ. Queritᷣ vtrū liceat ſcribere libros diebus feſtiuis cauſa deuotionis. Rñdet Johēs gerſon in tractatu ſuo de laude ſcriptorꝝ dicens: ꝙ ſcriptor facit opus bonū de genere. Qđ ſi proueniat ex charitate eſt meritoriū vite eterne: nec dicendum eſt ſeruile. Jdeo inquit. Nihil impedit libros vel tractatulos aut codicillos cā deuotionis ſcribere dicbꝰ feſtiuis habito moderamīe: q̄le ſapiēs iudicabit in hoc

F opere: qđ vtiq̄ȝ ſeruile nō cenſendū eſt. Eȝ ad honorem eccleſie plus aliq̄ñ vergens q̄ȝ multiplicatio vocalis orōnis. Et hoc ē verum dūmō non ſcribat pro precio. Quarto ſequitᷣ correlarie: ꝙ maxime cōſciētie prelatorū tēporaliū grauantᷣ qui talia vident et ſciunt: ⁊ tamen ꝑ eos diſſimulantᷣ. Probatur: quia dicitᷣ talibꝰ prelatis. Ezechie. iij. ⁊. xxxij. c. Si dicente me ad impium morte morieris: nō annunciaueris ei: neq̄ȝ locutus fueris: vt auertatᷣ a via ſua impia ⁊ viuat: ipē ipiꝰ in iniq̄tate ſua morietᷣ: ſanguinē aūt eiꝰ de manu tua requirā. Hoc attēdere deberēt ꝑlati ſpūales q̄ ſciūt ⁊ tolerāt iſta neq̄ȝ iſta corrigunt in ſynodo. Hoc attendere deberēt tꝑales prelati principes ⁊ barones rectores ciuitatis q̄ talia ſciūt: ⁊ tamen iſta nō inhibēt neq̄ȝ manū apponūt Quia pñt illud facere vnico precepto: aut verbo: quod nos p̄dicatores vix in centum ſermonibus aut nunq̄ȝ facere poſſumꝰ. Audiāt quid ſcribitur, lxxxvj. diſt, c, faciētis,

ꝓculdubio culpam habet: q̄ qđ pōt corrigere negligit emēdare. Scriptum quippe eſt vtȝ Leuiti. xx. Non ſolū qui faciunt: ſed etiam qui cōſentiūt facientibꝰ participes iudicantur. Sequitᷣ. Negligere cum poſſis perturbare ꝑuerſos: nihil aliud eſt q̄ȝ fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte: qui manifeſto facinori nō deſinit obuiare. idē dicitur. lxxxiij. diſtin. ca. Error cui non reſiſtitur approbatᷣ: ⁊ veritas cū minime defenſatᷣ opprimitᷣ. Jdem. xxiij. q. iij. ca. Qui poteſt obuiare ⁊ ꝑturbare ꝑuerſos: ⁊ non facit: nihil eſt q̄ȝ fouere impietatem eorūȝ. Jdem. xj. q. iij. c. Qui peccātibꝰ cōſentit et defendit aliū delinquentē: maledictꝰ erit apud deū ⁊ hoīes. Et infra. Si q̄s alteriꝰ errori cōſentit: ſciat ſe cū illo ſimi mō culpabilē iudicandū. Hec Jſiđ. Jdeȝ dicitᷣ. ij. q. vij. ca. Negligere. Non ſic fecit Neemias de quo ſupra dixi. inq̄t ⁊ clauſerūt ianuas ⁊ p̄cepi vt non aperirent eas vſq̄ȝ poſt ſabbatū: ⁊ de pueris meis cōſtitui ſuꝑ portas vt nullꝰ inferret onus ī die ſabbati: ⁊ manſerūt negociatores ⁊ vēdētes vniuerſa venalia foris hierl̄m ſemel ⁊ bis: ⁊ cōteſtatꝰ ſum eos ⁊ dixi eis. Quare manetis ex aduerſo muri: ſi ſcđo hoc feceritis: mittā manū ī vos. Jtaq̄ȝ ex tꝑe illo nō venerūt ī ſabbato. Hec ibi. Utinam hic eſſet talis Neemias q̄ ſic manū apponeret ad diuina precepta obſeruanda. Et ſi foras ciuitatē vellent vendere aut emere aut implere vaſa ſua cū ceruiſia: ⁊ ſic facere fraudem precepto ciuitatis: ꝙ talis apponeret manū ſuā ſicut Neemias fecit. Fuit q̄dam mercator diues ⁊ abundans in quadam ciuitate in italia: q̄ ex p̄cepto ⁊ ſtatuto ciuitatis tenebatur ſua mercata occultare ⁊ includere ſicut alij: q̄ȝdiu hoc fecit augebatᷣ ī diuitijs ⁊ bonis tꝑalibus. Qui poſtea ſe trāſtulit ī aliā ciuitateȝ propter illud preceptū: cogitauit eīn ſi in aliā ciuitatē veniret: vbi non tenearetᷣ ſeruare tale p̄ceptū: ꝙ tunc magis ditaretᷣ. Qui poſtq̄ȝ ꝑ annū in eadē ciuitate morā traxerat: totaliter fuit depauperatꝰ ⁊ oībus bonis ſpoliatus. Cogitauit intra ſe. Melius eſt vt reuertaris ad priſtinum locū ⁊ obſeruas ſtatuta ciuitatis ⁊ dei: ſic ecōuerſo diteris, Qđ ⁊ factū eſt, Naȝ hoc

G

H

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dn̄s minatꝰ eſt nobis. Leuiti. xxvj. Si non
A audieritis necꝫ feceritis omnia mandata
mea: viſitabo vos velociter in egeſtate et
ardore ⁊c̄. Nota ibidem. Et ſequit̄ infra.
Tūc placebūt terre ſabbata ſua cūctis die-
bus ſolitudinis ⁊c̄. Sicut patet in multis
alijs terris deſertis que iam ſabbatiſant. i.
deſerte ſunt ꝓpter hoim pctā: vtꝫ in comi-
tatu ſterneborgēſi ⁊ ꝑborgeñ. ⁊ ſic de alijs.

¶ Sabbata ſanctifices.

Tertio peccāt ꝯtra illud ꝓceptum: q̇
tenent placita in diebus feſtiuis.
Contra illud qꝺ dr̄ extra de ferijs
ca. Om̄es dies dn̄icos a veſpa in veſperū
cū om̄i veneratiōe decernimꝰ obſeruari: ⁊
ab om̄i illicito ope abſtinere: vt mercata in
eis minime fiant nec placita. Hec ibi. Cla-
rius habet̄. xv. q. iiij. ca. Placita ſecularia
dn̄icis diebus nō agant̄ vel alijs ꝓcipuis
feſtis. Sequit̄ inſuꝑ. Sācta ſynodꝰ decre-
uit vt nulla iudiciaria ptās licētiā habeat
ſua aucte chrīanos ad placitū trahere ⁊c̄.
Hec ille. Ex his patet ꝙ ſi ſuꝑiores vobis
mādarent intereſſe placitis diebꝰ ſolenni-
B bus: nō tenemini obedire. Patet ex his ꝙ
maxime peccant principes ⁊ barones ma-
giſtri ciuiū ⁊ ciuitates: officiales ⁊ cōmu-
nitates tenentes placita in diebꝰ dn̄icis ⁊
ſolennibꝰ. Sicut cōmuniter videmꝰ in clau
ſtris religioſoꝝ: ꝙ finito ſermone ſemꝑ cō-
ueniunt in feſtis ad placita. Poſſet tn̄ illo
die: vt dicit Guilhelmꝰ in glo. ſuper verbo
Placita. xv. q. iiij. ꝓ pace tractare: ⁊ quan
do cauſa eſt debiliū ⁊ miſerabiliū ꝑſonaꝝ
que alio die nō poſſet expediri. Sūt etiam
multū rep̄henſibiles illi q̇ cauillationes fa-
ciunt in diebus feſtiuis in loco ſacro vel in
cimiterio aut in ecclīa vbi requieſcunt cor-
pora fideliū. Sic etiā peccāt cōtra illud ꝓce
ptum oēs iudices ⁊ prelati: qui iudicant in
diebus dn̄icis vel feſtiuis. vtꝫ extra de fe-
rijs. ca. Oēs dies dn̄icos precipimus cum
omni veneratione celebrari. Sequit̄. Nec
aliquis ad mortē vel ad penam iudicetur.
Idem dr̄ de ferijs. ca. conqueſtꝰ. Ubi dicit̄
ꝙ debent iudiciales ſtrepitus dn̄icis die-
bus quieſcere: qui ob reuerentiam dei no-
ſcitur eſſe ſtatuti. Et infra. Nec proceſſus
habitus teneat nec ſententia quamꝫ contin
git in huiuſmodi diebus promulgari: niſi C
neceſſitas vel pietas vigeat: ſcilicet debi-
lium ⁊ miſerabilium perſonarum: quia in
operibus miſericordie diſtinctio dierū nō
eſt habenda. vt. lxxvj. diſtinctio. capi. vti-
nam. Idē clarius habetur. xv. q. iiij. ca. ꝓ ſo
nullus epiſcopus. vbi dicitur. Nullus epi-
ſcopus ⁊ infra poſitꝰ die dn̄ico cauſas iu-
dicare preſumat. Hec ibi. Idem dicitur in
ca. Nullus epiſcoporum vel clericoꝝ die
dn̄ico propoſitū cuiuſcunqꝫ caute negoci-
um audeat vētilare: niſi hoc tm̄ vt deo ſta-
tuta ſolennia peragant. Hec ibi. Sic etiaꝫ
tunc peccant cōtra illud preceptū iurātes.
vt patet de ferijs. ca. Omnes in fine. Nec
ſacramenta in illis ſunt preſtanda: niſi pro
pace ⁊ alia neceſſitate. Gloſa. ſuper ver-
bo neceſſitate ſcilicet pro fide aut obedien-
tia aut fama: ⁊ ſic de alijs. Qui ergo talia
ſupradicta faciunt ſunt peiores iudeis qui
talia nō faciunt in ſabbatis eoꝝ aut feſtis.
Circa quod notandum ꝙ iudei habuerūt
ſeptē feſtiuitates: ⁊ de ill̄ ſeptē nos hēmꝰ
tres. Prima vocat̄ ſabbatū. Hec dies fuit D
celebris ꝓpt̄ dei bn̄dictionē: ꝓpt̄ dei ſctifi-
cationē ⁊ ꝓpt̄ dei q̇etationē. vtꝫ Ge. j. vbi
dr̄. Benedixit deus diei ſeptimo ⁊ ſanctifi
cauit illū: ⁊ req̇euit in illa die ab oī ope qꝺ
patrauerat. Hec feſtiuitas intm̄ preualuit
apud hebreos ꝙ ignis in domibꝰ eoꝝ non
accendebat̄: ⁊ cibus neceſſariꝰ in die prece
denti ꝑparabat̄. Cultioribꝰ indumētis po-
pulus in die ſabbati ornabatur: ⁊ a fortiori
debēt hoc facere chrīani in die dn̄ico. Itē
lautioribꝰ cibis ⁊ epulis ppl̄s ī ſabbato vte
bat̄. Tēplū orōnis grā plus q̄ alijs diebꝰ
freq̄ntabat̄ lex tūc ppl̄o exponebat̄. Cātꝰ
⁊ pſalmodia ſolēnius agebat̄. Oīs diſcur-
ſus ⁊ euagatio ppl̄o prohibebat̄. Unde tm̄
mille paſſus ambulare poterāt: qꝺ diceba-
tur iter ſabbati. vtꝫ Act. i. Sed hanc diem
ſabbati nos chrīani nō habemꝰ ſꝫ loco illiꝰ
habemꝰ diem dn̄icā: in q̄ hec ſuꝑiora ma-
gis facere debemꝰ q̄ iudei ī ſabbatis. Sed
hec dies modo deputata eſt btē virgini ꝓ-
pter ſpēales rōnes. Primo propter fidei ec-
cleſie in ea quietationē. Et ſicut caro chrī
tota die ſabbati quieuit ī ſepulchro: ſic tota
fidei ecclīe q̄ illa die ꝑdita ⁊ mortua erat:

E in ſola virgine intelligit quieuiſſe: ⁊ in ea tanq̄ in monumento ſepulta fuiſſe. Scd̃o ꝓpter doloris participationē. Scribit em̄ de cõſe. di. iij. c. ſabbatũ: toto illo biduo ab hora ſepulture chr̄i vſq̄ ad horam reſurrectionis eius oēs populos in errore fuiſſe: ⁊ tota die ſabbati ieiunaſſe: q2 ſabbatũ inter triſticiā ⁊ leticiā paſſionis ⁊ reſurrectiõis chr̄i vocat eſſe incluſum. Multo ergo magis eſt credibile tota die illa ſabbati ꝟginē glorioſam vtputa chr̄i mr̄em ieiunaſſe ⁊ ī merore fuiſſe. Volentes ergo eſſe participes gaudij ⁊ leticie: dignũ eſt ꝙ illo die nobis ſociemus eā in eius triſticia ⁊ merore ꝑ ieiunium ⁊ macerationē carnis. Jd̃o dr̄ de cõſe. diſt. iij. c. Sabbatũ eē ieiunandũ rõ euidētiſſima demonſtrat. Nā ſi diem dn̄icam ob venerabilem reſurrectionem dn̄i nr̄i Jeſu chr̄i nõ ſolũ celebramus in paſcha: verũetiā ꝑ ſingulas hebdomadas ipſius diei imaginem frequētamus: ſicut ſexta feria ꝓpter paſſionē dn̄i ieiunamus: ſabbatũ ꝑtermittere nõ debemus: qm̄ inter triſticiā ⁊ leticiam temporis illius videtur incluſum eſſe. Hec ibi. Jdez dr̄. xij. diſt. c. illa. Tertio propter

F eius ad chriſtũ imediatā appropinquationē Sicut em̄ dies ſabbati p̄cedit diē dn̄icā: ſic dignũ eſt ꝙ laus virginis p̄cedat laudem chr̄i. Jdeo eccl̃ia laudes officiũq̄ eius ante officium chr̄i ⁊ alioꝝ ſanctoꝝ ordinauit. Quarto: q2 tali die legit beata ꝟgo multotiens miracula feciſſe: ⁊ beneficia pctõribus preſtitiſſe. Quinto: q2 apud grecos fuit q̄dam imago. Nota hoc exemplũ ſuperius in primo p̄cepto de diebus ſeptem in ſeptimo die. Secunda feſtiuitas fuit paſchalis ⁊ dicebat paſcha quaſi trāſitus: eo ꝙ angelus dn̄i tranſiuit ꝑ egyptum ⁊ percuſſit primogenita egypti: ⁊ ea die egreſſus eſt populus de egypto: ⁊ tranſiuit mare rubrũ ⁊ tũc agnus imolabatur ⁊ aſſus comedebatur cum lactucis ⁊c̃. vt patet Exod̃. xij. Et de ſanguine agni poſuerũt ſuꝑ poſtem vtrumq̄: ⁊ ſic tranſeũte domino primogenita egyptioꝝ interficiebant: ⁊ populus hebreorum a crudeli ſeruitute liberabat. Et poſt comeſtionem agni populus precedente columna ignis ⁊ nubis illeſus per mare rubrum de egypto ducebatur. Pharao aũt cũ exercitu ſuo ſubmerſus fuit. Jdeo

G in memoriam illorum beneficiorũ ſemper celebrant feſtum paſche: et in memoriam interfectionis egyptiorum ⁊ liberationis iudeorũ inualuit conſuetudo: vt ſemper de duobus damnandis ad mortem vnus iudeorum in paſcha interficeretur ⁊ alter ſeruaretur. vt patet Mat. xxvj. Jſtud paſcha fuit figura chriſtianoꝝ quo mediante ſanguine agni imaculati omnes electi a ſeruitute demonũ ſunt redempti: per quem verum faciũt tranſitũ a carne ad ſpiritum: et de veteri homine ad nouũ: de vmbra ad lucem: de mundo ad celũ: de figura ad veritatem: de ſeruitute ad glorie libertatē. Sequitur correlarie primo: ꝙ inter omnia feſta chriſtianoꝝ celebranda ſunt paſchalia ſanctiora reputanda. Probatur: quia dicit Jſidorus lib. vj. Ethymolo. capitulo. viij. Paſcha feſtiuitatum omnium prima eſt. Jdeo dicit rationale diuinorũ. parte. vij. in prohemio. ꝙ paſcha eſt feſtũ filij. Quia tũc chr̄s a morte reſurrexit. Et dicitur ſolennitas ſolennitatum anthonomatice ſm̄ Grego. ſicut ſctā ſanctoꝝ: cātica canticoꝝ:

H eo ꝙ alia ſctā ⁊ cātica antecedāt. Jnde ē ꝙ omnes dies dn̄icos reciprocamus. i. oēs dies dn̄ici ſunt octaue illius feſti. Dicit etiā feſtiuitas feſtiuitatũ: q2 tunc om̄es cõicare tenent. vt ptz de peni. ⁊ re. c. Oīs vtriuſq̄ ſexus. Hoc idē patet rõne. Quia oīs finis nobilior eſt his q̄ ſunt ad finem. Cõceptio em̄ natiuitas ⁊ alia feſta chr̄i fuerunt ordinata ad hominis receptionez: que cõpleta fuit in die paſche. Et ergo eſt feſtiuitas nobilior ⁊ ſanctior. Dicit rõnale diuinoꝝ ꝙ in pleriſq̄ regionibus mulieres ſecunda die feſti paſche verberabant maritos ſuos: die ꝟo tertia mariti vxores ſuas: ſicut antiquitus licebat ſeruis dn̄os ſaltem in crimine adulterij accuſare impune. Hoc aũt fit ad denotandũ ꝙ debent ſeinuicem corrigere: ne alter ab altero debitum exigat. Hec rõnale. Sed mulieres licentiant ancillas ad varias leuitates. Jdeo dicebatur libertas decembrica. Quia tunc prelati ⁊ domini licentiauerũt ſeruos ad ludum pile ⁊c̃. Ex hoc ſequitur correlariũ ſcd̃m falſum eſſe ⁊ incongruũ a prelatis eccl̃ie pronunciari ſe

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſtum alicuꝰ martyris ad inſtar paſche ce-
A lebrari. Probatur: quia nulla feſtiuitas eſt
ita celebris ſicut paſcha: vt ꝓbatū ē: q̄uis
in aliquibus ille quatuoꝛ feſtiuitates ma-
ioꝛes ſunt pares: ſcꝫ ꝙ tempoꝛe interdicti
poſſint tūc celebrari diuina: vt ptꝫ de ſent.
excō. li. vj. c. Alma mater. Sed tamē feſtū
paſche p̄cellit: vt ꝓbatū eſt. Sed poſſet ha-
bere bonum intellectuꝫ: vtputa ſicut in die
paſche celebrāt ab operibus immūdis: ſic
in illo die. Tertiuꝫ feſtum fuit pentecoſte:
quod fuit ſolenne multum apud hebꝛeos ⁊
fuit. l. dies a paſcha: qd̄ cōmune habemꝰ cū
iudeis: q: ſicut ppl̄us iſrl̄ quinq̄geſima die
a paſcha venerūt ad montē ſynai: ⁊ ibi ſu-
ſceperūt legem: vt patet Exod. xix. Ita de
die reſurrectionis chꝛiſti. l. die datꝰ eſt ſpi-
ritusſctūs ī linguis igneis ſuꝑ aplo̅s: ⁊ da
ta eſt lex euangelij. Et quātum lex euange
lij p̄cedit legem veterem: tm̄ feſtū noſtrum
pentecoſtes pꝛecedit iudaicū. Sed noſtra
lex euangelica eſt multū excellentioꝛ ⁊ no
B bilioꝛ lege iudaica. vt ptꝫ in ꝓlogo. Quar-
ta feſtiuitas vocat̄ neomenia: a neos qd̄ ē
nouū ⁊ mene defectus. Et erat ſolennitas
menſium. In omnibus ꝟo nouilunijs faci-
ebant feſtum ꝓpter beneficium diuine gu-
bernationis: eo ꝙ in nouilunio cōiter ma-
gis appꝫet cōmutatio: ⁊ bn̄ficiū diuine gu-
bernationis: tūc buccinabāt tubis ⁊ coꝛni-
bus. Iuxta illud. Buccinate in neomenia
tuba in inſigni die ſolennitatis vr̄e. Quod
eni̅ fecerunt iudei in honoꝛē dei: hoc fece-
rūt gētiles in honoꝛē dyane. Idō p̄ncipiuꝫ
mēſium vocant̄ kalende quaſi colēde vt di
cit Iſidoꝛus. Uel dicunt̄ a calo grece: qd̄
eſt voco latine: q: tubis ⁊ buccinis hec ſo-
lēnitas p̄nūciabat̄. Et fuit multuꝫ celebꝛis
⁊ inſignis. Ideo ſpēalibus hoſtijs hono-
rabat̄. Ad illud feſtū nō obligant̄ chr̄iani.
Sed pꝛochdoloꝛ plures ſunt chr̄iani non
imitantes iudeos: ſed gentiles q̄ in nouilu-
nio cum pꝛimo viderint lunam flexis geni-
bus adoꝛant eam. Uel depoſito caputio vl̄
pileo capite inclinato eā adoꝛant: imo plu-
res ieiunant ipō die nouilunij: ſiue etiaꝫ ſit
dies dn̄ica. In q̄ ſm̄ oꝛdinē eccl̄ie non eſt
ieiunandū ꝓpter reſurrectiōis leticiā: q̄ eſt
ſpecies idolatrie ab idolis relicta. De qui-
bus Hiere. vij. Fecerūt placentas regine C
celi. i. lune: offerēdo eas lune. Sed q̄dā vo-
lentes hoc palliare dicunt ꝙ non adoꝛant
lunā ieiunando ſed oēs ſctōs: quoꝝ feſta ⁊
ieiunia incidūt in menſe lunatiōis viſe. Ec
ce q̄lis iſta excuſatio: q: ieiunant qn̄ nō eſt
ieiunandū. ſ. die dn̄ica qn̄ nō eſt ieiunādū
aut ieiuniū ſtatutū: ſed nō ieiunāt qn̄ eſt ie-
iunandū ⁊ ieiunium ab eccl̄ia inſtitutū. Et
non celebꝛant qn̄ eſt feſtū ab eccl̄ia inſtitu-
tū: ſed celebꝛant qn̄ vident nouiluniū. No-
ui quandam vetulam que ſemꝑ celebꝛabat
diem nouilunij: q: credidit lunā eſſe ſctām
dn̄am. In qua exiſtimatione fuit plus q̄̄
xl. annis. De hac materia habetur ſupꝛa ī
pꝛimo pꝛecepto de ſepteꝫ diebus. Quinta
feſtiuitas vocat̄ feſtū tubaꝝ. De q̄ Leuiti.
xxiij. Locutus eſt dn̄s ad moyſen dicens.
Loquere filijs iſrael. Menſe ſeptimo. Pꝛi-
ma die menſis erit vobis ſabbatum memo-
riale clangentibus tubis: ⁊ vocabit̄ ſanctū
omne opus ſeruile non facietis in eo. Hec
ibi. Iſtud feſtum celebꝛabant in memoꝛiaꝫ D
liberationis yſaac ab immolatione. vt ha-
bet̄ Gen̄. xxij. Ideo illa die clangebāt cum
coꝛnibꝰ pecoꝛū: quia aries immolatus pꝛo
ipſo inter frutecta coꝛnibꝰ adherebat: tūc
offerebant. vt dr̄ Nūe. xxix. vitulos duos:
arietem vnum: ⁊ agnos agniculos ſepteꝫ.
Sexta fuit feſtiuitas ⁊ vocabat̄ afflictiōis
⁊ ꝓpitiatiōis: qd̄ fiebat decimo die mēſis
ſeptimi: qd̄ habuit tria nōia. ſ. expiationis
afflictiōis ⁊ ꝓpitiationis. Nam eodeꝫ die
intrauit ſummꝰ pōtifex cū ſanguine vitule
rufe: ⁊ expiauit ſancta ſanctoꝝ. Ideo dice
bat̄ dies expiatiōis. Et eadem die ieiuna-
uit ppl̄s a ſeptio anno ⁊ citra ꝓ reatu vitu
li in deſerto. Ideo vocabat̄ dies afflictio-
nis. Eadē dies vocat̄ etiā ꝓpitiatiōis dies
q: tali die audierūt placatū fuiſſe deum ſu
per trāſgreſſiōe vituli in deſerto. Decimo
die mēſis ſeptimi dies expiationis erit ce-
leberrimus ⁊ vocabat̄ ſanctus: affligetiſq̄
aīas veſtras in eo: ⁊ offeretis holocauſtū
domino: omne opus nō facietis in tēpoꝛe
diei huiꝰ: q: dies ꝓpitiatiōis ē: vt ꝓpitiet̄
vobis dn̄s deus veſter. De hac feſtiuitate
dr̄ Leui. xxiij. c. Ois aīa q̄ afflicta non fue
rit die illa ꝑibit de ppl̄is ſuis. Tunc offere-

E bāt(vt dr̄ Nume. xxix.) vitulos duos arie
tē vnū: agnos agniculos ſeptez. Septima
feſtiuitas fuit. xv. die menſis ſeptimi: ⁊ vo
cabať feſtū ſcenophegie: q̄ tabernaculoꝝ
fixio dicebať in memoriā expeditionis: qn̄
recedentes de egypto in tabernaculis mo-
rabanť. vt dicit Iſido. Et dr̄ ſcenophegia
a ſcenon grece qd̄ dr̄ latine tabernaculuz.
Hec ſolēnitas in ſeptēbri ſp̄ celebrabatur:
qn̄ collectis fructibꝰ de omnibus decimas
dn̄o obtulerūt. Tūc gaudio ⁊ leticie ſpēa-
liter vacauerūt: frōdibꝰ ⁊ ramis domos ſu
as ornauerūt. Arboris pulcherrime p̄ma
cedrina in manibꝰ portabant. De illa feſti-
uitate legiť Leui. xxiij. Quītadecima die
mēſis huiꝰ ſeptimi erūt ferie tabernaculo-
rū: ⁊ ſeptē diebꝰ offerebant holocauſta. Il-
lud feſtū celebrabāt in memoriā illiꝰ benefi
cij: quo deꝰ eis p̄uidit q̄draginta annis in
deſerto: non ſolum quo ad cibū: ſed etiā q̄n-
tum ad vmbraculū cōtra eſtum. Dicūnt he
brei q̄ tūc offerebant ſeptē vitulos ſm̄ nu-
merū gentiū diſtinctarum ſeptuaginta lin
F guis. Prima die. xiiij. vitulos: ſecūda die
xiij. ⁊c. numerum ſemp̄ minorādo: per qd̄
ſignificabāt q̄ om̄es eſſent ſubijciēdi regi
meſſie: quē adhuc futurū expectāt. Sz ad-
huc habuerūt duo feſta accidentalia: q̄ nō
fuerunt legalia: ⁊ que non receperunt cuz
lege: ſed ex quodā accidenti ſuperuenerūt
ſcz feſtum phurim id eſt heſter: quod cele-
brabant: q: tūc fuerūt liberati a morte quā
Aman p̄curauerat p̄ regē Aſſuerū. vt p̄z
Heſter. xiij. ⁊ feſtum dedicationis templi.
de quo. iij. Regum. viij. Ad om̄ia iſta feſta
excepto paſcha ⁊ pēthecoſte non ſunt chri
ſtiani obligati: nec etiam feſto dedicatiōis
templi.

¶ Sabbata ſanctifices.

MEmento vt diē ſabbati ſanctifices.
Dicit archidiaconus ſup̄ capitulū.
Pronunciandū de conſe. di. iij. q̄ fe
rie dicunť a ferio ferias. i. ceſſo ceſſas: q̄a
tunc debemꝰ ceſſare a vicijs ⁊ alijs ſeruili
bus operibus. Uel dicunť ferie quaſi forie
eo q̄ p̄ſtant vacationē ab alijs q̄ agi cōſue-
uerunt in foro. Uel dicunť ferie quaſi feſti
ue. Et ſunt triplices: q̄a alie ſunt tempora-
nee: alie repētine ⁊ alie ſolennes. Tēpora
nee ſunt q̄ danť pro fructibus colligendis G
⁊ ſunt duoꝝ meſium. Unus gr̄a meſſium.
Alius gratia vindemiarum. He ferie ſm̄
diuerſas qualitates ſeu cōſuetudines regi
onum: modo citius: modo tardius inducū-
tur. Nam meſſis in calidis regionibus in
feſto ſancti Joannis vel circa incipit. In
mōtanis circa feſtū Michaelis. Et in his
non debet fieri proceſſus iudicialis niſi de
cōſenſu p̄tiū. vt z extra de ferijs. c. Cōque-
ſtus. vbi dr̄. Licet diebꝰ feriatis q̄ gr̄a vin-
demiarum vl' meſſiū ob neceſſitates hoim
indulgenť procedi valeat ſtrepitus iudicia
lis: ſi de cōſenſu partiū p̄ceſſerit vel volun
tate. hec ibi. Dicit Hoſtien̄. ſup̄ eodem ca.
In om̄i inquit terra dāde ſunt ferie ſiue in
ducie pro meſſibus: etiā ſi non creſcit in an
nona. Quia hoīes granū cōiter comedūt:
⁊ habēt neceſſe ſibi aliquo tēpore p̄uidere
Sed p̄ vindemijs non dabunť niſi ſint vi-
nee: vel vbi ſaltem eſt cōmunis vſus vini.
Alie ferie dicunť repentine ⁊ he ſunt vt di
cit quidam doctor de ferijs: quas imp̄ator
indicit: vel p̄pter victoriam: q: hoſtes ſub-
iugauit: vel q̄a vxorē duxit: vl' q: filiꝰ eius H
natus eſt. Et repētine dicunť: q: repēte ſi-
ue ſubito inducūtur: q: non ſunt certe: imo
repentine. Nullus aūt p̄terq̄ p̄nceps has
indicere poteſt: quia ſi alij fecerint carebūt
nomine ⁊ p̄ cōſequēs effectu. vt p̄z. C. de
ferijs. l. A nullo iudice p̄ſumi debet vt au-
toritate ſua ferias ꝯdat. Nec eīm imp̄iales
ferias vocari oportet: quas adminiſtrator
ediderit: ac p̄ hoc ſi nomine eximunť ⁊ fru
ctu carebūt. Alie ſunt ferie ſolēnes ſiue fe-
ſtiue. de quibus ad p̄ns eſt intentio: q: alie
ſpectant ad forum cōtentioſum. De illis dr̄
de ꝯſe. di. iij. c. p̄nūciādū. ⁊ extra de ferijs
c. conqueſtus. Dicūt q̄dā q̄ ex diſcreta mul
tiplicatione dieꝝ celebriū quos ſup̄ioꝝ au
ctoritas inſtituit ipſi neſciant quid mandu
cent: ⁊ q̄bus induanť cuz tota ſua familia.
Hoꝝ ſtulticie taliter reſpondebo. Nā ſcri-
biť Leuiti. xxv. Qn̄ ingreſſi fueritis terrā
quā ego dabo vobis: ſabbatiſate ſabbatuz
dn̄i. Sex annis ſeres agrū tuū: ⁊ ſex ānis
putabis vineā tuā: colligeſq̄ fructus eius.
Septimo autem anno ſabbatum erit terre
agrum nō ſeres ⁊ vineā nō putabis. Tunc

A ſubditur ibidem. Si dixeris quid comede-
mus anno ſeptimo ſi non ſeuimꝰ neqꝫ colli-
gimus fruges nr̃as. Sequitur ibidem. Da
bo bñdictionẽ meam vobis anno ſexto: ⁊
faciet fructus trium annoꝝ: ſeretiſqꝫ anno
octauo: ⁊ comedetis veteres fruges vſqꝫ
ad nonũ annũ. Sic dico ꝙ feſtiuitates ab
eccleſia inſtitutas ſabbatiſantes abſtinen-
do ab opibꝰ manualibꝰ: non debent ex hoc
defectũ reꝝ tẽporaliũ formidare. Nam deꝰ
om̃ipotens ipſis alijs modis plurimis hic
⁊ in celis copioſiſſime recompenſabit. Et
cõtemptores deo permittẽte infirmitates
ſeu alia infortunia incurrent. Nemo eti-
am putet ſe tale tẽpꝰ amiſiſſe: ſicut ſeneca
reprehendit ſabbata iudeoꝝ dicẽs ꝙ pdãt
ſeptimã partẽ etatis ſue. Sicut recitat Au
guſtinꝰ li. vj. de ciui. dei. c. ij. qđ falſum eſt:
quia tũc ſeruit dño deo: ĩ alijs ſeruit corpi
ſuo. In feſtiuitatibus homo ſibi ꝓcurat ci-
bum anime: in alijs aũt diebus ſibi ꝓcurat
cibum corporis. Quia non in ſolo pane vi-
uit homo: ſed in om̃i verbo qđ procedit de
ore dei. ¶ Sed dubitaẽ qñ feſta ĩchoanẽ.
B Que feſta ab eccleſia celebrantur.
Cur feſta multipliciter variantur.
Cur feſta in eccleſia multiplicantur.
Cur aliquibꝰ feſtis octaue aſſignantur.
¶ Ad primã queſtionẽ rñdeẽ Leuiti. iij. A
veſpa vſqꝫ ad veſpeꝝ celebrabitis ſabbata
vr̃a. Idẽ ptꝫ extra đ ferijs. c. oẽs dies dñi-
cos a veſpa vſqꝫ in veſpeꝝ cũ oĩ veneratio
ne ꝑcipimꝰ obſeruari. Idẽ ptꝫ extra de fe-
rijs. c. qm̃ ĩ pte. vbi dicit Alexãder. iij. Licꝫ
ſcriptũ ſit a veſpera ĩ veſperũ celebrabitis
ſabbata vr̃a: feſtoꝝ tñ ꝑncipiũ ⁊ finis ẽ iu-
xta q̃litatẽ ⁊ diuerſaꝝ regionũ ꝯſuetudinẽ
debẽt attẽdi: ⁊ ſic magnitudo dieꝝ exigit
prius incipe ⁊ tardius terminari. Hec ibi.
Cõſiderãdũ tñ ꝙ dies diuerſimode ĩchoa-
tur. Nã aſtronomi incipiunt diẽ a meridie
⁊ durat vſqꝫ ad meridiẽ ſequẽtis diei. Sa-
raceni incipiũt diem ab ortu ſolis: ⁊ durat
vſqꝫ ad occaſum. Sic etiam incipit eccleſia
quo ad iudiciũ ⁊ ſnĩam ferendã. vtꝫ extra
de officio iudicis delegati. ca. cõſuluit. Iu
dei incipiũt diem a veſpis ⁊ durat vſqꝫ ad
veſpas ſequẽtis diei. ſm illđ Geñ. j. Erũt
veſpe ⁊ mane dies vnꝰ. Sed eccl̃ia diuerſi
mode incipit diẽ. Primo quo ad ieiunium C
incipit poſt cenã: ⁊ durat in ſequẽtẽ diẽ to
tam. vtꝫ de cõſecra. diſt. iij. c. de eſu tñ. Se
cũdo q̊ ad iudiciũ ⁊ cõtractus faciendos a
media nocte. vtꝫ. c. cõſuluit. Tertio incipit
qñqꝫ dies in initio noctis ad ſequentẽ dieꝫ
⁊ hoc q̃tuꝫ ad ordinũ celebrationẽ. vt ptꝫ
di. lxxv. ꝙ a pr̃ibꝰ. Quarto incipit aliqñ a
quarta feria poſt occaſum ſolis vſqꝫ ad ſex
tam feriam in ortu ſolis q̃tũ ad treugaruꝫ
obſeruationẽ. vtꝫ extra de treugis ⁊ pacꝫ
c. i. Quinto incipit a veſpera ⁊ durat vſqꝫ
ad veſperã ſequẽtis diei: quo ad feſtoꝝ ce-
lebrationẽ. vtꝫ ſupra in c. oẽs. ⁊. c. qm̃. ex-
tra de ferijs. Veſperũ tamẽ multiplicieẽ ac-
cipiẽ. Aliqñ em̃ accipitur ꝓ actu pulſandi.
Aliqñ pro pſalmis qui cantantur in veſpe-
ris: ⁊ ſi quis vellet reincipere laborẽ illius
finitis ſeu inchoatis: nõ eſſet decens. Ali-
qñ accipiẽ pro extrema pte diei. Aliqñ ac-
cipitur pro occaſu ſolis infra nr̃m orizon-
tẽ. Et ſic determinant doctores ꝙ a veſpa
id eſt poſt occaſum ſolis vſqꝫ ad veſperam
id eſt occaſum ſolis debemus ſabbatiſare D
q̃tum ad laboris initiũ ⁊ finem: ⁊ ſunt vi-
gintiq̃tuor hore q̃ ſunt dies naturalis. De-
bet tñ illđ fieri citiꝰ vł tardiꝰ ſm ꝙ magni-
tudo dieꝝ exigit inchoari vł termiari labo
rẽ: vel ſm conſuetudinẽ regionũ. vtꝫ in ca.
qm̃. extra de ferijs. Sed qđ eſt de vigilijs
ſctõꝝ. Rñdet rõnale diuinoꝝ par. vi. c. Vi
gilie ſctõꝝ ideo dicunẽ: qꝛ antiquitꝰ ĩ preci-
puis feſtiuitatibꝰ tria nocturnalia ageban-
tur officia: ⁊ populꝰ q̃ ad feſtum venerat to
ta nocte in laudibus in eccleſia vigilabat:
quod adhuc rome in pleriſqꝫ locis magnis
feſtiuitatibꝰ ꝑſertim patronoꝝ eccl̃iaꝝ ob-
ſeruatur: ſicut in herfordia fit in nocte ſan
cti Lamberti. Sed q̃a luſores ⁊ cantores
cõueniebãt ⁊ turpibꝰ cantilenis ⁊ ſaltatio
nibus ⁊ comeſationibus ⁊ potationibꝰ et
fornicationibꝰ intẽdere inceperũt propter
hec ⁊ multa alia incõuenientia que fiebãt
hm̃õi vigilie ſunt interdicte: ⁊ inſtitutum
eſt: vt loco earũ fiant ieiunia; q̃ ieiunia ad-
huc retinet nomen officij. Nam cõmuniter
nõ ieiunia: ſed vigilie nuncupanẽ. vt patet
lxxvi. di. c. noſſe. Sed q̃dam ꝓhdolor ma
gis in vigilijs ſanctoꝝ fornicantur ⁊ ſe ine

E briant magis q̄ꝫ in alijs noctibus. ¶ Scḋo
querit: q̄ feſta ab eccl'ia celebrant? R̄ndet
decretalis extra de ferijs. c. cõqueſtꝰ. Illi
dies ob reuerētiā diuini noīs noſcunt eſſe
ſtatuti. Natalis ſcꝫ dñi: ſancti ſtephani: io
annis euangeliſte: innocentũ: ſancti ſilue-
ſtri: Circũciſionis: Ephie: Reſurrectiõis:
paſſionis: pentecoſtes: aſcenſionis: natiui-
tatis ſancti ioãnis baptiſte. Oīm feſtiuita-
tum virginis glorioſe. Duodecim apl'orum
⁊ p̄cipue Petri ⁊ Pauli: ſancti Laurentij
dedicationis beati michaelis: ſolennitas
oīm ſanctoruꝫ. Ac diebus dñicis ceteriſq̄
ſolennitatibꝰ: quas ſinguli epī in ſuis dio-
ceſibꝰ cũ clero ⁊ ppl'o duxerint ſolenniter
venerãdas. Hec ibi. Idem dicit canon de
cõſe. di. iij. c. ꝓnunciandũ. Et dicit ibidem
gloſa. ꝙ intelligitur de ſctis canonizatis.
Correlariũ primũ. Non ſtat in plebanoruꝫ
aut epoꝝ voluntate: q̄ ſancti habeantur in
celebritate. Probatur: q̄a nemo debet pro
ſancto publico venerari aut coli aut inuo-
cari cum hymnis ⁊ laudibꝰ: niſi ſit canoni-
zatus ab eccl'ia. Sꝫ hoc nõ põt facere epūs
F aut plebanꝰ: ſꝫ ſolus papa. Ideo dr̄ extra
de reli. ⁊ venera. ſanctoꝝ. Audiuimꝰ. Ubi
dicit Alexander tertiꝰ. Audiuimus ꝙ qui-
dam inter vos diabolica fraude decepti ho-
minē q̄ndā in potatiõe ⁊ ebrietate occiſuꝫ
quaſi ſctm̄ more fideliũ venerant: cum vix
ꝓ talibꝰ in ebrietatibꝰ perēptis eccl'ia per-
mittit orare. Dicit em̄ apl's. Ebrioſi em̄ re-
gnũ dei nõ poſſidebũt. Illũ ꝟo non preſu-
ſumatis de cetero colere: cuꝫ etiā ſi per eũ
miracula fierent: nõ liceret vobis ip̄m pro
ſctõ abſq̄ auc̄te romane eccl'ie venerari.
Hec ibi. Rõ huius eſt: q̄a maiores cãs de-
bēt referri ad apl'icā ſedē. vt extra de bap.
⁊ eiꝰ effectu. c. maiores. Sed hoīeꝫ aliquē
ꝓ ſctõ venerari eſt vna de maioribꝰ cauſis
q̄ cõcernit fidē: ſꝫ papa ē caput fidei chri-
ane. Scḋo ideo q̄ alij inferiores a papa fa
ciliter poſſent errare: putando illũ eſſe ſan
ctũ qui nõ eſt ſctũs: ſicut pꝫ in legēda ſcti
martini. Sed papa cũ eccl'ia nõ põt errare
vtꝫ Luce. xxij. vbi dr̄. Ego ꝓ te rogaui pe-
tre vt non deficiat fides tua. Idē. xxiiij. q.
j. c. a recta. Põt tñ priuata orõne venerari
atq̄ inuocare illũ quē credit ſctm̄ atq̄ eius
p̄ocinũ inuocare: põt etiā q̄libet epūs cle-
rus ⁊ ppl's ſimul eligere feſtum alicuiꝰ ſcti G
canonizati ꝑ eccl'iaꝫ. vtꝫ extra de ferijs. c.
cõq̄ſtꝰ. vbi dr̄. Ceteriſq̄ ſolennitatibus q̄s
ſinguli epī in ſuis dioceſibus cum clero et
ppl'o duxerint ſolenniter celebrandas ⁊c̄.
Patet ḡ ibi: ꝙ debet fieri ab epō ⁊ clero ſit
talis inſtitutio feſtiuitatis. Patet etiam ꝙ
nõ põt plebanꝰ aut epūs aliquē ſctm̄ non ca
nonizatũ indicere in kalendariũ cum l'ris
rubeis tanq̄ꝫ celebrē. Ex his etiā pꝫ quare
alique habentur feſtiuitates in vna dioce-
ſi q̄ minime celebrent ī alia. Correlariũ ſe-
cundũ. Sācti veteris teſtamēti q̄uis boni
⁊ ſancti reputant: eoꝝ tamē feſta ab eccl'ia
romana nõ celebrant. Pꝫ q̄ in capl'o con-
queſtꝰ. extra de ferijs. ponunt ſcti ferian-
di. Inter q̊s non ponunt ſancti veteris te-
ſtamēti. Rõnem huius ponit mgr̄ Aug. in
ſumma de eccl'iaſtica ptāte. q. xvij. arti. ij.
Quia ad canonizationē ſctoꝝ req̄rit tem-
pus plenitudinis gr̄e. Sed gr̄a eſt veritas
q̄ ꝑ Ieſum chr̄m facta eſt. vtꝫ Ioā. primo.
Sancti autē veteris teſtamēti q̄ntumcunq̄
ſanctitate pollerent non fuerũt in tp̄e ple- H
nitudinis gr̄e: immo talis plenitudo in le-
ge illa tenebat ꝯcluſa figuratiue ⁊ enigma
tice. Iuxta illud. j. ad Cor. x. Oīa in fi-
gura cõtingebant illis. Scḋam rõnem po-
nit ibidem: q̄a claritas diuine viſionis eis
fuit clauſa: ⁊ nondum ſoluta p̄cio humane
nature ꝑ morteꝫ chr̄i. In huiꝰ figura dicit
apl's ad Heb. xj. ꝙ in ſecũdo tabernaculo
ſolus põtifex ſemel in anno nõ ſine ſangui-
ne introibat. Hoc ſignificante ſpũſancto
nonduꝫ ꝓpalatam eſſe ſanctoꝝ viam. Un̄
Aug. in libro de ſimbolo. pertractans illud
verbũ. Domũ tuam dñe decet ſanctitudo.
Dicit ꝙ nullius ſolēnitatem eccl'ia ſolenni-
zat: ꝑuſq̄ domus ſanctitatis fundaretur.
Ideo in tēpore plenitudinis gr̄e prius ſo-
lēnitatē beate virginis ⁊ ioannis baptiſte
ſolenniſat q̄ꝫ alicuiꝰ alterius: q̄a illa ſanctũ
ſanctoꝝ generauit. Ille digito demonſtra
uit ⁊ baptiſauit ⁊c̄. Sed excipiunt tñ ma-
chabei qui in veteri teſtamento paſſi ſunt:
quoꝝ feſta eccl'ia ſolenniſat ꝓpter ſingula
re martyrium: q̄ paſſi ſunt ꝓ lege dei. Ut
inde capiamus exemplũ: vt ſimus parati

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

moꝛi pro noſtra lege : ſicut ipſi moꝛtui ſunt
A pro lege moyſi. Alias rationes nota in eo=
rū legēda. ¶ Tertio queriṫ: cur feſta variā
tur? Rñdet rōnale diuinoꝝ dicens: ꝙ apo
ſtolus dicit. j. ad Coꝝ. xv. Q₂ ſic alia ē cla=
ritas ſolis: alia eſt claritas lune: alia clari=
tas ſtellarū. Stella em̄ differt a ſtella ī cla=
ritate: ſic etiā ſancti differūt in vita beata.
Dignū ergo ē ꝙ ſint reputatiōis magne ⁊
veneratiōis in eccl̄ia militāte: q̀a ſunt ma=
gne reputatiōis in eccl̄ia triūphante. Sic̄
dr̄ Jo. xv. Jn domo pr̄is mei manſiones
multe ſunt. Sic in domo eccl̄ie varia feſta
ſunt. Jdeo ꝑncipalia feſta ſunt chr̄i. ſ. ꝯce
ptionis: natiuitatis ⁊ reſurrectionis: quia
ipſe ſanctus ſanctoꝝ ⁊ ſol iuſticie. Deinde
feſta btē virginis: q̄ eſt ſic̄ luna. Deinde fe=
ſta apoſtoloꝝ: q̄ ſunt ſic̄ ſtelle maioꝛes. De
inde alioꝝ ſanctoꝝ. Sup̱ oīa illa feſta ex=
cellit feſtū paſche. vt₃ ſupꝛa ī p̄cedēti ſmōe
Coꝛrelarū ꝑmū. Quanto feſtiuitates ma
ioꝛes ſunt: tāto hoīes debent eſſe deuotio=
B res. dicente ps̄. Diē feſtum agēt tibi. ſ. de=
uote oꝛando: ⁊ meditando ſtatū illius ſan=
cti: cum veſtib⁹ ſe oꝛnando: ⁊ lautius come
dēdo. Sed nūc ꝓchdoloꝛ quāto feſta ſunt
maioꝛa: tanto nunc hoīes ſunt peioꝛes: qđ
inſtinctu diaboli ſolet fieri. Na₃ ad noſtra
feſta venit ꝑmo quidā diabolus qui voca=
tur aſmodeus. de quo Thob. viij. dr̄. ꝙ oc=
cidit ſeptem viros ſare. Qui diabolus in=
trat coꝛda illoꝝ luxurioſoꝝ: qui nō parcūt
feſtiuitatib⁹ magnis aut ꝑuis qn̄ cōmittūt
pctm̄ luxurie. De hoc diciṫ. xxxij. q. iiij. c.
quotiēſcūq₃. ait Aug. ꝙ non ſolum ab infe
lici cōcubinaꝝ amplexu: ſed etia₃ ab vxoꝛe
ꝓpꝛia eſt abſtinendū. Jdē dr̄ in. c. ſi cauſa.
Dicit Alexāder de hales. in. ij. ſentē. Qui
nulla neceſſitate duci⁹: ſed cauſa ſatiāde li
bidinis tpe ozonis debito ſic̄ ſunt dies feſti;
⁊ nō cā ꝓcreationis ꝓlis copulā carnale₃
inſtāter petit: moꝛtaliṫ peccat. Secus autē
eſſet ſi peteret cā vitāde foꝛnicationis in ſe
vel in reliq̄. Sed quid de reddēte debitū ta
li tpe? Rñdet Alexander ꝙ petēs illo tpe
peccat ſic̄ dictū eſt. S₃ reddēs pōt nō pec=
care: q꜡ reddit qđ alienū eſt cū omni anxie=
tate. Quātū aūt pctm̄ ſit in feſtis cōmitte=
re actū luxurie: pt₃ triplici exēplo. Pꝛimo
exēplo Oſe. ij. Reg. vj. q̄ aſcenderat ad ſo= C
lēnitatē quā fecit rex Dauid: dū voluit re=
ducere arcam dn̄i in hierl̄m: qui tetigit ar=
cam cum ruere vellet: ⁊ mox a dn̄o ꝑcuſſus
eſt. Dicunt hebꝛei ꝙ in nocte p̄cedenti doꝛ=
miuit cum vxoꝛe pꝛopꝛia: ideo fuit indiſpo
ſitus ſe imiſcere diuis. Si ḡ Oſa fuit ꝑcuſ=
ſus q̄ cū vxoꝛe ꝓpꝛia doꝛmierat ⁊ tetigerat
arcam dn̄i: q̄lia ſupplicia habebūt qui ta₃
grauib⁹ criminib⁹ implicanṫ in feſtis. Se=
cūdo exēplo illi⁹ mulieris de qua dicit gre=
goꝛius in ꝑmo lib. dialogoꝝ: que fuit inui=
tata ad q̄ddā feſtū. Ad qđ cū mane eſſet ac=
ceſſura : ſtimulo carnis victa ſe a viro ſuo
non potuit cohibere. Maneq₃ ſurgēs iuit
ad feſtū. Quā dn̄s indiſpoſitā cernens eā
tradidit diabolo vexandam: qui arripiens
eam tamdiu toꝛſit quouſq₃ ab ea foꝛtunati
epī tudertini p̄cibus cogereṫ exire. Cogi=
tent ergo adulteri ⁊ adultere mulieres qđ
ſint aſſure ad feſta ꝓcaciter ꝓcedentes: ſi
diabolus illā excuſſit q̄ nō adulterū: ſed vi=
rum ꝓpꝛiū cognouit. Tertio exemplo illi⁹ D
curialis. de quo dicit Grego. in. iiij. dial. q̄
in nocte ſctē paſche inceſtū cōmiſit. De ma=
ne aūt ad eccl̄ia₃ iuit: eo ꝙ erubeſcebat vul
tus hoīm ſi in tanta ſolennitate ad eccl̄ia₃
non iuiſſet: qui infra. vij. dies ſubita moꝛte
p̄uētus diem clauſit extremū. Cū em̄ eſſet
coꝛpus eius traditū ſepulture de ſub terra
ebuliuit ignis: q̄ ei⁹ carnē ⁊ oſſa oībus cer=
nētibus fundit⁹ cōcremauit. Ne igiṫ nobis
talia cōtingāt: caueam⁹ ī feſtis ꝑagere hu=
iuſmodi hoꝛrēda pctā luxurie. Scđo venit
quidā demon ad feſta nr̄a q̄ vocaṫ beelze=
bub. De quo Jo. viij. Jn beelzebub pꝛinci=
pe demonioꝝ eijcit demonia. Jlle demon
cum ſocijs ſuis eq̄tat ſup̱ capita mulieꝝ et
caudis earundē q̄ inſtinctu illius diaboli ⁊
ſocioꝝ ei⁹ ſe oꝛnāt vt multos ad luxuriam
trahāt ꝯtra monita apl̄i Petri. Non toꝛtis
crinibus aut auro ⁊ margarit₃ tectis ac ve
ſte p̄cioſa ad aīas incautas illaqueādas.
Tertio venit ibi q̄dā demon q̄ dr̄ mām̄on:
tentat de auaritia. De quo Mat. vij. Jlle
equitat ſup̱ ſcapulas ſacerdotū : q̄ vt mul=
tas oblatiōes hr̄e poſſent: multa fingūt cir
ca eoꝝ feſta. ſ. ꝙ habeant multas indulgē=
tias: vt deuoꝛare poſſent plebē ſic̄ eſcā pā=

E nis. Jlle demon cum ſocijs ſuis plures in-
ſtigat ire ad feſta. ſ. caupones mercatores
hiſtriones. De quibus Job. xxij. Gaudent
ad ſonitum organi: ⁊ in puncto ad inferna
deſcēdūt. vñ Greg. dicit de q̊dā ioculatore
in p̄mo dialo. q̄ ad feſtū q̊ddam cū ſimia ⁊
cimbalo geſticulaturus acceſſit: q̄ pulſante
cimbalo ep̄s audiens mox clamauit. Heu
mortuꝰ eſt ille. Et ita factū eſt. Poſt paruā
eīn morā lapis de tecto lapſus eſt: ⁊ caput
eiꝰ impetijt: ⁊ letale vulnꝰ inflixit ei. Qui-
dā etiā incitanꝶ ire ad feſta: vt videāt ama
ſias ſuas: q̊s aſmodeus incitat: cōtra illud
Mathei. v. Qui viderit mulierē ad concu
piſcēdā eā: iā mechatꝰ eſt eā in corde ſuo.
Jtē ap̄ls. Ois fornicator nō hēbit ptē ī re-
gno dei. Quidā etiā veniūt ad furandū et
ad burſas abſcidendas: quos māmon inſti
gat. Quarto ibi venit q̄dā demon q̄ voca-
tur rixoldus. de q̊ dr̄ in ſpecul. hiſto. li. iij.
c. xlv. ꝙ ſolet ſuſcitare lites: q̄ ſedet in ſca-
pulis ebrioſoꝝ: qui cū inebriati fuerint liti
gāt ⁊ blaſphemāt deū in excelſis. Quinto
F venit quidā demon q̄ dr̄ exterminans. De
quo dr̄ Apoc. ix. Qui ſedet ſuper ſcapulis
illoꝝ qui homicidiū cōmittūt. Nam dicūt
ruſtici: ſi nemo eſt occiſus aut vulneratus
in feſtis ceruiſia non valuit. De illis feſtis
dr̄. j. Mach. j. Dies feſti eius conuerſi ſunt
in luctū: ſabbata eiꝰ in opprobriū. Nam ſi
iudei viderent ſabbata nr̄a q̄d dicerēt: niſi
illud Treñ. j. Uiderunt eā hoſtes ⁊ deriſe-
rūt ſabbata eiꝰ. Quarto q̄rit. Cur feſta in
eccl̄ia multiplicanꝶ? Cām huiꝰ ponit Hie-
ronimꝰ in ep̄la ad chromatiū ⁊ heliodoꝝ.
Et ponit in p̄ncipio kalendarij dicēs. Cuz
Cōſtantinꝰ auguſtꝰ ceſareā fuiſſet ingreſ-
ſus: ⁊ diceret Euſebio ceſarieſi ep̄o: vt pe-
teret aliq̄ bñficia eccl̄ie ceſarienſi pfutura
legit reſpondiſſe Euſebiū: opibꝰ ſuis dita-
tam eccl̄iam nulla petēdi bñficia neceſſita
te cōpelli. Sibi tñ deſideriū inuiolabile ex
titiſſe: vt q̄cq̄d vbiq; in republica rhomana
geſtū ſit erga ſanctos dei per iudices iudi-
cibus ſuccedētes in vniuerſo orbe rhoma-
no ſollicita perſcrutatiōe per monumenta
publica diſcutiendo pquireret q̄ martyruz
a q̄ iudice: in q̄ puincia: in q̄ ciuitate: ī qua
die: q̄ve paſſione pſeuerantie ſue obtinuit
palmā: de ipſis archiuis ſublata ipſi Euſe- G
bio regio iuſſu dirigerent. Uñ factū eſt vt
idoneus relator exiſtēs in eccl̄ia: hiſtoriaz
texeret: ⁊ oīm pene martyrū ⁊ prouinciaꝝ
oīm ac romanoꝝ trophea diligens hiſto-
riographꝰ declararet q̄tenꝰ om̄i die ſacri-
ficiū deo offerētes eoꝝ noīa meminiſſent.
Sequitꝶ infra. Qm̄ p ſingulos dies diuer-
ſarū puinciarū diuerſarūq; vrbiuz plus q̄
octingentoꝝ ⁊ nongētoꝝ martyrū nomīa
ſunt notata: vt nullꝰ dies ſit q̄ nō vltra q̄n-
gentoꝝ numerū reꝑiri poſſit aſcriptꝰ: exce
pto die kalendarū Januarij. Hec Hiero.
Dicit etiā de illis ſctīs q̄ maiora pro fide fe-
cerunt eccl̄ia canonizauit: ac eorū feſta ce-
lebrat. Correlariū p̄mū: vt merita ſanctoꝝ
nobis valeāt ſuffragari: cōgruū fuit feſtiui
tates eorū multiplicari. Patet hoc: q̄a vti-
lis eſt eoꝝ celebratio in ſeptez: que nota ſu
periꝰ in p̄mo p̄cepto. vbi dr̄ q̄re ſancti ado-
ranꝶ a nobis. ¶ Quito q̄ritꝶ. Cur aliquibꝰ
ſctīs octaue aſſignanꝶ ⁊ celebranꝶ? Rñdet
rōnale diuinoꝝ. pte. vij. in phemio dicēs:
ꝙ octauā diē leuiticꝰ liber inſinuat dicēs.
Dies octauꝰ erit celeberrimus atq; ſctīſſi- H
mus. Sane octaue ſctōꝝ ideo celebrātur.
q: ſicut primꝰ dies ſignificat natiuitatē eo-
rū. ſ. q̄liter naſcanꝶ in celo: ⁊ in ſocietatem
ſctōꝝ angeloꝝ ⁊ ſctōꝝ patrū aſſumāꝶ quā-
do aīe eoꝝ a corpibꝰ ſepanꝶ. Jta ⁊ in octa
uis recolētes reſurrectionē corpis cōgra-
tulamur reſurrectioni eoꝝ. Et q̄rundā ſan
ctorum celebranꝶ octaue: ne myſteriū hoc
lateat. Non etiā oīm ne vileſcat. Si enim
nō valeamꝰ oīm ſctōꝝ feſta celebrare: quā
to minꝰ octauas eoꝝ. Sed eſt triplex octa
ua: ſcz deuotiōis de q̄ dictum eſt. Scd̄a eſt
octaua ſuppletionis vt natiuitatis dn̄i: q: in
ea ſupplemus qd̄ minꝰ factū eſt in feſto na
tiuitatis. Tertia eſt octaua ſignificatiōis:
vt octaua agnetis. Jn ea em̄ ſignificatꝶ ꝙ
btā Agnes in octaua die viſa eſt in gloria;
vt patet in eius legenda.

¶ Sabbata ſanctifices.

SEcundo exponitꝶ hoc p̄ceptum Me-
mēto vt diem ſabbati ſctīfices. i. ſctē
⁊ immaculate ſine pctō viues. Nul-
lum peccatum in eo cōmittendo. ſm illud
Hiere. xvij. Nolite portare onera ī die ſab-

A bati. Ubi gloſa exponit onera id eſt pecca-
ta. Statuit deus nanqȝ ſolennitates ⁊ di-
es feſtos: vt ceſſaremus a vicijs ⁊ operi-
bus mundanis ⁊ diuinis inſiſteremꝰ. Sed
inſidiante humani generis inimico: quod
ſtatutū fuerat ad dei gloriam ⁊ noſtrā ſa-
lutem: iam conuerſum eſt ad dei ignomini-
am ⁊ noſtrā dānationē. Ideo cōqueritur
dn̄s illud Eſa. j. Kalendas veſtras ⁊ ſolē-
nitates veſtras odiuit aīa mea: ⁊ facta ſūt
mihi moleſta. Laboraui ſuſtinēs ſcilicet vſ-
qȝ ad tēpus ⁊ annos. Quoniā odiui ⁊ pro
ieci feſtiuitates veſtras. Heu magna cōfu-
ſio chriſtianoꝝ. Iudei adhuc ſeruāt ſabba
tū literale cum tanta diligētia. Et chr̄icole
inſenſati tanta ſolertia polluunt ſabbatuȝ
ſpirituale. Nā olim quidam fuit lapidatus
quia collegit in die ſabbati ligna: vt patet
Nume. xv. Sed plus eſt colligere peccata
mortalia q̄ȝ ligna. Ergo magis eſſent lapi-
dandi illi q̄ȝ iſti. Quid ergo dicere poſſent
iudei ⁊ ſarraceni ſi viderent noſtra ſabba-
ta: niſi illud Tren̄. j. viderunt eam hoſtes
eius: ⁊ deriſerūt ſabbata eius. Et quid di-
cit dn̄s deus niſi illud qđ dixit iudeis Eſa.
B j. Neomenias ⁊ ſabbatū ⁊ feſtiuitates ali-
as nō feram. Iniqui enim ſunt cetus vr̄i.
Incenſum abominatio eſt mihi. Nam tria
ſunt vicia q̄ regnant in mūdo. ſ. cōcupiſcen
tia carnalis auaritia tēporalis: ſupbia mē
talis: hec magis exercent̄ in feſtiuitatibꝰ
q̄ȝ alijs diebꝰ. De quibus Ioānes in cano-
nica ſua dicit. Om̄e qđ eſt in mūdo eſt con
cupiſcētia carnis: ꝯcupiſcētia oculoꝝ ⁊ ſu-
perbia vite. Prio cōiter hoīes in feſtis ī pec
cato carnis: vt eſt ebrietas ⁊ gula exercēt
ſe. de q̄bus. xliiij. di. c. j. dr̄. Sūt aūt come
ſationes nō ſolū ſacerdotibꝰ: ſed etiā laicis
noxie: q̄ feſtiuos dies ⁊ ſolēnes non aliter
digne ſe celebrare putāt: niſi comeſatiōibꝰ
ſeruiant. Idē di. xliiij. c. Cōmeſatiōes ⁊ e-
brietates ita cōceſſe ⁊ licite putant̄: vt ī ho
norē btiſſimoꝝ martyꝝ nō ſolū per dies ſo
lēnes ꝙ vnuſq̄ſqȝ nō lugendum videat: qui
hoc nō carneis oculis inſpicit ⁊c. ſed ſpūa
libus. vt dicit glo. ibidē. Idē dr̄ di. iiij. ca.
Deniqȝ. De ipo vero die dn̄ico heſitamus
quidnā dicendū ſit: cum oēs laici ⁊ ſecula-
res illa die plus ſolito ceteris diebus ac-
curatius cibos carniū appetāt. Et niſi qua C
dā noua auiditate vſqȝ ad medias noctes
ſe ingurgitent: non aliter ſe huius ſancti tē
poris obſeruationē putāt ſuſcipe: qđ vtiqȝ
nō rōni: ſed voluptati imo cuidam cecitati
mentis aſcribendū eſt. hec Grego. ¶ Que-
ritur ergo vtrū chr̄iani qn̄ debēt feſta cele
brare liceat eis tunc amicos ad cōuiuia vo
care. Pro rn̄ſione huius q̄ſtionis opus eſt
diſtinctione quā ponit Ioānes in policra-
ticon li. vj. dicens. ꝙ ſunt triplicia cōuiuia:
ſcȝ phiſica ciuilia ⁊ plebeia. In primo re-
gnat frugalitas. In ſecundo ſocietas ⁊ ho
neſtas. In tertio voluptas. Prima ſunt
phiſica id eſt naturalia. Et phoꝝ eſt come
dere atqȝ bibere parce ⁊ moderate: ſicut
phi naturales comedebāt vt viuerēt: non
eīn viuebāt vt comederēt. Tale ꝯuiuiū ha
buerunt ſancti pr̄es in heremo: vt ſanctus
Anthoniꝰ ⁊ ſanctus Paulus circa fonteȝ.
Nota in hiſtoria ſancti Pauli. De illo con-
uiuio dicit Boetiꝰ li. ij. de cōſo. metro. vj.
O felix nimiuȝ prior etas: contenta fideli-
bus aruis. Nec inerti perdita luxu. Faci-
liqȝ ſera ſolebant ieiunia ſoluere glande. D
Non bacchica munera voret liquido con-
fundere melle. Idem dr̄. xxxv. diſt. ca. Ab
exordio conditionis humane nec veſceba-
mur carnibus. Sequit̄. Poſt diluuium au-
tē cū datiōe legis: quā nullus implere po-
tuit carnes ſuggeſte ſunt ad veſcendum.
Sequit̄. Poſtq̄ȝ aūt chr̄s venit in fine tem
poꝝ: ⁊ o traxit ad a. i. extremitatem traxit
ad principiū: nec repudiū nobis dare pmit
tit̄: nec nos circūcidimus nec comedimus
carnes dicēte apl̄o. Bonū eſt vinū non bi-
bere: nec carnes nō comedere. hec Hiero.
Talibꝰ cōuiuijs dn̄s nr̄ multotiens interfu
it ⁊ ipemet fecit ī deſerto quādo quinqȝ mi
lia hominum ſaturauit in deſerto de quiqȝ
panibus ⁊ de duobꝰ piſcibus. Ioan. vj. Et
in chana galilee: vbi erat mater ieſu ⁊ ipſe
vocatus ad nuptias ⁊ diſcipuli eius. Io-
annis. ij. Etiam in bethania ante ſex dies
paſche: vbi Martha ⁊ maria fecerunt ſibi
cenam: ⁊ Lazarus erat vnus de diſcūben-
tibꝰ. Ioan. xij. etiā in domo Leui. Math.
ix. In domo phariſei. Luce. vij. Et in do-
mo pncipis phariſeorum intrauit ſabbato

E manducare panem. Luce. xiiij. Talia con
uiuia facere in feſtis non eſt peccatum. Er
go dicit notanter euāgeliſta. Panē vt oſtē
dat tale cōuiuiū fuiſſe ſobrietatis: non ſup=
fluitatis. Scd̄m dr̄ cōuiuiū ciuile ſiue mo=
deſtū: ī quo regnat ſocialitas ⁊ honeſtas.
Uñ policraticō li. viij. c. viij. Ciuiliter inq̄t
cōuiuari eſt hilari vultu: larga manu: dili=
gēti officio amenare cōuiuiū: ⁊ qd̄ in vſum
ſuppetit habita conſideratione loci ⁊ tp̄is
ſingulis diſpenſare. In quo cōuiuio diffici
le eſt abſtinere a pctō ſaltem leui vel venia
li. Et illa cōuiuia fiūt ſine ingurgitatione.
Tale cōuiuiū fecit abraā in die ablactatio=
nis yſaac. vt patet Geñ. xxj. Sic filij Job.
vt patet Job. j. Ibant filij eius ⁊ faciebāt
cōuiuia vnuſquiſq̧ in domo ſua. Talia de
bēt fieri ex charitate: ſic ꝙ in eis nulla ab=
ſentū vita mordeaꝶ: nullus ex irriſione re=
prehēdatur. Nec in eis inanes fabule: ſed
ſacre ſcripture vel lectionis ꝟba audiāꝶ.
Sola neceſſitas corpis reficiaꝶ. vnde Gre
go. xx. di. ⁊ A. gellius li. iij. dicit. Cōuiuiū
debet fieri ad numeruz menſaꝝ: vt non ſit
minus ꝙ̄ inter tres nec maius ꝙ̄ inter no=
F uē. A. gellius li. iij. noctiū atticaruz recitat
verba varronis. Cōuiuiū inq̄t cōſtat ex q̄t
tuor q̄ ſunt locus: tēp⁹: apparatus ⁊ hoīes
nō loquaces: vt in foro: nec multos oportet
eſſe ſicut ī cubiculo. Cū ſacerdos q̄dā dice=
ret in cōuiuio. Nos debem⁹ ſemp ꝑmo ma
nus lauare: ſed vltimo potare. Rñdit ho=
ſpes rōnabiliꝶr. Quia ꝑmo debetis eſſe mū=
di: ⁊ vltimo nūꝙ̄ ebrij. Oportet etiā in con
uiuijs hoīes eſſe diſcretos in ſermone ꝙ̄ꝙ
caſtos. Uñ Macrobi⁹ ī li. ſaturnaliū. Non
minus inq̄t ꝟba grata ⁊ honeſta ꝙ̄ dulce=
do vini hilarēt cōuiuia. Idē ꝓuerbiū. Mi=
les q̄dā voluit audire cōfeſſionē vxoris ſue
q̄ renuens ait. Non debetis: qꝛ non habe=
tis ſuppelliciū ⁊ ſtolam q̄ requiruntꝶ. Qui=
bus indutis audiuit mulieris cōfeſſionez.
Tūc ait mulier. Iuuenis dum eram iuue=
nē dilexi armigerū: poſtea militez: inde fa
tuum: nunc ſacerdotem amo. Quo audito
inſan⁹ ait: an viueret ſacerdos ille. Reſpon
dit ꝙ ſic: ſed tenereꝶ celare cōfeſſionē. Sic
ꝙ̄ poſt triduū afflicto dixit ei mulier. Uos
eſtis nūc fatu⁹: ⁊ ſacerdos cum audit; nūc

cōfeſſionem qui prius eratis armiger ⁊ mi
les. hec ⁊ ſimilia valent in cōuiuijs recita= G
ri. Iſta conuiuia poſſunt fieri in diebus fe=
ſtiuis: dummodo ibi fiunt octo conditio=
nes. Prima eſt cibi bñdictio. j. ad Thimo.
iiij. Sanctificaꝶ em̄ cibus per verbū dei: ⁊
orōnē. vnde ps̄. Edent paupes ⁊ ſatura=
bunꝶ ⁊c̄. Nā illi q̄ ſunt beneficiati ⁊ litera=
ti: obligati ſunt ad menſe bñdictionē: ſicut
ad horas canonicas. Unde dicit magr̄ Io
annes cleincock ſuper illud Math. vj. Pa
nem noſtrum quotidianū da nobis hodie.
vñ verſus. Ut bos accedit: q̇ panē nō bene=
dicit. Aſellus ſurgit qui nec beneficia pro=
mit. Nō ſua eſt qm̄ ī mēſa recepit beneficiū
in pn̄ti. ſ. panē a deo datū. Ergo magꝭ dꝫ
dicere bñdicite ꝙ̄ horas canonicas quas
dicit ꝓpter bñficiū qd̄ expectat in futurū.
Idō dr̄ in decretis di. xliiij. Qñ aūt cōuene
rint pr̄ſbyteri ad aliqd̄ ꝯuiuiū ꝑor illoꝝ ver
ſum ante mēſam incipiat ⁊ cibū benedicat.
Tunc ſm̄ ordinem ſedeant alter alteri ho=
norē ꝑbentes. Laici ad min⁹ debēt dicere
vnū pater nr̄ cum ſigno crucis: ne cōtingat
illis ſicut cuidaz moniali. de qua Grego. in
dial. ꝙ in horto lactucā comedit ſine ſigno H
ſctē crucis: ⁊ ſic diabolū cum lactuca come
dit. Item quidam cōuerſus bibit vinū in ci
uitate ſine ſigno crucis: ⁊ ſic diabolū cum
vino bibit. Secūdo cauendū eſt a nimia te=
nacitate erga paupes. De quib⁹ dñs dicit
Luce. xiiij. ad eum qui illum inuitauerat.
Cum facis prandiū aut cenam noli inuita
re amicos tuos neq̧ frēs neq̧ diuites: ne
forte ⁊ ipi reinuitent: ⁊ fiat tibi retributio.
Sed cū facis conuiuiū voca paupes debi=
les claudos ⁊ cecos. Et beatus eris: quia
non habent vñ retribuere tibi poſſent. Ui=
deāt ḡ illi tenaces ne cōtingat illis: ſicut il=
li diuiti ad cuius ianuā iacebat lazarus cu
piēs ſaturari de micis: ⁊ nemo illi dabat.
Timeo ꝙ adhuc multi ſunt imitatores illi=
us diuitis qui multa habēt fercula: ſed ca=
rent miſcdia: ⁊ talibus eueniet qd̄ illi diui=
ti. de quo ibidem legiꝶ. Mortuus eſt diues
⁊ ſepultus in inferno. vñ Ambroſi. ⁊ poni=
tur. xlvij. di. c. ſic̄ hoc nō minoris criminis
eſt hn̄ti tollere: ꝙ̄ cum abundas indigenti
denegare. Egentiū panis eſt quem tu reti=

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nes:nudoꝝ indumentuꝫ eſt qđ tu recludis
A miſeroꝝ redemptio:eſt pecunia quaꝫ tu in
terra fodis. Et ſingulariter cauere debent
pꝛelati eccleſie:qꝛ oĩa illa q̄ habent p̄ter vi-
ctum ⁊ veſtitū eoꝝ non ſunt : ſed pauperū
⁊ ſi retinēt eſt rapina ⁊ ſacrilegiū ſm ꝙ di-
cit ſanctus Bern. ad Henricū ſenonenſeꝫ
Unde ꝓpħa. Qui obturat aures ad clamo
res pauperū:ipſe clamabit ⁊ nō exaudiet.
Videant ne eis cōtingat ſicut cuidā q̄ dice-
bat petrus. De q̊ legit in vita Joānis ele-
moſynarij. Nota ibidem:q̄liter ille fuit ra-
ptus ad iudiciū. Tertio dꝫ carere loquaci-
tate. Uñ Hugo venerabilis in lib. de clau-
ſtro aie. Jn mēſa debet eſſe triplex diſcipli
na.ſ.diſciplina tacendi : diſciplina viden-
di ⁊ diſciplina cōtinēdi. De p̄ma dicit taci-
turnitas in epulis neceſſaria eſt. Qđ forte
ideo dicit ꝓpt mēſe lectionē. vtꝫ i religioſis
Uñ Aug. in regula. Ne ſole fauces ſumant
cibū:ſꝫ ⁊ aures eſuriāt ꝟbū dei. Jdeo dr̄
in cano. diſt. xliiij. c. Pro reuerentia dei ⁊
ſacerdotū id vniuerſa ſtatuit ſynod⁹:vt q̀a
B ſolent crebꝛo in menſis ocioſe fabule inter-
poni in ſacerdotali cōuiuio diuinarū ſcri-
pturarū lectio miſceat. Per hoc em̄ aĩe
edificantur ad bonū: ⁊ fabule non neceſſa
rie ꝓhibent. hec ibi. Jdeo hugo vbi ſupꝛa.
Lingua q̄ in omni tp̄e ꝓna ad pctm̄ labit:
periculoſius tñ ꝑ crapulā cū inflāmata fue
rit ad loquēdū relaxat. Propterea em̄ di-
ues q̄ iter epulas loq̄citati ſeruierat:in in-
ferno poſit⁹ vehementius in lingua arde-
bat. Hec Hugo. Jđ ꝓbat venerabilis do-
ctoꝛ Egidi⁹ roman⁹ oꝛdinis heremitarum
ſcti Aug. in li. ij. de regimine p̄ncipū parte
iij. triplici rōne:ꝙ p̄ncipes nō debēt abun-
dare eloquijs in menſa. Primo: q̀a hoc re-
pugnat oꝛdini naturali:qꝛ in. j. Politi. dr̄.
Tūc vnūq̄dq; ſm naturaꝫ ꝑficit: qñ vnum
oꝛganū oꝛdinat ad vnuꝫ opus. Si oꝛdina
tur ad duo:opoꝛtet circa alterū ceſſare qñ
laboꝛat:al's opus nature nō eſſet opus in-
telligētie:ſed cōfuſiōis. Cū igit lingua con
gruat ad duo opa. ſ. loquelā ⁊ guſtū. vt ptꝫ
iij. de aĩa. Jđ in comedendo ceſſabit locu-
tio. Scđo hoc ɔtradicit bonitati moꝝ. Nā
per cibū ⁊ vinū hoĩes caleſiūt ⁊ audaces
fiūt. Sic per multiloquiū vident eſſe ebrij:

qđ eſt cōtra bonos moꝛes. Tertio qꝛ hō ha C
bet duos meat⁹ i gutture. Qñ em̄ comedi
tur eſt clauſus meat⁹ ad pulmonē. Sꝫ qñ
loquit clauſus eſt meat⁹ ꝟſus ſtomachuꝫ.
Si q̄s vellet loqui in comedendo: tūc cib⁹
intraret pulmonē: ⁊ ſic ſequeret tuſſis ma
gna. Et ſingulariter homines debent ſe ca
uere a detractiōe in cōuiuijs. vñ Aug. ſcri
pſit hos ꝟſus añ menſam ſuam. Quiſquis
amat dictis abſentū rodere vitam. Hanc
mēſaꝫ vetitā nouerit eſſe ſibi. Jtē dicit hu-
go vbi ſupꝛa;ꝙ ſeruanda eſt diſciplina ocu
loꝝ:qꝛ non decet ſibi p̄cipue:vt hō habeat
vagos oculos neq; curioſos: ⁊ vt amplius
dicam videat impudenter ea q̄ apud alios
agunt: ⁊ circūluctādo ꝓſpiciat: ſed potius
dimiſſis luminibus ea tm̄ q̄ ſibi antepoſita
ſunt attendat. Jtē i tactu debet eē diſcipli-
na:nō ſic̄ q̀dam faciūt. De quib⁹ ibidē ſub-
dit. Alij bibentes digitos mediotenus po-
culis imergunt. Alij vnctas manus ad ve-
ſtimenta ſua detergētes rurſus ad cibaria
poꝛrigunt. Alij nudis articulis coclearis D
vice olera ſua piſcant. Jta in eodem iure
man⁹ ablutionē ⁊ ventris reſtaurationem
querunt. Alij ſemicoꝛroſas cruſtas ⁊ p̄miſ
ſas colyridas:cibarijs iterando infigūt: ⁊
reliquias dētiū ſuoꝝ offas facturi demer-
gūt. Quarto debēt cauere ab iniq̄ ſocieta-
te. vicꝫ cū publicis pctōꝛib⁹ non debemus
ire ad cōuiuia:aut ſtare cū eis in mēſa. Jđ
dicit apoſtol⁹. j. Coꝛ. vj. Si q̄s frater no-
minat iter vos foꝛnicatoꝛ aut auarus aut
idolis ſeruiēs: aut maledict⁹ aut ebꝛioſus
aut rapax:cum hm̄ōi nolite cibuꝫ ſumere.
Dicit notāter. Si q̄s noīat:in ſignū ꝙ cum
famoſis ⁊ infamatis in his vicijs non de-
bemus cibū ſumere: niſi q̄s faceret cā con-
uerſiōis. ſic̄ chr̄s Math. ix. Comedit i do-
mo Mathei ⁊ phariſei ⁊c̄. Neq; etiā cum
excōicatis debemus hr̄e cōuiuia. vñ ꝟſus.
Os oꝛare vale cōio menſa negat. Jtē ne-
q; cum iudeis. xxviij. q. j. c. Oēs deinceps
clerici ſiue laici iudeoꝝ cōuiuia vitēt : nec
eos ad cōuiuiū quiſq; accipiat. Quia cum
apud chr̄ianos cōibus non vtant indignū
atq; ſacrilegum eſt eoꝝ cibos a chr̄ianis ſu
mi cū ea que ap̄ſo ꝑmittēte nos ſumimus
ab ipſis iudicent immunda. vtꝫ Leuiti. xi.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E Quinto cauere debent a ſupbia ⁊ pompo
ſitate. ſ. ꝓmo ſupiorem locum male optādo
⁊c. Dubitaꝛ: vtrū ſe ponere ad ꝓmū locuꝫ
in cōuiuio ſit pctm̄: Rn̄det magr̄ Aug⁹. de
anchona ſup Matheum ſuper illum locū.
Amant enim primos recubitos in cenis.
Mat. xxiij. di. ꝙ hoc pōt eſſe triplicit̄. Pri=
mo ratione officij: vt ſint decani: paſtores
⁊c. ⁊ illi ex officio debent hr̄e primū locū.
Secundo ratione ſtatus: vt ſunt clerici ſa=
cerdotes ⁊ religioſi: illi debent honorari
⁊ in primo loco collocari. Neqꝫ iſti peccāt
ponendo ſe ad primum locum. Tertio ra=
tione appetit⁹: ⁊ ſic eſt pctm̄ rōne ſupbie ⁊
ambitionis. Jō dn̄s non dixit. Accipiunt
primos recubitus: ſed amant. Secundo ex
vaſis aureis non bibendo. Recitat magi=
ſter Joānes cleincok ordinis noſtri ſuper
illud Actuuꝫ. iij. Argentum ⁊ aurum non
eſt mihi: ꝙ quidā ep̄s dum quendā pueruꝫ
haberet legentē ſibi ad miſſam audiuit p=
dictum textum legere a puero. ſ. argentuꝫ
⁊ aurum ⁊c. Subiūxit epiſcopus. Jn hoc
ꝓcellimus ſanctuꝫ Petrum: qa aurea vaſa
⁊ argentea habemus. Cui puer lector mē=
F ſe diuinitus inſpiratus reſpondit. Sed qđ
ſequitur dn̄e ep̄e non habetis: quod petr⁹
habuit. Reſpondit ep̄s. Quid eſt hoc? Di=
cit puer. Surge ⁊ ambula. Quaſi diceret
puer. Uos habetis aurum ⁊ argētum: ſed
Petrus habuit poteſtatem miracula ⁊ vir
tutes faciendi: quibus potuit dare homini
bus ſanitatē corpis. Ergo ait beatus Ber
nardus in epiſtola ad Eugeniuꝫ. Jn auro
⁊ argento ſuccedis cōſtantino: ⁊ non Pe=
tro. Nam multi ſunt qui cumulant vaſa au
rea ⁊ argentea; ⁊ parum cogitant de pau=
peribus: qui forte aliquādo nō habēt vaſa
lignea. De quib⁹ loquiꝛ Bernardus ſuper
canti. ſermone. lxxv. Unde hanc illis exu=
berare exiſtimas rerū affluentiam: veſtiū
ſplendorem: cōgregationē vaſoꝝ aureoꝝ
⁊ argenteoꝝ niſi de bonis crucifixi. Non
ſic fuit de illo rege: de quo legiꝛ ꝙ voluit
vti vaſis fictilib⁹. vñ ꝟſus. Fictilib⁹ cenaſ=
ſe ferūt anachontica regem querenti vnā
cauſam. Reſpondit rex cū ſim ſicilie: figu=
lo ſum genitore. Hoc dixit ⁊ vt ſemper eſ=
ſet memor ſui originis voluit comedere de

vaſis fictilibus. Sic ⁊ nos debemus: quia
ſumus de terra orti. Dicit Ualerius. Cum G
Diogenes portaret ciphum ad potandum
vidit quendam puerū manu cōcaua potan
tē: ſtatim proiecit ciphum ad terraꝫ. Jgno
rabam ꝙ natura mihi vas ad bibendū pre
parabat. Legitur de Karolo magno ꝙ ſe=
mel fuit raptus ad infernū: ⁊ vidit ibi pa=
trem ſuū Pipinū de vaſis bibentem aure=
is ⁊ argenteis ſulphurem ⁊ picem dicens
ei ꝙ illa ſibi eſſet maior pena mūdi: auiſan=
do eum ne talib⁹ vaſis amplius vteretur.
Sexto cauendum eſt ne fiat in loco ſacro:
vt in eccleſia. vt patet. xlij. diſt. c. Non opor
tet ī baſilicis ſeu in eccleſijs agapere id eſt
conuiuium pauperū facere ⁊ intus mādu=
care ⁊ accubitus ſternere. Jdem dr̄ capi.
Nulli: quia dicit Auguſtinus. Jn oratorio
nemo debet agere aliquid niſi ad quod fa=
ctum eſt. Sic olim fecerūt gentiles in tem=
plis deoꝝ ad honorem deorū ſuorum. vtꝫ
Judicū. xvj. quomodo in templo dagon fe
cerūt cōuiuiuiū: quos Sampſon oēs inter
fecit. Septio debet cauere a guloſitate et
ebrietate. Uñ apoſtol⁹ ad Roma. xiij. Non H
in comeſationib⁹ ⁊ ebrietatibus ⁊c. Non
in cōtentione ⁊ emulatione: ſed induimini
Jeſum chr̄m. Octauo debent referri gra=
tiarūactiones. vt ptꝫ. xliiij. di. ca. Quādo
vbi dr̄. Poſt refectionē ſimiliter hymnum
dicant ad exempluꝫ dn̄i qui in cena feciſſe
hoc legiꝛ. Jō dicit Apoſtolus. j. ad Theſ.
iiij. Jn omibus gratias agite. Si conuiuia
iſto modo fiāt licite: poſſunt fieri in diuer=
ſis diebus ſolennibus aut feſtiuis. Tertiū
cōuiuiū diciꝛ plebeum ſiue vulgare: ī quo
regnat voluptas ⁊ vanitas. Eſa. v. Citha
ra ⁊ lira in cōuiuijs veſtris: ⁊ opus dn̄i nō
reſpicitis. De quo Eccli. vij. Meli⁹ eſt ire
ad domum luctus ꝙ̄ ad domum conuiuij.
Tale cōuiuiū fecit Aſſuer⁹ rex cūctis prin=
cipibus ſuis ⁊ fortiſſimis perſarū. Heſter
j. Tale cōuiuiū fecit Balthaſar. De ꝗ Da=
nieꝉ. v. Dum Balthaſar faceret magnum
cōuiuiū in Babylone: ⁊ letareꝛ valde cuꝫ
principib⁹ ⁊ amicis: ſubito appuit manus
ſcribens ⁊c. Tale cōuiuiū fecit herodes in
quo Joannes Baptiſta occiſus eſt. Tale
etiā cōuiuiū fecerūt philiſtei cum cepiſſent

Sampſonē in templo dagon deo. vt patet
A Judicū.xvij. ⁊ oēs ibidem a Sampſone
interfecti ſunt. Sic multi hodie ſunt q̄ val=
de ſolenniter celebrāt feſtum Bacchi id eſt
deo vini. De quo feſto loquitur Auguſtin⁹
li.vj.de ciui.dei.c.x.ſic Bacchanalia ſum=
ma celebrantur inſania: vbi Varro ipſe cō=
fitetur a bacchantibus fieri nō potuiſſe ni=
ſi mēte cōmota. Hec Aug. Nam dicit̄ ꝙ ſa=
cerdotes in feſto bacchi bibebant de quo=
dam fluuio: de q̄ facti fuerunt inſani ⁊ de=
mentes. Sic ſe putabāt bene celebrare fe=
ſtum illius: ſed illud feſtum magis celebra=
tur q̄ȝ aliquod feſtum eccleſie. Habet enim
iſte deus templum. Templum inſolentie.
Habet ſabbatū ſomnolentie. Habet alta=
re influentie. Habet ſacerdotes laborio=
ſos. Cantores luxurioſos. Lectores men
doſos. Primo habet templum inſolentie:
quod eſt taberna. De quo templo dr̄ Apo
cal.vij. Seruiunt eī ei die ac nocte in tem
plo ſuo. Mach.vj. Templum luxuria ⁊ co
meſationibus erat plenū. Nam currunt ci=
tius ad tabernam que eſt eccleſia diaboli
B vbi colitur bacchus cum rixis: contume=
lijs ⁊ blaſphemijs q̄ȝ vadant ad eccleſiam
dei. Et illi tabernarij ſunt parochiani dia=
boli: qui ſic aperiunt tabernas ſummo ma=
ne: ⁊ illi ſunt participes oīm malorum: que
illi ebrioſi cōmittunt: quia dr̄ extra de iu.
iur. ⁊ dam.da. Qui occaſionē damni dat
damnū dediſſe videt̄. Sed ipſi vēdunt eis
ceruiſiam in ſabbatis vltra medietatē no=
ctis. Ergo ſunt cauſa illoꝝ maloꝝ. Secun=
do habet ſabbatū ſomnolentie. Sabbatū
id eſt requies. Certe cultores cum in tem=
plo diu ſeruierunt neceſſe habent ꝓfunde
dormire ⁊ tarde ſurgere. Joānis.ix. Non
eſt hic homo a deo qui ſabbatum nō cuſto=
dit: nam qui in ſabbato ſeruit deo nr̄o ille
de ceco facit videntem. Sed bacchus facit
de vidente cecum. Deus noſter facit de in=
firmo ſanū: ſed ille deus facit de firmo in=
ſanum. Ille facit ſurdū audientē: iſte facit
de audiente ſurdū. Ille mortuos facit vi=
uos: iſte viuos facit mortuos. Ille dat re=
miſſionē omnium peccatoꝝ ꝑ indulgētijs:
iſte dat pro indulgentijs viginti annorum
tremorem omniū membroꝝ: ſeptem anno=
rum fluxū lachrymarū de oculis. Nam ex C
cultu illius dei id eſt ebrietate multa mala
venerunt in mundū que quotidie videm⁹.
Tertio habet altare influētie: quod eſt mē=
ſa ſua. De qua Pſal. Fiat menſa eorum co=
ram ipſis in laqueū. Eſt enim de diabolo
ſicut de aucipite. Auceps eī vbi maiorem
copiam cibi ponit: ibi ſemper laqueum ſu=
um abſcondit: vt dum auis auidius come=
dit certius capiatur. Eodem modo eſt in=
ter fercula ⁊ pocula que ſuper menſam po
nuntur vbi collocat laqueū gule. Scit eī
ꝙ hominē inebriatū poteſt ducere ad mul=
ta mala. Nam immoderatus vſus potus ⁊
cibi.

Primo eſt complementum voluptatis.
Eſt attrimentum honeſtatis.
Eſt experimentum fatuitatis.
Eſt detrimentum libertatis.

Primo eſt cōplementum voluptatis. Ideo
dr̄.xxxv.di.ca. Ante oīa a clericis vitetur
ebrietas: q̄ eſt oīm vicioꝝ fomes atq̄ȝ nu=
trix: qꝛ inde generat̄ luxuria. vtȝ ibidem c.
venter mero eſtuans cito ſpumat in libidi=
D nem. Cuius exemplū patet in Loth: de q̄
xxxv.di.c.i. vbi dr̄ ꝙ Loth quem zodoma
non vicit vina vicerunt. vtȝ Gen̄.xx. Et al
legat̄ idē.xxxii.q.iiii.c. dixit ſara. vbi dr̄.
Deniq̄ȝ ⁊ Loth ſancti filie hanc cām que=
rende poſteritatis habuerūt: ne genus de=
ficeret humanum: ⁊ ideo publici muneris
gratia priuatā culpā ꝑtexuit. hec Ambro
ſius. Dicit glo. ſup verbo pretexuit. i. dimi=
nuit: non aūt extinxit. Et malū factū excu=
ſat̄ ꝓpter bonā intentionē: vt obſtetrices
⁊c̄. Eſt ergo origo ⁊ principiū oīs mali.
Quia inde venit luxuria: homicidiū: blaſ=
phemie ⁊c̄. quod ptȝ in tali exemplo. Nā
fuit quidam diues ⁊ magnus potator: q̄ i
potationibus cōſumpſit omnia que habuit
finaliter: tandē deſperatus pre verecūdia
factus eſt errabūdus in agris ⁊ ſiluis. Cui
ſuaſor maloꝝ hoſtis antiquus obuiauit di
cens ei. Cur erras ⁊ triſtaris? Reſpōdit.
Ditiſſimus erā ⁊ omnia bona mea in pota
tionibus cōſumpſi verecūdor apparere ve
ſtibus cōſciſſis ⁊ laceratis i ꝯſpectu amico
rū meorū. Cui diabolus. Si velles mihi
ꝓmittere te occiſurū patrem ⁊ matrē: tūc

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E deñuo per me deberes vitari. Rñdit. Ne=
quaꝫ faciam hoc facinus. Tūc diabolus.
Saltē ꝓmittas ꝙ te ſeꝰ in hebdomada vis
inebriare vſqꝫ ad amiſſionez rōnis. Quod
ꝓmiſit ſe facturū. Sciens diabolus ꝙ cum
hēret in eo ebrietatē: hēret cām oīm maloꝝ.
Jlle ꝓ̄o vitatꝰ ꝑ diabolū cōtinuauit pota=
tiōes nō ſeꝰ in hebdomada: ſꝫ oī die. Quē
mr̄ ſua egrediēs dolēs eū cecidiſſe in priſti
na mala eū verbis correxit. Jlle ꝓ̄o extra=
cto pugione matrē tranſfixit ⁊ interemit.
Accurrit pr̄ redarguēs eū de tanto facino=
re: quē vna cū matre interfecit. Ecce q̄d nō
facit ebrietas? Scdo ē attrimētū honeſta
tis. Cōfundit em̄ ⁊ deturpat taꝫ aīe qꝫ cor
poris nobilitatē. Vn̄ Jnnocentius in li. de
vtilitate cōditionis hūane. Quid turpius
ebrioſo: cui fetor in ore: tremor in corpore:
qui promit ſtulta: promit occulta. Cui mēs
alienatur: facies trāſformatur: vbi regnat
ebrietas: ibi nullū latet ſecretum. Vn̄ fingi
tur a quibuſdam ebrietatis imago ſic depi=
cta fuiſſe. Jmago puerilis cornu habens
in manu: ⁊ in capite habēs coronam de vi
F tro. Talis eſt ebrius: quia eſt puer inſenſa
tus. Modo pueri cornu habent in manu.
Jn ſignū ꝙ nullū celāt ſecretū: ſed clangē=
do reuelant. Coronā hꝫ vitreā: q2 reputat
ſe glorioſum ⁊ diuitē: cum tn̄ aliq̄n vix ha=
bet obulū. Tertio eſt experimētū fatuitatꝫ
q2 ſi hō diſpoſitus eſt ad aliq̄ mala in ebrie=
tate experit̄ Eccl̄i. xxxj. Vinū corda ſuper=
boꝝ arguit. i. oñdit. Refert Joſephus i li.
de cauſis reꝝ naturaliū: ꝙ noe primo inue
nit vitē ſiluestrē. i. labruſcā. Que cuꝫ eſſet
amara accepit quadruplex genus ſangui=
nis. ſ. leonis: agni: porci ⁊ ſimie: ⁊ de hu=
iuſmodi ſanguine admixta terra fecit fimū
vt amaritudine vitis repulſa dulcoratum
fructum redderet. Cumqꝫ de vino eius bi=
biſſet inebriatus eſt ⁊ nudatꝰ in tabernacu
lo expergefactꝰ eſt. Cōgregatis filijs eius
vim ⁊ naturā eius oſtēdit dicēs. Jdeo de
ſanguine iſtoꝝ aīaliū appoſui: vt diſcerēt
hoies ꝑ vinū qn̄qꝫ fieri leones ꝓpter iram
qn̄qꝫ agnos ſine mente: qn̄qꝫ porcos ꝓpter
luxuriā: qn̄qꝫ ſimeas ꝓpter curioſitatē. Jō
ſcribit Ariſto. Alexādro. Qn̄cūqꝫ hoies bi=
bunt vinū multū ad ebrietatē: tu te abſtine
G as a potu ⁊ ebrietate: ⁊ videbis mirabilia
ab hoībus. Et de facto ſi q̄s faceret hoc vi=
deret mirabiles fatuitates hoīm. ¶ Quar=
to eſt detrimentū libertatis: q̄a ꝓ̄ma radix
ſeruitutis venit ꝑ ebrietatez. vtꝫ Gene. ix.
Cū Noe ebrꝰ fuit deriſus fuit a Cham fi=
lio ſuo. Et maledixit filio filij dicens. Ma
ledictus chanaan: eriſqꝫ ſeruus ſeruoꝝ fra
trū tuoꝝ. Et i hoc facto ſignificant̄ quatu=
or mala q̄ ebrietas facit. Primo priuat ho=
minem vſu rōnis ⁊ ſenſus: qð ſignat Noe
dormitio. Nam vna res vident̄ ſibi due ⁊ ti
tubat cū lingua. Secūdo ſpoliat hoiem di=
uitijs ſuis. vn̄ frequēter magni potatores
finaliter fiūt paupes: qð ſignat Noe denu
datio. Tertio reddit hoiem deriſibilem ini
micis ⁊ amicis: quia deriſit eū Cham filꝰ
ſuus. Quarto expoliat ꝓlem ⁊ reddit mi=
ſerabilē: qð ſignat eius Maledictio. Cogi
tent ḡ illi q̄ alium ſciēter inebriant qualiter
peccant: ⁊ ſpēaliter in diebus feſtiuis: qð
eſt duplex pctm̄. ¶ Quarto habet iſte deꝰ
H ſacerdotes laborioſos: vt ſunt braxatores:
venditores: tabernatrices ⁊ tabernarij q̄
valde fideliter ſeruiunt bacho: ſummo ma=
ne tabernas ꝑ̄parādo. Jſti ſunt parrochia
ni diaboli. ps̄. Moyſes ⁊ Aaron in ſacer=
dotibus eius. Moyſes aſſumptus de aq̄s
interp̄tat̄ ⁊ ſignificat ceruiſiā: que eſt cere=
ris vis in aqua quā ꝑ̄parāt illi ſacerdotes.
Et aaron q̄ vitulos iugulat ſignat macel=
latores qui deſeruiūt gule. Quinto habet
cantores luxurioſos q̄ cantilenas laſciuas
cantant. Eſaie. v. Ve qui mane ſurgitis ad
ebrietatē ⁊ potanduꝫ vſqꝫ ad veſperū: imo
aliquando ad mane vſqꝫ alterius diei. Se=
xto habet lectores mendoſos. i. hiſtriones
ioculatores ⁊ rimatores: ⁊ ſic de alijs: cuꝫ
iſtis maxime offenditur deus glorioſus et
tranſgrediunt̄ feſta dei ⁊ ſanctoꝝ ſuoꝝ: ⁊
totiens peccamꝰ contra illud ꝑ̄ceptū. Me=
mento vt diem ſabbati ſanctifices.

¶ Sabbata ſanctifices.

Secundum peccatū quo violat̄ ſabba
tū eſt illicitus ludus ⁊ vanꝰ. De quo
dr̄ Exodi. xxxij. Cras ſolēnitas do=
mini eſt. Et ſequit̄ ibidē. Sedit ppl̄s man=
ducare ⁊ bibere: ⁊ ſurrexit ludere. Nam in
feſtiuitatibus ſanctoꝝ ⁊ dominicis diebus

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſolent homines exercere multas fatuita-
A tes: ⁊ ſpẽaliter tũc exercent ludos varios
quibus feſta eccſie violãtur. De his dicit
dominus Eſa. j. Calendas veſtras ⁊ ſolẽ-
nitates veſtras odiuit anima mea. Queri-
tur ergo vtrũ iocari ⁊ ludere in feſtiuitati-
bus ſanctoꝝ ſit ſemꝑ peccatum mortale et
violatio ſabbatoꝝ? Uidetur ꝙ non: qꝛ vir-
tus moralis ſemꝑ põt fieri. Sed ludere et
iocari eſt virtus moralis: ſm qꝺ ꝓbat Ari-
ſto. in. iiij. Ethico. in fine. Credunt em̃ ali-
qui omnia verba vel facta iocis deſeruien
tes eſſe ocioſa: qꝺ non eſt verũ. Nam ocio-
ſum eſt illud quod caret debito fine. Quic-
quid ergo de ſe eſt ordinabile in debitũ fi-
nem nõ eſt ocioſum. Luſus aũt ſi ſit libera-
lis ⁊ honeſtus ⁊ moderatus ordinari ha-
bet in bonũ finem: qꝛ eſt quodãmõ neceſſa-
rius in vita. Ideo dr̃. iiij. Ethi. ꝙ ludus vi
deť eſſe requies ⁊ quid neceſſarium ĩ vita.
Sicut ergo ad ſenſus corporales: vt audi-
tus ⁊ viſus: qꝛ laborãt in ſentiendo: natu-
ra ordinauit ſomniũ propter eoꝝ requiem
B ⁊ eſt neceſſarius in vita: ſic quia ſtudendo
in negocijs eccſie aut cõmunitatis vel re-
gni inſiſtendo vel alia faciendo cõtinue la-
boramus alique delectatiões iocoſe ſi ſint
moderate ⁊ honeſte ⁊ non ocioſe interpo
nunť curis vel laboribus nr̃is. Quare cuꝫ
in talibus contingit peccare ⁊ benefacere:
oportet circa ipſos iocos dare virtutẽ ali-
quã ꝑ quã debite nos ⁊ bñ habeam⁹ ad lu-
dos. In ipis em̃ iocis quidã ſupabundant
deſiderantes facere riſum. De quibus dici
tur. iiij. ethi. ꝙ magis conantur riſum face
re q̃ȝ dedecora dicere: hmõi ſunt hyſtrio-
nes q̊s phs bomolochus noiat. Phs enim
tales aſſimilat auibus rapientibus predaꝫ
ſacrificataꝫ in templis gentiliũ. Sicut em̃
aues ille non curabãt qualitercũqȝ poſſent
aliq̃d de ꝑda illa cape. Sic volentes riſum
facere oĩno ⁊ prouocare alios ad cachin-
num non curant qualitercũqȝ poſſint cape
re dicta vel facta alioꝝ ⁊ cõuertere ea ĩ lu-
dum ⁊ cachinnũ. Hi ergo ſupabũdant in
ludo. Alij vero a ↄtrario deficiũt: ⁊ illi vo-
canť duri ⁊ agreſtes. Hmõi aũt non ſunt
ſuſtinentes aliquem ludũ nec dicentes ali
quod ridiculum: imo dicentibus ſunt mole
ſti. Sed eſt quedam virtus media q̃ vocať C
eutropolia q̃ eſt reprimens ſupfluitates lu
di ⁊ moderans duricias. Et dicit eutropo
lia ab eu qꝺ eſt bonũ ⁊ tropos cõuerſio. Et
ſic leguntur phi luſiſſe ꝑut ait ſeneca ĩ li. de
tranquillitate animi: ꝙ ſocrates cum pue-
ris nõ erubeſcebat ludere: ⁊ plato laxabat
animũ publicis curis fatigatũ: vt ĩ animo
acriores ⁊ requietiores ſurgerent. Exem-
plum ponit de agris fertilibus: ꝙ ſicut ci-
to illos exhauriat nunq̃ȝ intermiſſa fecun-
ditas: ita animoꝝ impetus aut aſſidu⁹ la-
bor frãgit vires. Sed recupanť paulatim
ꝑ ludos. Ideo inq̃t legũ conditores feſtos
inſtituerunt dies: vt ad hilaritatem publi-
ce cogerenť hoies: interponẽtes tꝑamẽtũ
laboribus ſuis. Hec Seneca. Idem legi-
mus de ſancto Joanne Euangeliſta: ſicut
narrat Caſſiodorus li. vij. ꝙ cum molliter
perdicẽ demulceret vidit eum quidã iuue-
nis: ⁊ miratus eſt tantũ virũ ſic facere. Cui
ſctũs Joãnes ait. Quid geſtas in manu?
Et ille arcũ. Et ait Joãnes. Cur eum non D
ſemper extenſum portas? Et ille. Ne iugi
curuatione fortitudo eius molleſcat ⁊ de-
pereat. Sic (ait ſanctus Joannes) non te
etiam offendat hec parua laxatio. hec ille
Ideo dicit Catho. Interpone tuis inter-
dum gaudia curis. Sed hoc debet eſſe pa-
rum: qꝛ dr̃. ix. ethicoꝝ. Parũ delectationis
ſufficit ad vitam quaſi ꝑ condimento: ſicut
parum ſufficit de ſale pro cibo. Ideo repre
henſibiles ſunt illi qui maiorẽ partem tꝑis
expendunt in iocis ⁊ ludis: ſicut in alea. ſ.
in ſcakario ⁊ in beſſelen ⁊c̃. De quib⁹ Sa-
pieñ. xv. Eſtimauerũt vitam noſtrã eſſe lu
dum. ¶ Sed requirunť adhuc quinqȝ ſm
hermannuꝫ de ſchilditz ſeu quinqȝ modis
peccatur mortaliter in ludis ⁊ iocis. Pri-
mo ſi ex leuitate animi vel ioco ita grauis
cõtumelia fieret ꝙ hominis honorem tota
liter auferret: ſicut q̃ ex leuitate animi ho-
minem grauiter vulneraret vel lederet in
corpore mortaliter peccaret. ¶ Secundo
cũ quis in ioco mendaciũ dicit: ⁊ illud ſci-
enter cum iuramento affirmat. Uñ beatus
Tho. in. ij. ij. q. xcviij. dicit. Non excuſatur
a mortali pctõ qui iocoſe ꝑiurat: qꝛ non euí
tat diuinã irreuerentiã immo ↄ̃temptum ad ali

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E quid magis aget. ❡ Tertio cum quis in io-
co primū ſcienter ꝛ ex ꝓpoſito ad iracun-
diam prouocat. Nam oīa pctā que ſic ꝓ-
uocatus in tali ira committit ſiue in verbo
ſiue in factis ille prouocans reus erit. Hoc
illi nō attendunt q̄ annoſos homines deri
dent ꝛ prouocāt ꝛ alios hoīes paſſionatos
qui ſubito ꝓuocant̄ ad iram. Et in hoc vo-
lunt recreari; qđ tñ vergit in periculū ani-
marū ſuarū: ꝛ grauiter pro talibus deriſio
nibus in extremo iudicio punient̄: q̄a oēs
maledictiones ꝛ blaſphemie ꝛ iuramenta
que ille prouocatus dicit lugebūt ipi: qꝛ di
cit regula iuris. Qui dat occaſionem dam
ni ꝛ damnū dediſſe videtur. ꝛ extra de iu
reiuran. ꝛ dam. da. ca. ſi culpa. ❡ Quarto
qñ fit ꝓpter malū finē quē quis in ioco in-
tendit. ſ. iocando cum muliere vel virgine
tangendo vel amplexando loquēdo vel ar
ridendo ea intentione: vt eam ad malum
actū alliciat: vel ſcđm btm̄ Thomā. cuꝫ quis
ad iocum aſſumit turpia verba vel facta q̄
de ſe ſunt pctā mortalia: peccat mortalit̄.
❡ Quinto cum hoc facit in locis ꝛ tpibus
ſacris: tunc frangit feſta: q̄a qđ vno tpe eſt
F licitum: non eſt licitum in tpe ſacro. Circa
qđ notandum ꝙ ſex ſunt genera ludorum.
ſcꝫ ludus muſicalis ſenſuū recreatiuus lu-
dus diuinalis deuotionis excitatiuus: lu-
dus moralis humane vite inſtructiuus: lu
dus periculoſus ꝛ mortis illatiuus. ❡ Pri-
mus ludus vocat̄ muſicalis qui eſt ſenſuū
recreatiu⁹: vt eſt lud⁹ cithare: lire aut fiſtu
larū ꝛ tubaꝝ ꝛ ſic de alijs: quoꝝ prim⁹ in-
uentor fuit tubal: vt patet Gen̄. iiij. Tubal
fuit pater canentiū in organo ꝛ in cithara
quia ipſe primo inuenit notas ſcđm ſonitum
malleoꝝ. De iſto ſcribit̄ Sap̄. xv. Eſtima-
uerunt ludum eſſe vitam nr̄am: ꝛ cōuerſa-
tionē vite compoſitā ad lucrū. Tales ſunt
hiſtriones qui totū eoꝝ ludum ordināt ad
lucrū tpale. Fuit eñ iſte ludus ꝑmo inuen
tus ad dei laudē ꝛ venerationē. Ideo dic̄
ps. Laudate eū in pſalterio ꝛ cithara ꝛc̄.
ibidē. Secundo ad maloꝝ ſpm̄ coertionē.
Vñ Joānes in policraticon li. j. c. vj. San-
cti pr̄es patriarche inquit muſicam multis
laudibus extulerūt: vñ in eius virtute ma-
ligni ſpūs cohibent̄. Et ponit ibi exemplū

de Saul quem vexabat ſpūs nequā ꝛ Da
uid percuſſit citharā: ꝛ receſſit ab eo ſpūs G
nequā. vtꝫ. j. Regū. xvj. Dicunt mathema
tici ꝙ multi demones armoniam hmōi fer-
re non pn̄t. Narrat Boetius in ꝓlogo de
arte muſica de empedocle pħo: ꝙ adeo pe
ritus fuit in arte canendi: ꝙ cum quadam
vice eius hoſpitem iuuenis quidā furibun
dus inuaderet eo ꝙ frēm eius accuſatiōe
damnaſſet ipſe adeo dulciter canendi mo-
dū dr̄ inflexiſſe: ꝙ adoleſcentis iracundiaꝫ
tꝑauit. Dicunt doctores ſup illud. j. Reg.
xvj. Si dauid expulit demonē de ſaule: h̄
fecit deuotio ipſius Dauid: quā demō ſuf-
ferre non poterat. Uel hoc fecit virtute
crucis cuius cithara fuit figurata: q̄a com
ponit̄ ex tribus lignis ſicut crux chr̄i. Et ſi-
cut chorde extēduntur ī ea: ſic fuit chriſtus
in cruce extenſus. Tertio ludi ſunt inuen-
ti ad moꝝ inſtructionē. Unde Aug. lib. v.
de ciui. dei. ca. j. recitans verba Scipiōis
dicit. Sicut in fidibus ꝛ in tibijs ꝛ in can-
tu ac vocibus cōcentus quidam tenendus
eſt ex diſtinctis ſonis: quarum diſcrepati-
ones aures erudite ferre non pn̄t quouſ- H
qꝫ concors efficiat̄ ſic ex ſummis ꝛ ex infi-
mis medijs interiectis ordinibus modera
ta ratione concordia in ciuitate cōtinetur:
ꝛ que armonia in muſicis ꝛ in cantu dicit̄
etiam eſſe in ciuitate cōcordia. Item dicit
Joannes in policraticon lib. iiij. ca. ix. Si
inquit citharedus alijqꝫ fidicines multa di
ligentia procurant faciuntqꝫ dulciſſimam
diſſidentiū chordarū cōſonantiaꝫ chordis
non ruptis ſed tenſis proportionabiliter ꝛ
remiſſis: quāta ſollicitudine debent princi-
pes moderari; nunc rigore iuſticie: nunc re
miſſione clementie vt ſubditos faciant q̄ſi
vnanimes eſſe in domo. Hec ille. Quar-
to inuenti ſunt ad grauis triſticie repulſio-
nem. Sic reges ꝛ principes ꝛ alij magna-
ti habent fidicines ꝛ citharedos ad repel-
lendum curas varias ꝛ triſtitias. Nam di
uerſe armonie habent excitare diuerſas
paſſiones. Alique eñ excitant audaciā: ſi-
cut patet in tubis bellicis. Alique excitant
deuotionē: vt patet in organis q̄ dauid dr̄
primit⁹ inueniſſe ad cultū dei. vtꝫ. ij. Reg.
vj. Percuſſit Dauid in organis armigatis.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

A Peccant ergo illi qui in organis cantant
cantica ſecularia. Aliq̄ excitant leticiaꝫ ſi-
cut cithara: lira: fiſtula: ⁊ ſic de alijs. Nam
beſtie delectanť in lira ⁊ muſica: ⁊ ſepius
homini applaudunt ꝓpter ſonum muſice.
Cuius exemplū ponit Augꝰ. j. de ciui. dei
ca. xiiij. de arione q̇ fuit dulciſſimꝰ citha-
riſta. Qui dum fuit ꝓiectus in mari a del-
phinis fuit ad littus portatus: q̄a dicit Iſi-
do. xij. Ethimo. ꝙ delphini gregatim va-
dant ad melodiam. A fortiori hō in his de-
lectať. Alique cauſant fletū ⁊ lamentatio-
nem. Et talibus vtebanť olim antiqui in ſe
pulchro potentū: ⁊ dicebanť tibicines qua
ſi lugubre carmē canētes. Sed oībꝰ his ab-
utunť ad laſciuiā ⁊ vanitatē: ⁊ fiunt inſtru
menta eterne damnatiōis q̄ ſunt hoī data
ad corpis recreationē. Jō dicit Job. xxij.
c. Tenēt tympanū ⁊ citharā ⁊ gaudēt ad
ſonitū organi: ⁊ in puncto ad inferna de-
ſcendūt. Qn̄ ergo vtimur illis in feſtiuita-
tibꝰ ad laſciuiā frangimꝰ feſta. Querit er-
go vtrū ſit nunc licitū ſeruire deo in noua
lege in muſicis inſtrumētis: ſicut fuit ī anti
B qua lege: vt ſunt cithara: lyra: tympanū ⁊
tuba: dicēte ꝓpha. Cōfitemini dn̄o ī citha
ra ⁊ in pſalterio decacordo ⁊c̄. Reſpōdet
ſctūs Tho. ii. ii. q. xci. arti. ii. in reſponſio-
ne ad quartū argumentuꝫ dicens ꝙ hmōi
muſica inſtrumenta magis animū mouēt
ad delectationem: vt per ea formeť bona
diſpoſitio. In veteri autē teſtamento erat
vſus taliū inſtrumētoꝝ. Tum q̄a populus
erat magis durus ⁊ carnalis. Ideo erat ꝑ
hmōi inſtrumenta ꝓuocandus: ſicut ⁊ ꝑ ꝓ
miſſiōes terrenas ad cultum dei. Scd̄a rō
ne videamur gentiliſare. Nā gentiles ſole-
bant idolis ſuis ſeruire in iſtis inſtrumen-
tis. vtꝫ Dan̄. iii. Cū audieritis ſonū fiſtu-
le cithare ⁊c̄. Querit magr̄ Henricus de
vrimaria. vtrū officiū hiſtrionū ſit pctm̄?
Rn̄det ꝙ officium hiſtrionum ordinať ad
habendū ſolatiū qd̄ nō eſt ſm ſe illicitum:
nec ſm ſe ſunt in pcti ſtatu: dūmodo ludo
vtanť moderate. Et debēt tria obſeruare.
Primum vt in ipſo ludo finem non ponant
ſed intēdant ſolatiū hominum: qd̄ ducit in
laudem dei ⁊ virtutis opationē. Scd̄m ꝙ
nec verba turpia nec facta immiſceāt ludo
ſuo. Tertium vt nec locis nec tpibus ſine C
negociis aut perſonis inhoneſtis aut inde
bitis ludum ſuū exhibeant: ſed oppoſitū fa-
cientes peccāt. Et de talibꝰ dī. lxxxvi. diſ.
c. Donare hiſtrionibus res ſuas vitiuꝫ eſt
immane: non virtꝰ. Idem diciť in. c. qui ve
natoribus. Dicit glo. ſup illud. ca. donare.
Dare talibus cauſa vane glorie pro exerci-
tio ſui vitii immane pctm̄ eſt. Sequitur in
gloſa. Sed quid de citharistis ⁊ aliis qui
variis vtunť inſtrumentis? Nunq̇d licituꝫ
eſt audire ea vel aliquid dare? Reſpōdeť.
Ad voluptatē vel luxuriā nō. Quia deum
manibus ſtimulat qui populū vocibus de-
lectat. vt patet. xcii. diſt. c. in ſancta. Sed
ad laudē dei bene vel ad aliam iuſtam cau
ſam: puta recreationis quia debilis eſt vel
infirmus. vt dr̄ de cōſe. di. v. c. ꝑuenit. Di-
cit Thom̄. Qui moderate eis ſubueniunt
non peccant. Secus tn̄ ſi ſupflua eis dant
vel ſi dant illis qui exercent ludos illici-
tos: niſi eſſent in extrema neceſſitate. Si-
militer ſm Guilhelmū dare aliquid adula
toribus eſt pctm̄ mortale: niſi fieret ꝓpter
appetitū vane glorie: vel niſi aliq̇s deſide- D
raret laudari in pctis. Illis v̄o qui ſic abu
tuntur debet euchariſtia negari. vt ptꝫ de
cōſe. di. ii. c. ꝑ dilectione. Neq3 ad ordines
ꝓmoueri. ¶ Scd̄s eſt ludus diuialis ⁊ de-
uotionis excitatiuus: qui aliq̄n fit ſaltādo
ii. Regum. vi. Dixit Dauid ad Mycol. Ui
uit dn̄s quia ludā ante dn̄m qui elegit me
potius q̄ prēm tuū. Nota ibideꝫ hiſtoriam
qn̄ Dauid ſaltauit ante arcam: ⁊ deſpexit
eum Mycol vxor ſua. Sed ſi talis ludus
fieret ad vanitatē eſſet pctm̄: p̄ſertim die-
bus feſtiuis. vtꝫ de cōſe. di. iii. c. Irreligio-
ſa ꝯſuetudo eſt quā vulgus per ſanctoꝝ ſo
lēnitates agere cōſueuit. Populi q̇ debent
diuina officia attēdere ſaltationibꝰ turpi-
bus inuigilant: cantica non ſoluꝫ mala ca-
nētes ſed officiis religioſoꝝ ꝑſtrepūt. Hec
etem̄ vt ꝓcul ab omnibus ꝓuinciis depel-
lanť: iudicio ſacerdotum cōmittanť. Hoc
idem non debet fieri in locis ſacris: vt ptꝫ
de vita ⁊ ho. cle. c. cum decorem. vbi diciť.
Interdū ludi theatrales non ſolū ad ludi-
brioꝝ ſpectacula inducunť in eis monſtra
laruarū: veruētiaꝫ in aliquibꝰ feſtiuitatibꝰ.

E diaconi preſbyteri ac ſubdiaconi inſanie
ſue ludibria exercere preſumunt. Et infra.
Mandamus ne p hmōi turpitudinem ec-
cleſie inquinet honeſtas: prelibatā ludibri-
orum cōſuetudinē vel potius corruptelam
curetis a veſtris eccleſijs extirpare. Sup
quo glo. Non tamen prohibet hic preſen-
tare preſepe dñi Herodem ⁊ magos: ⁊ qͣli
ter Rachel filios ſuos plorabat: ⁊ que tan-
gūt feſtiuitates illas: cū talia potius indu-
cant hoīes ad compunctionem ꝙ̄ ad laſci-
uiam vel voluptatē. Sicut in paſcha reprē
ſentare ſepulchrum: ⁊ qualiter chr̄s reſur-
rexit: ſicut ptz de cōſe. diſt. ij. c. ſemel. ⁊ di.
iiij. queris circa finem. Sed de alijs ludis
ſeculi ⁊ vanitatibus quid eſt dicendū. Re-
ſpondet: ꝙ iſti ludi non debent fieri ꝑpter
quinqꝫ. Primo: quia ſabbatum infringunt
ſi fiunt dominicis diebus vel alijs feſtiuis
diebus. Contra illud Exod. xxxi. Qui pol
luerit ſabbatum morte moriatur. de conſe.
diſt. iij. c. Jeiunia. dicit ibi. Dominicaͦ die
nihil agendum eſt niſi deo vacādum. Nul-
la vero operatio in illa ſancta die agatur:
F niſi tantum hymnis ⁊ pſalmis ⁊ canticis
ſpiritualibus dies illa agatur. Hec ibi.
Sunt ergo prohibita omnia genera ludo-
rum in feſtis: ſiue fiant ſaltando: ſiue luctā
do: ſiue ſagittando: ſiue aliam vanitatem
exercendo. Secundo quia populus a diui-
nis retrahitur: ⁊ ſingulariter a ſermoni-
bus ⁊ eccleſiarum viſitationibus. Nam iu
dei habebant in ſabbatis recitationem le-
gis ⁊ prophetarum. vt patet Act. xiii. Prin
cipes veſtri ignorantes Jeſum ⁊ voces ꝓ-
phetarum: que per omne ſabbatum legun-
tur. A fortiori hoc debēt hr̄e chr̄iani. Ter-
tio qꝛ ppl̄s inde deteriorat. Vn̄ Frāciſcus
petrarcha de re. vt. fortu. li. j. c. iij. In cir-
co ac theatro q̄ duo loca ſemꝑ bonis mori-
bus aduerſa fuiſſe notiſſimū eſt: q̄ ſi qͥs ma-
lus ierit redibit peſſimus. Naꝫ bonis illud
iter ignotū eſt: q̄ ſi caſu aliqͥ ignari adeant:
cōtagio nō carebūt. Hec ille. Quarto pro-
pter malū qđ in his ꝑpetrat: qͣ vir vtitur
veſte muliebri: ⁊ ecōtra. cōtra illđ Deu. xxij
Non induet mulier veſte virili: nec vir vte-
tur veſte feminea. Abominabilis eſt enim
apud deū qui facit hec. Idem ptz diſt. xxx
c. Si q̄ mulier ſuo propoſito iudicans vtile G
vt virili veſte vtat: ⁊ propter hoc viri ha-
bitum imitet anathema ſit. Hec ibi. Sed
adhuc magis peccant qui vtunt veſtib⁹ re-
ligioſoꝝ aut monialiū: ſicut qdam faciūt in
carniſpriuio. Tales grauiter debent puni-
ri. vtz in aut. de ſanctiſ. epis. § vltimo. col.
ix. ⁊. C. de epali audi. l. minime. Nam Jo-
annes octauus papa q̄ fuit mulier legit ſic
decepiſſe eccl'iam. Sicut dicit Joānes bo-
cacius ī li. de claris mulierib⁹. ⁊ martin⁹ ī
chronica ſua. Quinto ne videamur imita-
ri gentiles ⁊ idolatras: qui hmōi ludos in-
ſtituerunt in honore deoꝝ ſuorū. De quo
prima ad Coꝝ. x. Sedit ppl̄s manducare
⁊ bibere: ⁊ ſurrexit ludere. Et perierunt
vna die viginti tria milia hoīm: ſicut legit
Exo. xxxij. Tales ludos inſtituerunt rho-
mani in honorē deoꝝ ſuoꝝ: ⁊ vocabantur
ludi ſcenici ſm Iſid. xviij. lib. Ethymol. a
ſcena q̄ fuit domuncula qdā in medio thea
tri: in q̄ cantabant carmina poetaruꝫ. Vn̄
in illis ludis ꝑ̇ncipales pſone fuerunt poe- H
te: quibus ſeruierūt mimi ⁊ hyſtriones ſal
tantes: ⁊ effigiētes motibus corꝑis ea q̄ a
poetis canebant. In quibus ludis multa
canebant turpia ⁊ inhoneſta tā de dijs ꝙ̄
de hominib⁹. Iſti ludi fuerunt inſtituti ro-
me: ſicut dicit Aug⁹. li. j. de ciui. dei. c. xxj.
Cum ingens peſtilentia nec humanis cōſi-
lijs nec ope diuīa leuaretur ludi ſcenici in-
ter alia celeſtis ire placamina inſtituti di-
cunt. Etiā dij precipiebant tales ludos fie
ri. vt ptz ꝑ eundē Aug. lib. iiij. de ciui. dei.
c. xxvj. de latino ruſtico. de quo ſupra ī pri-
mo p̄cepto in qͥnto membro. Sed que mala
orta ſunt ex illis vanis ludis. patet de ciui-
tate Lucana ī prouincia Tuſcie. In q̄ quā
do erat in flore fecerunt multa ſolatia. In
ter alia quendā fecerunt papam: aliqui im-
peratorem: aliqui regem francie: aliqui fe-
cerunt dñm de luca: ⁊ ille erat ſuꝑ oēs pre-
dictos. Qui ſtans in tanto culmine: miſit
pro illo q̄ erat loco pape vt veniret ante eū
⁊ faceret ſibi reuerentiā ⁊ homagiū. Qđ
factū fuit. Siſr miſit pro imperatore ⁊ pro
alijs regib⁹: ⁊ iſti ſiſr fecerunt. Quo facto
dñs Lucanus dixit. Eſt ne maior dñs in
terra ꝙ̄ ſunt iſti? Reſponſum eſt ei ꝙ ſic.

Et q̄s eſt inq̄t? Rn̄derūt chr̄s. Et dn̄s Lu
A can⁹. Ubi eſt? Et illi dixerūt. In eccleſijs.
Qui vocauit dn̄os ſuos dicēs. Ite p oēs
ciuitates ⁊ citate chr̄m ꝙ coraꝫ me debeat
compere. Qui iuerunt: ⁊ vnū in forma ſa-
cerdotis inuenerūt parati ad miſſam ire.
Adduxerūt illū qui fecit reuerētiā dn̄o de
luca. Quid plura? In illo anno diuiſa eſt
ciuitas: ⁊ extunc de malo in pei⁹ ſe habuit
⁊ infra paruū tēp⁹ plus q̄ꝫ quinqꝫ vicibus
eſt vēdita: ⁊ ciues q̄ꝫ plures occiſi ſunt. Er-
go ceſſare ab illuſiōe chr̄i debet; ſi nō vul-
tis puniri. Et q̄ talia faciūt poti⁹ iudaiſant
q̄ꝫ euāgeliſant. ¶ Terti⁹ lud⁹ dicit᷑ moral᷑:
⁊ eſt humane vite inſtructiu⁹: q̄lis ē ludus
ſcacoꝝ: qui inuent⁹ eſt non ſolū ad ſenſus
hoīm recreandos: ſed etiam ad mores ho-
minū corrigēdos. Dicit Gobellin⁹ in chro-
nica ſua. ꝙ eſt inuētus a grecis in ocio tro
iani belli. Et Ouidius in libro de vetula
dicit: ꝙ Ulixes fuit inuentor ludi ſcacoruꝫ
in ocio Troiani belli. Et commendat ſub-
tilitatem ingenij ipſius inuentoris: decla-
rans quomodo ipſe ludus factus eſt ad-
inſtar motus celi. Alij dicunt ꝙ ſit inuen-
B tus in Babylonia: tempore regis Baby-
lonie in Euilmerodach. De quo dicit ma-
giſter in ſcholaſtica hiſtoria. ꝙ erat valde
laſciuus ⁊ crudelis: qui ſui patris corpus
Nabuchodonoſor in tricentas diuiſit par-
tes: ⁊ dedit tricentis vulturibus ad come-
dendum. Tempore illius hic ludus inuen-
tus eſt a quodam philoſopho Xerſes no-
mine. Hic tamen tāte iuſticie extitit: vt mo
ri potius eligeret q̄ꝫ ſimulationem ſequēs
in delitijs regalibus ſpreta iuſticia vitam
finiret. Nam cum populus videret regis
vitam deteſtabilem: ⁊ eum nemo culpare
auderet: rogatu ppl̄i morti ſe expoſuit. Cū
igitur rex predictus vidiſſet hunc ludum ⁊
multos milites barones ⁊ duces cum pre-
dicto ludo ludere miratus ludi pulchritu-
dinem ac inſueti ſolatij nouitatē intereſſe
voluit ludum diſcere deſiderauit. Tūc phi
loſoph⁹ dixit regē nō poſſe facere niſi pri⁹
formā diſcētis aſſumeret. Tunc reſpondit
rex. Hoc eſſe cōgruū formāqꝫ diſcipuli aſ-
ſumens. Tunc ph̄s formā tabularij ⁊ ſcaco
rū ac mores regis nobiliū ac popularium
deſcribēs. Et ſic eum ad correctionē morū
⁊ virtutū p ludū attraxit. Audiēs rex cor- C
rectionē ſuā ꝓpter quaꝫ multos ſapientes
occiderat cōminatorio precepto philoſo-
phum interrogauit dicens: quare hunc lu-
dum inueniſſet. Reſpōdit ph̄s. O dn̄e mi
rex tuā vitam deſidero glorioſam quam vi-
dere non poſſum: niſi iuſticia ⁊ bonis mori-
bus ſit inſignita: ⁊ ſic a populo diligaris.
Opto ergo te de alio fore regimine: vt ti-
bi prius dn̄eris: q̄ non iure alijs ſed violen
tia dn̄aris: q2 violenta imperia durare nō
pn̄t. Querit᷑ hic vtrū ludus ſcacoꝝ ſit lici-
tus. Rn̄. ꝙ eſt licitus ⁊ ꝑmiſſus laicis: ſal-
tē q̄a in ingenio naturali cōſiſtit nec cōmit-
titur virib⁹ fortune: vt notat Accur. C. de
ep̄is ⁊ cle. in autē. interdicimus. Idem di-
cit Accur. de cleri. vt ibi notat. Sed Ja. ⁊
Ra. ⁊ petr⁹ de bella ꝑtica tenent in cōtra-
riū. Et eſt rō ſm̄ illos: q2 rō taxilloꝝ prohi-
bitionis ludi in perſonis clericoꝝ fuit vita-
tio in diuinis officijs. Et in. ca. clerici offi-
cia de vi. ⁊ ho. cle. vt ab eis retrahant᷑. Et
que rō magis habet locū in ludo ſcacorum
qui eſt ꝓlixior q̄ꝫ ī ludo taxilloꝝ: qui eſt bre- D
uior. Sed Henricus boick dicit in ca. cleri-
ci officia de vi. ⁊ ho. cle. Salua eoruꝫ reue
rentia ꝙ illa non eſt cauſa principalis ꝓhi
bitionis ludi taxilloruꝫ: ſed turpia ⁊ inho-
neſta facta ipſi⁹ ludi: ex q̄bus crimina mul-
ta oriunt᷑. Unde ſuſtinēdo gloſam Accurſij
poſſet dici ꝙ eſſet licit⁹ ⁊ honeſtus tp̄ibus
⁊ horis congruis: quibus diuinis vacare
non debent: ⁊ dūmodo per hoc non negli-
gunt ſeruire dn̄o. Un̄ clericus beneficiat⁹
ad hoc vt appareat bonus ⁊ bonum exem
plum prebeat minoribus nūq̄ꝫ recedat pſal
teriū de manu ſua ſm̄ Hiero. de cōſe. diſt.
v. c. nunq̄ꝫ. Et tn̄ hoc intellige ciuiliter. ſ.
horis debitis ⁊ ſtatutis ⁊ cōſuetis. ⁊. xxx.
vi. di. ca. Si quis vult. ⁊. xxx. di. c. ſi laicus
Et ita intelligitur de vſu pallij. c. j. ⁊ de in-
frigidatis. ca. vl. Et ſcias ꝙ ludens ad ſca-
cos debet ſeruare cōſuetudinem illius pa-
trie in qua ludit: vt notat Archidiaconus
viij. di. c. que cōtra mores. Sed an religio-
ſi poſſint ludere. Reſpōdet hēricus boick
in cap̄lo clerici officia: ꝙ tales nō poſſunt
ludere etiaꝫ ludo al̄s honeſto: nec cū alijs

E ñec inter ſe: quia cum ſint mortui quo ad mundum debent ſtare in monaſterio ſoli ⁊ triſtes. vt ptz. xvj. q. j. ca. placuit. Non debent ſe talibus immiſcere: ex quibus venient frequenter multiloquia in quib⁹ nõ deeſt peccatũ ⁊ rixe: cõtumelie: contentiões omĩa debent euitare. Ergo etiaʒ omnia ꝑ que venit̃ ad illa. Item ad hoc facit de ſtatu regulariũ. c. ne in agro. in cle. §. porro. Ut igit̃ talis ludus ⁊ omĩs alius decenter fieri poſſet debet in ſe habere tria: ſcʒ condecentiã honeſtatis: carentiã ſuꝑfluitatis prouidentiam opportunitatis. Primo debet habere condecẽtiam honeſtatis: vt videlicet ludus talis deceat perſonas aſſiſtẽtes. Uñ alius ludus conuenit clerico ſiue religioſo: ⁊ alius militi armigero vel famulo: alius decet ſeneʒ ⁊ alius iuuenem. Fingit enim Eſopus fabulam de aſino ⁊ catulo: quia aſinus conſiderans catulum ocioſum: mirabiliter tñ acceptũ ⁊ gratuʒ dño: deliberauit apud ſe q̃ poſſet eſſe cã quare dñs catulũ (nihil opis facientẽ) tantũ diligeret: ⁊ apprehẽdit ꝙ quotiẽs dñs domũ rediјt catulus ei occurrit ⁊ pedibus voce omnibuſqꝫ modis quibus potuit dño ſem-
F per applauſit. Uiſum eſt ğ eſſe expediens aſino effigiare catulũ: ⁊ ſic grãm dñi ꝓmereri. Igitur dño de rure veniente occurrit ei aſinus cuʒ impetu pedes anteriores humeris dñi alliſit: ⁊ clamore valido rudire cepit. Dñs turbatus ⁊ leſus auxiliũ cõuocat famuloꝝ. At illi aſinũ validiſſime verberauerunt ⁊ a dño abiecerũt. Iſto modo multi ſunt qui putant ꝙ eos deceat omnis ludus: ⁊ tamẽ in rei veritate inde diſplicẽt vñ ſe reputant placituros. Ideo religioſi ⁊ clerici ab his ludis debent ſe abſtinere. Uñ ait Ambro. in de officiјs li. j. ꝙ licet inquit honeſta ſint ioca ac ſuauia: tñ ab eccleſiaſtica aberrãt regula. Scðm eſt carentia ſuperfluitatis ne vel nimis freq̃ẽter aut cõtinue fiat. vñ Tul. li. j. de offi. Ludo inquit ⁊ ioco vti decet: ſed ſicut ſomno etiã quietibus. Tertiũ eſt ꝓuidentia opportunitatꝫ ne fiat in loco ſacro vel in tp̃e ſacro: alias violant̃ feſta: q: tũc eſt tẽpus orandi ⁊ non ludendi: ⁊ tempus eccl̃iam intrandi ⁊ frequentandi: non in cartis vel in ſcackis ludendi. vtʒ ꝺ ꝯſe. di. iiј. c. Ieiunia. ſicut pa- G
tuit ſupra. ¶ Quartus eſt ludus periculoſus ⁊ aliqñ mortis illatiuus vt eſt haſtiludiũ vel torneamentũ: que ſunt q̃dam nundine vel ferie: in quibus milites ex edicto cõuenire ſolent ad oſtentationẽ viriũ ſuarũ ⁊ audacie. Que ideo ꝓhibent̃: q̃a inde ſepe animarũ pericula veniũt. Et qui facit cõtra p̃cepta eccl̃ie peccat mortaliter. Pena vero taliũ eſt qui in torneamentis moriuntur. i. letale vulnus accipiunt: licet poſt penitentiã eis eucariſtia non neget̃ ꝙ carebũt eccl̃iaſtica ſepl̃tura. extra de torne. c. j. Non ſolũ eſt ꝓhibitus a lege diuina ſed etiam imperiali. ff. ad. l. aqui. l. nam ludus. Niſi ſaltem hoc fieret cauſa diſcẽdi ad aliquem bonum finem: vel ob defenſionẽ patrie vel reipublice. Et quicunqꝫ ibi aliũ occiderit etiam a caſu reus eſt homicidiј: et irregularis eſt: quia talis ludus noxi⁹ eſt Ideo quicq̃d ex eo ſequit̃ imputandum eſt ei: ⁊ ſi fit in dieb⁹ feſtiuis violat̃ ſabbatũ. ¶ Quintus eſt ludus dãnoſus ⁊ pecunie lucratiu⁹: vt eſt ludus alee. dicit eñ Iſiď.
li. xviij. ethimoꝝ. ꝙ ludus alee inuentus eſt H
a grecis in ocio troiani belli ꝑ quendaʒ militẽ alea dictũ: ⁊ ab illo ludus nomen accepit. Aliј dicũt ꝙ ſit inuẽtus a quodã romano q̃ fact⁹ fuerat leproſus: q̃ cum ſpretus ⁊ eiectus eſſet a cõmunitate cogitauit intra ſe ꝙ ſi poſſet vellet deo facere tantã diſplicentiã: quãtaʒ ſibi fecerat. Mox affuit diabolus docens eum facere aſſerem quadratũ ⁊ etiã tabulã quadratam ⁊ etiaʒ lapidẽ quadratũ habẽs in vno latere vnũ oculũ ⁊ in alio latere duos ⁊ in alio tres ⁊ ſic de aliјs dicens. Cum ꝓiјciũt vnũ oculũ: hoc faciũt in contemptum diuine vnitatis. Si duos in contemptũ chri ⁊ matris eius. Si tres in ꝯtẽptũ ſctiſſime trinitatis. Si quatuor in cõtemptũ quatuor euangeliſtarũ. Si quinqꝫ in cõtemptum quinqꝫ vulnerum chri. Si ſex i ꝯtẽptũ ſex opeꝝ miſcðie. Si ſeptem: in cõtemptũ ſeptẽ donoꝝ ſpũſſancti. Si octo: in cõtemptũ. viij. beatitudinũ. Si nouem: in contemptũ. ix. choꝝ angelorum. Si decem in cõtemptũ decem preceptorum ⁊c̃. Sed leges cõcedunt ludere ad vnum ſolidũ vel pro eſculentis ⁊ poculen-

A tis. C. de vſu alee. l. alearum ludus: ⁊ ſimilit᷑
cōcedunt ludum p pecunia q̄ viribus inni-
tit᷑ dūmodo fiat ſine dolo. ff. de aleatorib⁹
l. ſolutū. Sed in foro cōſcientie eſt pctm̄: et
ſm̄ canones tales luſores debent excom-
municari. vt dr̄ diſt. xxxv. §. j. Unde patet
ꝙ peccāt mortaliter ſm̄ gloſam ⁊ hoc ſi du-
citur in cōſuetudinē. Unde etiam ſm̄ leges
hoſpes tenens luſores: actione iniuriaruꝫ
priuat᷑. ff. de aleato. li. j. Eſt tn̄ pctm̄ ex p-
te perſone: vt ſi clericus vel preſbyter a for
tiori vel monachus. Un̄. xxij. diſt. c. epus.
Ludere in alea nō debet eps pſbyter ⁊ di-
aconus. De vi. ⁊ ho. cleri. c. clerici offi. vbi
dr̄. Clerici ad aleas ⁊ taxillos non ludant
nec etiam ludis debent intereſſe: nec par-
ticipes erunt ludētibus nec inſpectores lu
di. In auten. de ſanctiſ. epis. §. interdici-
mus. coll. ix. Sed nūqd pōt repeti illud qd
in alea pdit᷑. Dicūt doctores ꝙ non: ſꝫ pau
perib⁹ eroganda illa pecunia. arti. xiiij. q.
v. non ſane. Cū turpitudo verſat᷑ in vtraqꝫ
B pte melior eſt cōditio poſſidentis. ff. de cō.
ob tur. c. l. vi. Si tn̄ ille pdidit q̄ non habet
ptātem res ſuas alienandi tenet᷑ ad reſti-
tionem non illi: ſed ei cui eius cura incum-
bit vt filiuſfamilias monach⁹ ſeruus. Sed
ſm̄ Bonauenturā ⁊ Innocentiū ⁊ hoſtien-
ſem. Si luſit voluntarie ex cupiditate tūc
ſi amiſit nequaqꝫ repetere pōt. Si autē eſt
in iudicio anime tenet᷑ reſtituere: vel luſit
inuitus ⁊ tractus p vim vel minas in prin-
cipio ludi repetere pōt. Si autē lucrat⁹ eſt
tenet᷑ reſtituere non pdenti: ⁊ hoc in vindi
ctam pcti. Sed debet pauperib⁹ erogare.
Extra de ſimonia. c. dilect⁹. Silr̄ tenet᷑ re-
ſtituere ſi falſos hꝫ taxillos aut falſe iacta
uit. Per hunc ludū feſta maxime ſoluūtur
ſi fiet in diebus ſolennibus: ſicut cōmnni-
ter fieri ſolet in nocte chriſti ⁊ paſce ⁊c. im-
mo om̄ia precepta diuina tranſgrediunt᷑.
Primum nō adorabis deos alienos: qa lu
ſor facit taxillum deum ſuum. Unde Au-
guſti. Hoc pre ceteris colitur: quod p̄ cete-
ris diligit᷑. Patet: qr ip̄e ad preceptū taxil-
li largit᷑ aliquando medietatem ſubſtantie
immo aliquando totam: qd non faceret ad
p̄ceptū dei: ⁊ in hoc eſt largior beato mar-
tino: qui dedit dimidietatem pallij ſui: ſed
ipſi dant nō paupi: ſed diabolo totā ſubſtā C
tiā ſuā. ſ. veſtimēta: immo aliqn̄ camiſiam:
vt ſic nudi ſequant᷑ dn̄m ſuuꝫ. i. diabolum.
Item ibi eſt execrabilis iuratio ⁊ blaſphe-
mia: ⁊ ſic tranſgredit᷑ ſcdm̄ p̄ceptum. ſ. nō
aſſumes nomen dei tui inuanū. Tertio ibi
tranſgredit᷑ tertiū p̄ceptū. ſ. ſabbata ſancti-
fices. Quarto agit᷑ cōtra quartū p̄ceptū. ſ.
honora prēm ⁊ mrēm: qr inhonorat deuꝫ ⁊
mrēm ſuam cui eſt inobediens. Quinto ibi
eſt homicidiū. ſ. in corde: qa dicit Joānes.
Qui odit frēm ſuū homicida eſt: ⁊ aliquan-
do in effectu. Sexto ibi eſt furtū ⁊ cōcupiſ-
cētia rei aliene: q̄ eſt radix oīm malorum. Sꝫ
multi ſunt participātes i tali ludo damna-
bili. Primi ſunt p̄lati ⁊ ſuperiores non pro-
hibentes: ⁊ etiā pentes filiorum. vtꝫ. lxxxvj.
di. ca. facientis. vbi dr̄. Non caret ſcrupu-
lo cōſenſiōis occulte qui manifeſto facino-
ri deſinit obuiare: ⁊ p̄cipue illi qui dāt eis
pecuniā: qr dr̄ extra de iure. ⁊ dā. da. ca. ſi
culpa. Qui occaſioneꝫ damni dat: damnū
dediſſe videt᷑. Secūdo participāt vxores ⁊
filij qui maritos non monent vt a ludis ab
ſtineant: etiam aliqn̄ participant in lucro. D
Tertio pticipāt q̄ domos ⁊ loca ad luden-
dum accommodant: q̄ ſunt participes oīm
malorum q̄ ibi fiūt. Ideo pijſſimi impatores
ſtatuerunt leges: ꝙ ſi quis cū apud quē in
alea luſum eſſe dr̄ verberauerit aut dānifi
cauerit: ſiue ei aliqd ſubtractū fuerit qn̄ lu-
debant: iudiciū ei nō dabit᷑. vtꝫ. ff. de alea-
torib⁹. l. Pretor. Quarto fiūt participes q̄
faciūt tabularia ⁊ vēdentes taxillos ⁊ car-
tulas. Quinti ſunt mutuantes pecuniā vel
ludos fouentes vel lumen preſtantes ⁊ in-
ſpicientes Eccli. xiij. Qui tetigerit picem:
inqnabit᷑ ab ea: ⁊ qui cōicauerit ſuperbo in
duet ſupbiā. Qd aduertens Thobias ait.
c. iij. Nunqꝫ cum ludentibus miſcui me: nec
cū his qui in leuitate ambulant. Un̄ hr̄ in
auten. de ſctiſſimis epis §. Interdicimus.
coll. ix. ꝙ clerici inſpectores ipſius ludi tri-
bus ānis a miniſterio arceri debent. Sex-
to participāt cōitates ⁊ p̄ncipes non inhi-
bentes hmōi: qui ex officio vel iuramento
tenent᷑ punire luſores ⁊ nō faciūt. Sed fi-
nale malū inde pueniens eſt deſperatio ⁊
eterna damnatio. Nam cōtigit in ciuitate

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E Mutine in italia: ꝙ vnus fuit tantum de-
ſperatus de ꝑditiõe denarioꝝ: ꝙ ter ſe ſu-
ſpendit: ſed in ꝑmis duabus vicibus a vici-
nis fuit liberatus. In tertia dãnatus. Se-
cũdus iuſſit vxorem ⁊ filios ire dormitum
⁊ cõgregauit multitudinẽ lignoꝝ ⁊ ſtrami
nũ: ⁊ incendit vt ſe ⁊ oĩa cremaret. Sed
auxilio vicinoꝝ fuit liberatꝰ. Tertiꝰ aſcen-
dit murum ciuitatis: ⁊ affuit demon in ſpe
cie griffi: ſubito ducens eũ cũ corpe ⁊ aĩa
in baratrũ inferni. Aliud exemplum ſcribit
Cyrillus in epĩs ad beatũ Auguſtinũ de
miraculis beati Hieronymi de quodã ne-
pote ſuo Ruffus nomĩe: qui ĩ decimoocta
uo anno de corpore exiuit. Eo mortuo ro-
gauit btm̃ Hieronymũ: vt quid nepoti ſuo
acciderit reuelaret. Glorioſus Hierony-
mus eius annuens precibus eo orante die
quadaꝫ hora nona tantꝰ fetor euenit ꝙ na
ribus nullatenꝰ poterat tolerari. Hic cum
cogitaret vnde tantus eſſet fetor: eleuatis
oculis ſurſum vidit ſuper verticem nepotẽ
ſuum igneis cathenis circũligatum ad in-
ſtar fornacis que flãmas fetidiſſimas erũ-
pebat. Ad hãc viſionem territus cepit per
F quirere voce tremebũda ſi ipſe eſſet nepos
ſuus. Reſpondet. Utinam nunq̃ꝫ fuiſſem.
Nam tam diris cruciatibus non eſſem de-
putatus. Nunc ſcias me tartareis manſio-
nibus perpetuis temporibus permanſu-
rum. Qui tandem ab eo interrogauit: cur
fuiſſet damnatus. Reſpondet. Pro nulla
ſcias me cauſa fore damnatum: niſi quia
in ludis maxime delectabar. Et q̃a in mor-
te accepta penitentia: quã ſtulta ignorãtia
ſuadebat poſtpoſui cõfiteri: diuinã nõ me-
rui adipiſci veniam. Hec dicens ab illius
oculis euanuit: ⁊ horribilis fetoris idẽ mã
ſit: vt nullus auderet intrare. ¶ Aliud ex-
emplum ponit ibidem dicens. In ſamaria
quindecim nondum expletis diebus: dum
quidam miſer ludens quaſi omnia que ha-
bere poterat conſumpſit glorioſum nomen
Hieronymi cepit auſu temerario blaſphe-
mare. Quem vix finientem verba videnti-
bus ⁊ ſtupentibus cunctis: mox e celo ful-
men veniẽs interemit. ¶ Aliud exempluꝫ
ibidem. Tribus alijs in tyro ludentibus
hoc accidit: dum illi vellent incipere lude-
re ludũ ſuũ dixerunt. Quamcũq̃ꝫ vis exer-
cere Hieronyme vim exerce: quia te inui- G
to ludum iſtum terminabimus. Quo qui-
dem primordiato ſe terra aperiens illos
ſolum abſorbuit: vt ex eis amplius nil fue-
rat viſum.

¶ Sabbata ſanctifices.

Tertiũ pctm̃ quo violatur ſabbatum
cõmuniter eſt ſaltatio ⁊ chorea: di-
cente cañ. de cõſe. diſt. iij. ca. Irreli-
gioſa cõſuetudo eſt quã vulgus ꝑ ſctõꝝ ſo-
lẽnitates agere cõſueuit. Populi q̃ debent
diuina officia attendere: ſaltatiõibꝰ turpi-
bus inuigilãt cantica nõ ſoluꝫ mala canen-
tes: ſed officijs religioſoꝝ perſtrepũt. Hec
etem̃ vt procul ab oĩbus ꝓuintijs depellan
tur iudicio ſacerdotuꝫ cõmittant̃. Jõ dicit
Aug. ĩ li. de decẽ chordis. Meliꝰ inquit fa-
cere in agro ſuo aliquid vtile q̃ꝫ in theatro
ſeditioſus exiſteret. Et melius femine eoꝝ
die ſabbati lanã facerẽt: q̃ꝫ tota die in neo-
menijs ſuis ſaltarent impudice. Hec Aug.
Itẽ de ꝯſe. di. iiij. c. Qui die ſolenni preter
miſſo eccľie ꝯuctu ad ſpectacľa vadit excõ
municet̃. Idẽ dr̃. C. de fer. le. dies feſtos H
maieſtati altiſſime dedicatos nullis volu-
mus voluptatibꝰ occupari. Sequit̃ ibideꝫ.
Nihil eodẽ die ſibi vẽdicet ſcena theatralis
circenſe certamẽ aut femiaꝝ lachrymoſa
ſpectacula. Querit̃ vtrũ chorisare in diebꝰ
dñicis ⁊ feſtiuis ſctõꝝ ſit pctm̃ mortale ⁊
violatio ſabbati: Circa q̃d notãdũ ꝙ chori
ſare non eſt de ſe malũ ſiue illicitũ ſiue fiat
poſt cantũ hũanũ ſiue poſt ludũ inſtrumẽ-
toꝝ miſicaliũ: q̃d ptꝫ Exo. xv. vbi dr̃. Sũ-
pſit maria ꝓphetiſſa tympanũ ĩ manu ſua
egreſſeq̃ꝫ ſunt mulieres poſt eã cũ tympa-
nis ⁊ choris dicẽtes. Cantemꝰ dño glorioſe
⁊c. vbi ptꝫ ꝙ luſerũt cũ inſtrumentis muſi-
calibus ⁊ duxerũt choreas: q̃d fecerũt ad
laudandũ deũ: q̃a fuerũt liberati a captiui
tate egyptiaca: ⁊ eorũ inimici fuerunt ſub-
merſi in mari rubro. Secũdo hoc ptꝫ exem
plo filie Jepte: de qua Judicũ. xi. dr̃ ꝙ fi-
lia vnigenita Jepte occurrit patri ſuo cum
tympanis ⁊ choris cantãs in inſtrumẽtis
muſicis ⁊ choriſans cũ virginibꝰ ſuis cum
pr̃ eius rediret ⁊ expugnaſſet filios amon
⁊ talis nõ reprehendit̃ in ſacra ſcriptura.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tertio patet hoc exẽplos ſacre ſcripture.ſ.
A ex ꝑmo Reg.xviij.ꝙ cũ Dauid reuerteretꝛ
de pugna: ⁊ interfecto Goliath phyliſteo
ferret caput ipſiꝰ abſciſſum a trunco in hie
ruſalẽ.Egreſſe ſunt mulieres de vniuerſis
vrbibus iſrael cantantes choreaſq; ducen
tes in occurſum regis Saul laudantes at
q; dicẽtes.Saul ꝑcuſſit mille: ⁊ Dauid de
cem milia.Quarto ptz hoc idem.ij.Regũ.
vj.Cũ Dauid duxit arcã dñi in ciuitatem
ſuã: tunc ipſe Dauid ꝑcutiebat in organis
armigatis: ⁊ ſaltabat totis viribꝰ ante ar-
cam dñi: ⁊ tamen de illa chorea nõ eſt re-
ꝓhenſus:ſed laudatꝰ.Quia cũ mycol filia
Saul Dauid de tali chorea reprehenderet
dicẽs.Q̃ʒ glioſus fuit hodie rex ſicut vnꝰ
de ſcurris.Añt Dauid.Uiuit dñs quia lu-
dam añ dñm ⁊ vilior fiam q̃ elegit potius
me q̃ʒ patrem tuũ.Et depoſt facta eſt My-
col ſterilis ꝓpter hoc ꝙ regẽ deriſit.Quin
to ptz Luce.xv.de filio ꝓdigo reinuẽto:ꝙ
pr̃ ſuꝰ cũ amicis ſuis cecinit ſymphoniam
⁊ choros.Sed ſciẽdũ ad hoc ꝙ homo cho
riſet ſine pctõ:req̃runtꝛ ſeptẽ: ſicut põt elici
ex dictis Bonauenture ⁊ Alberti magni:
B ⁊ alioꝝ doctoꝝ circa di.xvj.quarti ſentẽ.
⁊ ex dictis autoris ſumme ꝯfutum ⁊ piſa-
ni.Requiritꝛ primo: ꝙ choriſans ſit perſo-
na ſecularis.Non eñ ſpũalibus perſonis
et religioſis monachis aut monialibus:
preſbyterꝫ aut clericis licet choriſare.Cu-
ius cauſa prima eſt:quia choriſare ⁊ lude-
re ⁊ iocari non decet ſpirituales perſonas
quia ſunt electi in ſortem domini ⁊ miniſte
rium dñi.vt patet.xxj.di.c.cleros.Secun
da cauſa eſt: quia per hoc ſcandalizantur
faciliter ſeculares.Uideant ergo ille mulie
res cum choriſant cum monachis ⁊ preſby
teris quantũ peccent.Et etiam illi viri qui
choriſant cum monialibus ⁊ faciũt de clau
ſtro theatrum.De hoc enim tripudiat dia-
bolus ⁊ gaudet totus exercitus diabolo-
rum.¶Secundũ eſt: ꝙ choriſent ſolum vi-
ri mutuo ſeorſum a feminis: ⁊ femine ſeor-
ſum a viris.Ex hoc patet ĩ exemplis ſupra-
poſitis:quia ibi non legitur viros ſe miſcu-
iſſe cum mulieribus.Ideo Exo.xv.dicitꝛ.
Sumpſit ergo Maria tympanum in ma-
nu ſua: ⁊ egreſſe ſunt omnes mulieres poſt
eam.Ibi non̄ legitur: ꝙ viri egreſſi ſunt
poſt eam: neq; etiam cum Dauid ſaltauit C
ante arcam:legitur ꝙ habuit mulierem ſe-
cum.Ratio huius eſt:quia dicit Hierony-
mus in quadam Omelia.Nõ credo inquit
viro ſi dicat ſe illeſum euaſiſſe a ſpectacu-
lis talium:cuʒ Dauid eo ꝙ vidit Berſabee
prouocatus ſit ad adulterium.vt patet.ij.
Regum.xj.Si ergo ſolus viſus ꝓcurauit
regem dauid ad libidinem quantũ non de-
bent ꝓuocare cantus tactus oſcula ample
xus mulierum choriſantiũ: ⁊ impudice co-
gitationes ⁊ viſus: cũ dñs dicat Mat.v.
Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcendã eam
iam mechatus eſt eam in corde ſuo.Secũ-
do hoc idem patet:quia periculũ eſt ſe da-
re voluntarie ad pugnam: vbi inimicus.ſ.
diabolus multos habet gladios ad occidẽ
dum.Sed diabolus habet multos gladi-
os in chorea ad iugulandum animam viri
⁊ econtra tot.ſ.quot ibi ſunt mulieres pul
chre ornate: ⁊ quelibet illaꝝ eſt gladiꝰ dia
boli:mediante quo occidit virum ſpũaliter
in anima.Et ſi non poteſt ope facit ſaltem
voluntate.Uñ Hiero.Gladius igneus eſt D
ſpẽs mulierũ.Similiter ꝑiculoſum eſt bel
lare cum inimico: qui habet gladiũ extra-
ctũ extra vaginã: mĺto ꝑiculoſiꝰ eſt ſi habꝫ
multos gladios euaginatos.ſ.pallia ⁊ ſu-
pertunicalia remouendo ⁊ denudando ſe
⁊ pepla deponendo vt collum videatꝛ etiã
vſq; ad mãmillas: tunc fortius incitant vi-
ros ad luxuriaʒ.Eodẽ modo eſt de viris q̃
aliqñ ſatis impudice ſe denudant vſq; ad
ioppas:in quibus coram mulieribus cho-
riſant.¶Tertiuʒ eſt q̃d requiritur ad cho-
ream: ꝙ nõ vtatꝛ turpibus aſpectibus ⁊ ge
ſtibus inordinatis laſciuis aut luxurioſis
ꝑ quos ꝓximus poſſit ꝓuocari ad luxuriã
alias peccat mortaliter.Ideo dicitꝛ Mat.
xviij.Qui ſcandaliſauerit vnum de puſil-
lis iſtis qui in me credũt:expedit vt ſuſpen-
datur mola aſinaria in collo ⁊c̃.¶Quar-
tum eſt ꝙ ſit poſt muſicã aut cantũ qui non
ſit turpis aut de re mala: ſed debet eſſe de
re bona ⁊ virtutibus aut bonis moribus:
ſicut patuit de ſorore moyſi ⁊ oĩbus de qui
bus ſupra dictũ eſt.Ex his patet ꝙ nõ ſunt
licite choree que fiunt poſt muſicã aut can

E tū q̄ fiūt de re turpi ſicut eſt luxuria in qui-
bus laudaꝛ amor carnalis aut alia opera
diabolica. ¶ Quintum eſt ꝙ choriſet ex bo
na intentiōe ⁊ ꝓpter aliquē finem bonum
ſcꝫ cā recreationis cuius indiget vł vt lau-
det deū vel vt regratieꝛ deo ſuꝑ aliq̊ bñfi-
cio ſibi ꝓſtito. vtꝫ de maria ſorore moyſi et
alijs. Si em̄ chorea fit ꝓpter malum fineꝫ
tunc eſt mala: vel cū quis choriſat propter
malam laudē. ſ. vt laudeꝛ: q̄a ſcit bene cho-
riſare. Siłr ſi facit propter hoc vt aliquem
ꝓuocet ad iram vt ſic habeat occaſionē le-
dendi eū. Sepe em̄ aliqui ſtulti ⁊ vindica-
tiui hoīes occaſionē contra ꝓximū ſuū ha-
bentes q̄runt talē occaſionē in choriſando
⁊ ſic ꝓuocant eos ad iram: ⁊ inde aliquan-
do ſequuntur homicidia: ſicut fieri ſolet in
dedicationibꝰ ecclīaꝝ vel vt ꝓximum ad li
bidinē inſtigent. Sicut heu cōiter nunc fit
inter iuuenes mulieres ⁊ viros que mu-
tuo fiūt philocapti. Similr̄ ſi fieret hoc vt
honor vel reuerentia idolo exhibeaꝛ: qua-
lis fuit chorea filioꝝ iſrael choriſantes cir-
ca vitulū. De quo Exo. xxxij. Ideoq̄ voca
tur dancz in nr̄a lingua: q̄ de tribu dan fu
erūt ꝓ̇ncipaliores in illo peccato: ⁊ tale eſt
F grauiſſimū pctm̄. ¶ Sextū eſt ꝙ hō debet
choriſare: vt non ex ſua chorea ſequaꝛ ali-
qd̄ malū: vt ſunt odia: rixe ⁊ leſiones: ho-
micidia ⁊ ſcandala peſſima proximorum:
aut aborſus mulierū que aliq̄n ſaltant cum
tanta violentia ꝙ faciūt aborſum: ⁊ fetus
moriꝛ ⁊ damnaꝛ vel mulier iuuencula in-
firmaꝛ. Aut vetule q̄ aliq̄n ſaltant ꝙ iacēt
ī lecto octo diebꝰ. Si etem̄ iſta mala ſequi
poſſent eſſet pctm̄. ¶ Septimū eſt ꝙ non fi
at chorea ī locis ſacris. vt ptꝫ extra de celꝛ.
miſſa. c. graui. in cle. ꝙ nō eſt choriſandum
in cimiterijs ⁊ in locis ſacris vel ꝙ non fi-
at chorea in diebꝰ feſtiuis. Si in his die-
bus choriſant vel etiā tp̄e triſtitie peccant
mortaliter: ſicut patet ſupra in ꝓ̇ncipio de
cōſe. di. iij. c. Irreligioſa cōſuetudo eſt ⁊c̄.
nota. s̄. Et totiens violaꝛ ſabbatum quoti-
ens cōmittunꝛ ibi pctā mortalia: ſicut cōi-
ter nunc fit. Iſtis ſeptē cōditionibꝰ nō ob-
ſeruatis immo ibi cōmittunt oīa peccata
mortalia. Naꝫ ibi eſt ſuꝑbia q̄ eſt initiū oīs
pctī: ꝓpter quā lucifer celuꝫ ꝑdidit: q̄ non
ex humilitate ſolent hoīes choriſare nūc: G
ſed magis ex elatione: ⁊ pulchre ſe ornant
cū veſtibꝰ ⁊ appetūt alijs ꝓferri ⁊ cōtem-
nunt alios nō hn̄tes precioſas veſtes. Eti-
am appetunt choriſare cū magno ⁊ nobili
aut pulchro: ⁊ de hoc gloriāꝛ ⁊ aliquādo q̄
runt vanam gloriam mutando veſtes ſu-
as in eadem chorea. Et aliquando mulie-
res faciunt monſtra quia caput ornant ve-
ſtibus viroꝝ. ſ. caputijs ⁊ mitris virorum:
⁊ corpus cū veſtibus mulierum: immo qd̄
peius eſt alique īduūt ſimplr̄ veſtimēta vi-
roꝝ: ⁊ econtra viri induūt veſtimenta mu
lierum. De quibus nota in ſermone prece-
denti. Inſuꝑ ſe ornant cū coloribus vt pul-
chriores appareant ceteris: ⁊ ſic habēt ſu-
per ſe ſignū diaboli. Sequiꝛ ergo ꝙ ſunt fi
lij diaboli. Secundo eſt ibi inuidia: quia ſi
vna ꝑſona plus honoratur ⁊ habet melio-
ra veſtimenta: tūc cetere perſone quādoq̄
ei inuidēt. Uel ſi choriſant cū illa ⁊ non cuꝫ
eis: tunc inuident: vel ſi melius choriſat q̄
ipſe. Tertio ibi cōmittiꝛ luxuria. Nam ta-
les choriſantes ⁊ pulchre ſe ornantes plu-
rimoꝝ corda videntiū ad luxuriam ⁊ malā H
cōcupiſcētiā accendūt. vtꝫ Mat. v. Qui vi
derit mulierē ad ꝯcupiſcendam eam: iam
mechatus eſt eam ī corde ſuo. Quarto ibi
eſt auaritia: q̄ talia ornamēta veſtiuꝫ non
hn̄tes ſepe cōtra deū affectāt tales veſtes
⁊ pulchritudinē: ⁊ hoc ad malū finē peccā-
di. Quinto eſt ibi ira: q̄ ſepe iraſcuntur ꝙ
vna ꝑſona plꝰ ꝓ̄ferꝛ ī chorea q̄ ipſe. Itē ibi
eſt accidia q̊ ad cultuꝫ dei: ſunt em̄ celeres
ad ſeruiēdū diabolo. Naꝫ fiſtulatores ſunt
cantores diaboli ⁊ choriſantes ſunt mona
chi ⁊ moniales diaboli: ſicut monachi et
moniales cātantes horas ſuas ſcilicet ma
tutinas: miſſam ⁊ veſperas: ⁊ ſic de alijs.
Unde recitat Guilhelmus lugdunen̄. diffi
niendo choream ſic dicēs. Chorea eſt cir-
culus cuiꝰ centrū eſt diabolus: ⁊ circūferē
tia angeli eius: ergo aſtantes ſunt angeli
diaboli. Et ſic patet ꝙ oīa iſta pctā mor-
talia cōmittunꝛ in feſtis ſi q̄s choriſat in fe-
ſto. Eſt ergo minus malū arare in ſabbato
q̄ choriſare: quia q̄ laborat ſimpliciter pec-
cat frangendo ſabbatum. Sed choriſans
cōmittit oīa pctā mortalia: tales deum rur

A ſum crucifigunt̄. ¶ Ubi n̄otandum ꝙ ſex ſunt in chorea que requirunt̄ ad artē bene choriſandi. Primo ſi vultis bene choriſare ⁊ in hoc diabolo bn̄ placere ⁊ damnatiōez aīe incurrere: tunc debetis alte ſaltare. Et hoc iō vt eo ꝓfundius ad infernum cadere poſſitis. Quia ſicut dicit Aug. quilibet ſaltus qui fit in chorea eſt ſaltus in ꝓfunduz inferni. Jō quanto altius in chorea ſaltaueritis tanto profundius ad inferna cadetis. Et magna ſtulticia ē ſic ſaltare: immo ſi videres aīal brutū: equū: vaccam vel aſinū ſic ſaltare tunc diceres ꝙ eſſet aīal brutum ⁊ fatuum. Sed tu es animal rōnale ⁊ aſſimilas te hirco vel alio aīali irrōnali: contra dictuz pſ̄. qui ait. Nolite fieri ſicut equus ⁊ mulus: in quibꝰ nō eſt intellectꝰ. Ergo ſi non vultis ad infernū cadere: ſed celū aſcendere fugite choream ⁊ caueatis vos ab illa. Et hoc eſt cōſiliū: qꝛ multo melius eſt cū deo ⁊ ſanctis in celo regnare ꝙ̄ in inferno cū demonibus ⁊ damnatis eternam penaz ſuſtinere. Secundo requiritur ad choream: ꝙ brachia late extendant vt

B choream faciant: ⁊ hoc vt Jeſu chriſto irreuerentiā ⁊ irriſionē ſeu cōtemptum facere poſſint. Quia talis extēſio brachiorum ſignat extenſionē chr̄i in cruce: q̄ fuit expanſus ꝙ omnia oſſa ſua poterant dinumerari. dicēte pſ̄. Dinūerauerūt oīa oſſa mea. Item om̄es vene in ſuo beatiſſimo corpore fuerunt extenſe. Et ſic miſericordiā dei derident ⁊ iuſticiam dei contra ſe excitāt. Ideo q̄ nō vultis ex iuſticia dei cōdēnari: eius miſericordiā nolite irridere: ⁊ cauete a chorea. Item quotienſcūq̄ȝ deuoti homines manus ſuas leuant: totiēs deo ſacrificiū manuū ſuaꝝ offerunt. dicente pſ̄. Eleuatio manuū meaꝝ ſacrificiū veſpertinū. Sic econuerſo choriſantes quotiens manus ſuas extendunt diabolo ſacrificiū offerūt ⁊ ſeipſos. vn̄ Bernar. ī pſona chr̄i dic̄. Ego te acq̄ſiui manibus crucifixis: ⁊ tu te cōſumis manibꝰ diabolo dedicatis. ¶ Tertio qđ req̄rit̄ ad choream eſt caput erigere ⁊ alta voce cantare: ⁊ hoc ſignat inclinationem capitis chr̄i in cruce. Math. xxvij. Clamās voce magna emiſit ſpirituz. Pre cuius voce mota eſt terra: petre ſciſſe ſunt: ſol obſcuratꝰ eſt. Et tali clamori chriſti fit

C magna irreuerentia per talem cantū ⁊ ſonitū ſtimularū miſerabilius ⁊ horribilius clamabunt ⁊ lugebunt in inferno dicētes. Ue ve ve ꝙ vnq̄ȝ natus ſum. Melius mihi eſſet ſi natus nō fuiſſem: maledictus ſit venter qui me pctōrem portauit. Per ſecundū ve clamabunt ſuꝑ ſe ⁊ ſuꝑ propria membra ſua dicentes. Ue vobis pedes mei maledicti: qui me miſeruz portaſtis ꝙ per magnū ⁊ malū greſſum ⁊ ſaltꝰ illicitos celi ianuam clauſiſtis mihi. Ue vobis manus cur per malum tactū ⁊ illicitam extenſionem corona glorie me priuaſtis. Nam propter vos ducor ad ignem de quo nunquā egrediar. Ue tibi maledicta lingua quāta mala mihi feciſti: ꝙ turpia verba protuliſti: ⁊ frequenter illicitos cantus cantaſti. O maledicti oculi: qui per illicitum viſum dei viſiōe me priuaſtis: ⁊ nunq̄ȝ vnam lachrymam ꝓ peccatis meis fudiſtis. Jam incipit fletus miſerabilis ⁊ intolerabilis coram oībꝰ demonibus ⁊ damnatis. Ue tibi cor ꝙ mihi dediſti: ꝙ tuis cogitationibus malis ⁊ illicitis eternis gaudijs me priuaſti. Tertium ve D
clamabunt: dicentes. Ue pre amaritudine: ve pre multitudine: ve pre eternitate penarum. ¶ Quartum ꝙ ad choreā req̄rit̄ eſt: ꝙ cū manibꝰ ſe firmit̄ teneāt ⁊ cū manibus ⁊ brachijs ſe inuicē teneant ⁊ amplectūtur ne chorea de facili corrumpatur. Et hoc ſignat ꝙ ideo fieri debeat: vt diabolus eos firmius teneat in manu ⁊ ptāte ſua. Nam ī chorea exiſtētes ſunt in ptāte diaboli: quia ſunt ī ſeruitio eius. Et iſte diabolus vocatur ſchickendantz. quia recipit te ī poteſtatē ſuam cum accedis in chorea. Sed diceres ſi choriſans eſt ī poteſtate diaboli: cur nō ſtatim diabolus exercet poteſtatē ſuaz in talem hoīem? Rn̄r ꝙ hoc libenter faceret ſi deꝰ omnipotēs hoc permitteret. Un̄ legit̄ ꝙ in ep̄atu cameracēſi quedam puella choreis ⁊ cātilenis aſſidua erat: que ꝓpter pulchritudinē corporis ſui multos ad malā cōcupiſcētiā alliciebat. Quā ſemel cātantem in chorea confeſtim turbo rapuit: ⁊ in altum deferentes ſpūs maligni crudeliter verberauerūt: ⁊ diuerſis flagellis diuerſimode flagellabant. Ictus q̄dem audi

E ebant plurimi ſed videri non poterant: fle=
tem puellã audierunt ⁊ clamantẽ. Et poſt
modicũ interuallum cecidit mortua nimis
horribilis ad videndum: qa collum eius ⁊
oĩa membra eius fuerũt crudeliter fracta.
¶ Quintũ eſt ꝙ pulchre ſe ornãt. Nam ca=
put eoꝝ cũ coronis caputijs ⁊ peplis ⁊ cor
pus cum varijs indumentis ⁊ ſignat vt
choriſantes deformiores ⁊ nigriores ⁊ dia
bolo ſimiliores in inferno fieri poſſent. Nã
quanto plus caput ornant cum coronis et
corpus cũ indumentis: tanto oportet eos
habere penas ĩ inferno: quia quelibet tuni
ca ſuperflua ⁊ quilibet color varius ſpecia=
lem penam habebit ĩ inferno. Et ſicut chri=
ſtus fuit coronatus ſpinea corona: ſic in ſi=
gnum ⁊ deriſionẽ chriſti ornãt capita ſua.
¶ Sextũ qđ reqrit̃ ad choreã ẽ: ꝙ habeat
multos circũſtantes in ſignuꝫ ꝙ hẽbit de=
mones circũſtantes q̇ intantũ peccãt ſicut
choriſantes. Nam ipſi occaſionẽ dãt cho=
riſandi: quia ſi circũſtantes non aſpicerẽt:
tũc ipſi non choriſarent. Inſup eis placet
F chorea ⁊ in ea delectant̃: alias non aſpice
rent: de q̊ grauiter in inferno torquentur.
Quia in quo mẽbro ſaluator plus offendit̃
in eodẽ grauiꝰ offenſor torquet̃. Vñ patet
ꝙ antique vetule que circũſident choreas:
potius deberent intrare eccl̃ias vel came=
ras ſuas: ⁊ cõſiderare ſua pctã preterita ⁊
in iuuentute cõmiſſa ꝙ̃ ibi ſedere circa cho
ream ⁊ pctã ſua augmentare. Etiam ⁊ ter
tio ꝑ hoc ꝙ aſtãt approbãt choreã tãꝙ̃ lici=
tam ⁊ non redarguũt: q̃ tñ ſicut mõ fit ẽ il=
licita. ¶ Quarto peccant ergo aſtantes in
hoc ꝙ conſiderant diſpões verba ⁊ mo=
res choriſantiũ. Et tũc ex his ſic cõſidera=
tis iudicant choriſantes: qđ eſt ꝯtra euãge
liũ. Lu. vj. Nolite iudicare ⁊ non iudicabi=
mini: nolite cõdẽnare ⁊ nõ cõdẽnabimini.
Item q̇nto ꝓuocãt ad malas cogitatiões
⁊ ad libidinem ⁊ ſic philocaptant̃. Sed ali
qui volũt ſe excuſare a pctis ſuis dicẽtes.
Quõ ante cẽtũ ãnos hoĩes choriſauerũt:
ſic ⁊ hodierna die merito facere poſſunt.
Rñr ꝙ añ centũ annos hoĩes intrauerunt
infernũ: ſic ⁊ adhuc hodierna die faciunt.
Quia mala cõſuetudo nõ excuſat pctm̃: im
mo quãto diuturnior tãto ꝑiculoſior: pro=
ut dicit̃. xxiiij. q. j. c. ſciſma. Plaga eſt vindi= G
cta huius peccati. vtꝫ tã in veteri ꝙ̃ in no=
uo teſtamento. In veteri ptꝫ Exod. xxxij.
vbi dicit̃. Cũ deſcendiſſet moyſes de mon
te ſynai ⁊ portaſſet ſecuꝫ duas tabulas la
pideas ⁊ vidit vitulum ⁊ choros: iratuſqꝫ
valde ꝓiecit tabulas lapideas ⁊ cõfregit
eas. Deinde aſſumptis ſecum filijs leui in=
terfecit. xxiij. milia hoim. In nouo patet
Mar. vj. ꝙ ſaltatrix Herodis fecit ampu=
tari caput Joannis baptiſte: qui tãte ſan=
ctitatis fuerat ꝙ eum dñs per ſe cõmenda=
uit dicens. Inter natos mulierum non ſur
rexit maior Johanne baptiſta. De plaga
illius ptꝫ in ſpecu. hiſtoria. li. xxvj. ca. x. ꝙ
anno domini. M. c. xiij. tẽpore Herici ſecũ
di imperatoris cõtigit in q̃dam villa ſaxo=
nie vbi erat eccleſia ſancti magni martyrꝭ
In qua in vigilia natalis domini Rober=
tus preſbyter quidaꝫ ꝓ̇mam miſſam in no=
cte inchoauerat. At in cimiterio Otber=
tus quidã cũ. xviij. ſodalibus viris quinde
cim ⁊ feminis tribus choreas ducens ⁊ cã
tilenas ſeculares perſtrepẽtes: ita ꝙ ſacer H
dotem impediebant vt ipſe eorũ verba in=
tra miſſaꝝ ſolennia inuitus reſonaret. Il=
le mãdat eis vt tacerẽt. Quo neglecto im=
precatus eſt eis dicens. Placeat deo ⁊ ſan
cto magno: vt ita cantãtes ꝑmaneatis vſ=
qꝫ ad annum. Et verba põdus habuerunt.
Filius preſbyteri Joannes nomine ſororẽ
ſuã cantantẽ ꝑ brachium arripuit ⁊ ſtatim
illud a corpe euulſit: ſed gutta ſanguis nõ
exiuit. Illa vero toto anno cũ ceteris per=
manſit ſic choreas ducẽs ⁊ cantans ⁊ plu
uia nõ cecidit ſup eos non frigus nõ calor
non fames: nõ ſitis: non laſſitudo eos affe
cit. Indumenta ⁊ calceamenta nõ ſunt at
trita: ſed quaſi vecordes cãtabant. Primũ
vſqꝫ ad genua deinde vſqꝫ ad femora ter=
re dimerſi ſunt. Fabrica tecti aliquando
ſuper eos nutu dei erigebatur vt pluuias
arceret. Euoluto anno Helibertus colo=
nienſis eps eos abſoluit a nodo: quo ma=
nus eoꝝ ligabant̃ ⁊ ante altare ſcti magni
reconciliauit eos. Filia autẽ preſbyteri cũ
alijs duabus ꝯtinuo exanimata eſt: ceteri
aũt cõtinuis ꝑximis tribꝰ noctibus dormi=
erunt: ⁊ aliq̃ poſtea obierũt: ⁊ miraculis vt

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ferꝭ choꝛuſcauerunt qꝛ valde penituerunt
A hec in ſpeculo hiſtoꝛiali.

¶ Sabbata ſanctifices.

Tertio modo exponitur illud prece-
ptum. Memēto vt diem ſabbati ſan-
ctifices: id eſt vt illa die puriſſime cō
templationi ⁊ perfecte quieti mentis po-
tiſſime intendas ab om̄ibus mundanis oc-
cupationibus te ſubtrahendo ⁊ cultui di-
uino vacādo: ⁊ ſingula dei bn̄ficia ꝯtractā
do deuotiſſime: eiqꝫ regratiando. ſm̄ illud
Eſaie. Miſerationum dn̄i recoꝛdaboꝛ: lau
dem eiꝰ dicam ꝑ oībus que reddidit nobis
dn̄s deꝰ nr̄. de his dicit Oꝛige. ſup Exod.
Si deſinas inq̄t ab oībꝰ ſecularibꝰ opibus
⁊ nihil mundanū geras: ſed ſpūalibꝰ opi-
bus vaces: ad eccl̄iam cōuenias: lectioni-
bus diuinis aurē p̄beas: ⁊ de celeſtibus co
gites: ⁊ de futura ſpe ſollicitudinem geras
venturū iudiciū p̄ oculis hēas: non reſpici
ens ad p̄ntia ⁊ viſibilia. Hec eſt cōuerſatio
ſabbati chr̄iano. hec Oꝛige. Foꝛte diceret
aliq̄s. Paupꝫ ſum: tantuꝫ hēo laboꝛare pro
oībus indigentijs ꝙ bene obliuiſcar cōtem
B plationis ⁊ oꝛonis. Huic rn̄deo ꝙ talis
debet diligenter addiſcere an ſua occupa-
tio maioꝛ ſit q̄ꝫ illiꝰ eximij regꝫ dauid q̄ ha-
buit regnū latiſſimum ⁊ terras plurimas
gubernare: q̄ tn̄ de ſeipſo dicit. Meditatio
coꝛdis mei in cōſpectu tuo ſemp. Et alibi.
Septies ī die laudē dixi tibi. Circa qđ eſt
notandū ꝙ in veteri lege q̄nqꝫ ſolebant fie
ri in die ſabbati que deus mandauit fieri.
Primo ſacrificioꝝ oblationē. Scđo deuo-
tam oꝛonem. Tertio legis ⁊ ꝓphetarū re-
citationē. Quarto elemoſynaꝝ largitiōeꝫ
Quīto deuotā meditationē. Hec etem̄ ma
gis debent fieri in noua lege q̄ꝫ in antiqua
ſi volumꝰ deuote celebꝛare ſabbatū. ¶ De
ſacrificioꝝ oblatiōe dr̄ Nu. xxviij. In die
ſabbati offeretis duos agnos immacula-
tos: vnū offeretis mane ⁊ alterū veſpere.
Sed magis hoc debet fieri in noua lege. ſ.
in miſſaꝝ celebꝛatiōe: in tp̄aliū oblatiōe: in
pctōꝝ cōtritiōe ⁊ miſſe deuote auditione.
De illo ſacrificio dicit Malachie. j. Ab oꝛ-
tu em̄ ſolis vſqꝫ ad occaſum magnū nomē
meū in gentibꝰ: ⁊ in oī loco ſacrificaꝭ ⁊ of-
ferꝭ noī meo oblatio munda. Jđ dicit pſ̄.

Jmmola deo ſacrificium laudis. Jtem ali C
bi. Sacrificiū laudis honoꝛificabit me: et
etiā vocaꝭ ſacrificiuꝫ iuſticie. ſm̄ illud pſ̄.
Sacrificate ſacrificiū iuſticie ⁊ oblatiōes.
Et alibi. Tūc acceptabis ſacrificium iuſti-
cie. Quia in illo ſacrificio deus maxie lau
daꝭ: ⁊ ibi relucet iuſticia diuia inq̄ꝫtum eſt
figura oblationis chr̄i ī cruce. vn̄. s. Tho.
iij. pte. q. viij. ar. j. dicit. Notandum ꝙ du-
plici rōe celebꝛatio huiꝰ ſacri oblatio dicit
Primo ſicut dicit Auguſti. ad Simplicium
ſolent imagines earū rerū noībꝰ appellari
quarū imagines ſunt ſicut intuentes tabu-
lam aut parietem dicimus: Jlle eſt Cicero
ille Saluſtius. Sed celebꝛatio huius ſacra
menti eſt quedam imago repꝛeſentiua paſ-
ſionis chr̄i: que vera fuit immolatio. Unde
Ambꝛoſiꝰ dicit ſup epl̄aꝫ ad Hebꝛeos. Jn
chr̄o oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiter
nam potens. Qđ ergo nos ꝑ ſingulos di-
es offerimus ad recoꝛdationem moꝛtis eiꝰ
eſt. Secūdo mō q̄ꝫtuꝫ ad effectū paſſionis
quia per hoc ſacramentū participes effici-
mur dominice paſſionis fructu. Jn quadā D
em̄ dominicali oꝛone dr̄. Quotiens huiꝰ
hoſtie cōmemoꝛatio celebꝛaꝭ opus noſtre
redemptionis exercetur. Ergo hoc ſacer-
dos in miſſa repn̄tat in caſula ⁊ alijs veſti-
bus. Jllud offertoꝛiuꝫ offertur omni die ꝓ
pter quinqꝫ ſm̄ Tho. in. iiij. diſtin. xiij. Pri-
mo quia opoꝛtet medicinā paratā eſſe ꝯtra
quotidiana pctā. Secundo vt lignum vite
ſemꝑ ſit in medio paradiſi. Tertio vt chr̄s
nobis quotidie vniaꝭ ſacramētalit̄: ⁊ nos
ei ſpūaliter. Quarto vt apud nos ſit iugis
memoꝛia paſſionis dn̄ice. Quinto vt ve-
ro agno loco typici vtamur: p̄terquam in
die paraſceues: qꝛ tunc nullus debet cele-
bꝛare. Quia ceſſat figura p̄nte re figurata
Miſſa eſt figura paſſionis chr̄i: ſed paſſio
chr̄i tunc eſt p̄ſens. Pro declaratiōe huiꝰ
materie ponam tres cōcluſiones. Prima
ꝙ ſolus ſacerdos rite cōſecratus nulla ma
cula deturpatus eſt miniſter deputatus
ad coꝛpꝰ chr̄i offerēdū. Patet ꝑ illud quod
dr̄. xxv. di. c. plectis. Ad preſbyterum in-
quit ꝑtinet ſacr̄m coꝛpis ⁊ ſanguinis do-
mini in altari dei cōficere. Jdeo datur ta-
li poteſtas in conſecratione ſua cū dicit ſi-

bi ab ep̄o. Accipe poteſtatem offerendi ſa-
E crificiũ in eccleſia tam pro viuis q̄ȝ pro de-
functis. Et dat̄ ſibi ad manus calix cuȝ vi-
no ⁊ aqua mixta: ⁊ patena cũ pane azimo
⁊ tũc dicuntur ſibi verba p̄ſcripta. Accipe
⁊c̄. ⁊ imprimitur ſibi caracter ī anima q̄ eſt
poteſtas ſpũalis ad corpus chr̄i ↄficiēdũ.
Et illa poteſtas eſt equalis in omnibus tā
malis q̄ȝ bonis: ſicut dicit Augu. in ſermo-
ne de ſacr̄o altaris: ⁊ ponitur. j.q.j.c. In-
tra catholicam eccl̄iam ī miniſterio corpo-
ris chr̄i nihil a bono maius ⁊ nihil a malo
minus perficitur ſacerdote: q̄ꝛ non in meri
to cōſecrantis ſed in verbo efficitur creato
ris ⁊ in virtute ſpũſſancti. Idem dicit̄ de
cōſe. di.ij.c. Panis eſt in altari ⁊ in.c. reue
ra. Sed miſſa mali ſacerdotis non eſt deo
accepta adeo ſicut boni: q̄ȝuis ſit eque ve-
ra. Correlariũ primũ. Nulla creatura pre-
ter ſacerdotē pōt tante ſanctitatis aut po-
teſtatis exiſtere: ꝙ valeat corpus domini
in altari offerre aut cōficere. Patet q̄ꝛ neq̄ȝ
femina ſancta: quia non eſt caracteris ſu-
ſceptiua: vt dicit. s. Tho. in. iiij. diſt. xxv.
q. iij. arti. j. Si mulieri omnia adhibeantur
que in ordinibus fiũt: non tamen ordinem
F ſuſcipet. Quia cũ ſacramentũ ſit ſignuȝ in
his q̄ in ſacr̄o aguntur requirit̄ non ſolum
res ſed ſignificatio ſicut in extrema vnctio
ne exigitur ꝙ ſit infirmus vt ſignificet̄ cu-
ratione indigens. Cum ergo in ſexu femi-
neo non poſſit ſignificare aliqua eminen-
tia gradus: nam mulier ſtatũ ſubiectionis
habet. Ideo nō pōt ordineȝ ſuſcipere. hec
ille. Item neq̄ȝ aliq̄s rex magnus eſt adeo
potens ꝙ poſſit corpus chr̄i cōficere dato
ꝙ ꝓferret verba: nō tamen conſecraret: q̄a
non habet caracterem. Etiam neq̄ȝ ange-
lus eadē rōne. Correlariũ ſecũdum. Qui
eſt in corpe aut in anima viciatus ab imo-
latione huius ſacramenti de iure eſt repro
batus. Probatur ꝑ illud. xlix. diſti. c. Hinc
etem̄ ſupna voce ad moyſen dr̄. ſ. Leuiti.
xxj. Loquere ad aaron. Homo de ſemine
tuo ꝑ familias ſuas hñs maculam nō offe-
rat panes deo ſuo: nec accedat ad miniſte-
riũ eius. Ubi reperte ſubiungit. Si cecus
fuerit ⁊c̄. Super quo dicit Nicolaus de
Lyra. Si maculam habuerit. i. notabilem

deformitatem: quia tales videntur cōtem- G
ptibiles: ne ex hoc vileſceret ſacerdotale
officiũ. Si cecus fuerit. i. ignarus diuine
legis. Si claudus. i. iniuſtus: quia eſt offi-
ciũ diffinitoris in foro conſcie. Naſo defor-
mis. i. indiſcretus: q̄a eſt officium diſcreto-
ris in lepra. Fract⁹ pede. i. ineptus ad gra-
diendũ in via mor̄: q̄a ſacerdotiuȝ eſt offi-
ciũ precurſoris. Mancus. i. impotens ope-
rari virtuoſe. Gibbus id eſt ſuperbus. Lip-
pus. i. videns obſcure in pertinentibus ad
ſalutem. Si habēs albuginem in oculo: id
eſt auarus. Habens iugē ſcabiem. i. caſtri
margiam hñs. Impetiginē habēs. i. luxu-
riam. Hernioſus. i. ruptus ⁊ ponderoſus
ad terrena affectuoſus. Correlarium ter-
tium. Peccant ſacerdotes ocioſi ab immo-
latione torpentes raro iſtud ſacrificiũ imo
lantes. de q̄b⁹ dr̄ extra de cele. miſſa. c. do-
lentes referimus. vbi dr̄. Sũt aliq̄ q̄ miſſa-
rum ſolennia vix celebrāt quater in anno.
Contra quos ap̄ls. ij. Cor. vj. Hortamur
vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis:
quia in illis ſacerdotibus raro miſſam cele
brantibus talis p̄tās eſt vana: q̄ñ raro de- H
ducitur in actũ. Et aliquando habent talia
beneficia ꝙ de iure tenent̄ celebrare pro ſa
lute fundator̄: ⁊ non curant: ſubleuant tñ
pondus fructuũ. Uñ btũs. Gre. in omelia.
Cũ creſcũt dona: creſcũt ⁊ rōnes donor̄.
Ideo cum ſacerdoti ſit data p̄tās nobiliſſi-
ma reus negligentie erit niſi illa vtatur ad
honorē dei ⁊ ſalutē ſuam ⁊ alior̄. ſ. viuo-
rum ⁊ mortuorũ ſm̄ illud. j. Pet. iiij. Unuſ-
quiſq̄ȝ ſicut accepit gratiā in alterutrũ illā
adminiſtrātes niſi forte ex familiari inſtin-
ctu dimitteret. Iō ſacerdotib⁹ preceptum
eſt. Hoc facite in meaȝ cōmemorationem.
Sed alij econtrario prochdolor nunc cele-
brant magis propter pecuniam q̄ȝ propter
deũ: immo duas miſſas celebrant pro mo-
dico lucro q̄ eſt magna peruerſitas: ⁊ cōtra
illud q̄d dr̄ extra de cele. miſ. c. te referēte.
vbi dicit̄. Cum cuilibet ſacerdoti quacũq̄ȝ
prefulgeat dignitate vnaȝ in die celebrare
miſſam ſufficiat: nā valde felix eſt qui vnaȝ
digne celebrat. hec ibi. Excipitur tñ caſus
neceſſitatis ⁊ dies natalis in q̄bus q̄libet
pōt tres miſſas celebrare. vtȝ ibidem. c. cō

ſuluiſti. Etiã in neceſſitate qñ funus eſt ꝑ-
A ſens pōt dicere vnã miſſam de die ⁊ aliam
ꝓ defunctis. Sunt etiaʒ q̈dam ſacerdotes
q̈ ſunt valde indeuoti nullã habẽtes peni-
tus deuotiōem ad miſſaꝝ celebratiōem ac
cedentes ad altare ex q̈dam cõſuetudine
⁊ in pctis mortalibꝰ. Debet em̃ quilibet ſa-
cerdos celebraturus in ſe habere tria. Pri-
mo horaꝝ canonicaꝝ pſolutionẽ. Debet
em̃ dicere matutinas ⁊ primã cũ deuotiōe
vtʒ de cele. miſſa. c. dolentes. ⁊. c. pſ̃byter.
Secũdo orationũ ſpẽaliũ ꝑlibationẽ: ⁊ eſt
cõſilij: vt q̈libet dicat aliq̃s deuotas orati-
ones; qꝛ ꝑ eas mens ad deuotiōes excitaꝛ
⁊ ſpũs ad deũ dirigiꝛ ⁊ reliquie peccatoꝝ
aſtriguntꝛ. Tertio debet habere pctõꝝ pu-
rã cõfeſſionẽ: vt nullũ pctm̃ i ꝯſcia habeat.
Perpẽdant illi ſacerdotes peruerſi qui in
nocte ꝓcedenti iacuerunt cũ meretricibus:
⁊ de mane ſine verecundia inconfeſſi cele
brant. Contra quos dr̃. xlix. di. ca. Sacer-
dotes nomen dñi deſpiciunt: ⁊ q̃tum ad ſe
pertinet panẽ pollutũ offerunt qui ad alta
re indigne accedunt nõ aduertentes dictũ
B apľi. j. ad Corin. xj. Quicunq̧ manducaue
rit hunc panẽ indigne: iudicium ſibi mãdu-
cat ⁊c̃. O iudas infelix melius tibi fuiſſet
ſi nunq̃ natus fuiſſes. Secunda cõcluſio.
Quilibet chr̃icola nõ legitime impeditus
audire miſſam in dñicis diebꝰ eſt obligatꝰ.
Probatꝛ ꝑ illud qđ diciꝛ de cõſe. diſt. j. ca.
Miſſas omni die dñica ſecularibus totas
audire ſpeciali ordine precipimus: ita vt
ante benedictionẽ ſacerdotis egredi ppľs
non preſumat. Qđ ſi fecerit ab ep̃o publice
confundatꝛ. Diciꝛ glo. ſuper verbo precipi-
mus. Hoc dico inq̄t preceptũ eſſe. vñ con-
tra preceptũ faciunt qui diebus dñicis nõ
audiunt miſſas: niſi aliqua neceſſitas co-
gat. Hec glo. Idem dr̃. c. ſequẽ. ſ. cum ad.
Sed diceres. Hoc preceptum non cogit ni-
ſi ſeculares cum dicit ſecularibꝰ. Ergo cle-
rici ⁊ religioſi pñt dimittere miſſaʒ. Reſpõ
detur negando conſequentiã. Quicq̄d em̃
ꝑfectiōis ſpũalis ſecularibꝰ precipitur hoc
in ſuſceptione ſacri ordinis vel in ingreſ-
ſu religionis clericus ⁊ religioſus quaſi in
mandato recipit. Nam in diebus domini-
cis ſacerdotes ſpẽaliter celebrare debent,

vtʒ de cõſe. di. ij. ca. Quotidie accipere eu-
C charíſtiã nec laudo nec vitupero: om̃ibus
tñ dñicis diebus cõicandum hortor. Tene
tur ergo q̈libet in feſtis audire miſſam. Ex
quidaʒ ſunt valde ſteriles auditores. Qui
dam em̃ fidem nõ attendũt ⁊ quidam pro-
pter pulchras mulieres limina eccľiaꝝ fre-
quentant. Alij corpe in eccľia: ⁊ mẽte ſunt
in domo aut in foro ⁊ tractant temporalia.
Alij ore loquũtur: ſed cor eoꝝ longe a deo
vagari ꝑmittunt. Alij cito ſine cauſa rece-
dunt: q̈dã tarde veniũt. Alij in eleuatione
⁊ in auditu campane cito veniũt ⁊ currũt
⁊ ſtatim facta eleuatiōe recedunt. Alij ſtãt
in cimiterio garrulãdo ⁊ tractando ibi no
ua. Alij ſunt excõmunicati: ⁊ tñ intrant ec
cleſiam ⁊ audiunt miſſam. Et ſi ſacerdos
ſcienter celebrat in ꝑ̃ſentia excõicati etiam
religioſus exemptus ip̃o facto eſt interdi-
ctus ab ingreſſu eccľie. vtʒ extra de priuiľ.
c. cõrũz. Et ſi interim celebrauerit fit irre
gularis. vtʒ de ſen. excõ. c. cũ medicinalis.
ij. vj. Scđo hoc debet facere ieiunus tam
celebrãs q̃ miniſtrãs: ⁊ audiẽtes debẽt eẽ
D ieiuni. vtʒ de ꝯſe. di. j. c. Sacr̃a altaris nõ
niſi a ieiunis hominibus celebrentur. Idẽ
patet. c. ſolent. ibidem. Et extra de tẽ. or. c.
lr̃as. Nõ em̃ miniſter debet ꝑ̃us comedere
offam ⁊ poſtea legere euãgelium: ſic etiam
audiẽtes. Et hoc ꝓpter maiorẽ deuotionẽ
Qñ em̃ hõ ieiunus eſt: tunc eſt ad deũ de-
uotior. Tertio debet fieri ſtando: ſed non
ſemper. Aliq̃n genuflectere: aliq̃n inclina-
re ſe debet. Naʒ in principio miſſe quando
ſacerdos dicit. cõfiteor. tunc oẽs circũſtan
tes debent flectere genua ſua confitendo
cum ip̃o eoꝝ pctã aut dicere pr̃ nr̃: vt deus
ſui miſereatꝛ. Scđo pōt ſedere quãdo legiꝛ
ep̃ľa ⁊ cantatꝛ graduale ⁊ alleluia ⁊ ſigni-
ficat illa tria: q̧ chr̃s in triduo illo qñ eum
mr̃ ſua ꝑdidit ſedebat inter doctores. Sed
quidaʒ etiã ſtant qñ legiꝛ ep̃ľa vt multi no
biles: q̈a Paulus cuius ep̃ľe leguntur fuit
nobilis. Aut ideo qꝛ comparat dicta ſua euã-
gelio: ſm̃ qđ ip̃e dicit: ſm̃ euãgelium meũ:
aut ꝓpter ſupſtitiōem vt aliq̃ mulieres im-
pregnate. Credunt em̃ ſed falſe ſi ſederent
qñ legiꝛ ep̃ľa q̧ puer quẽ portant in vtero
incurreret fiſtulam. i. talẽ morbũ: q̄ aperta

eſt inſania diaboli. Scdo debemꝰ ſtare qñ
E legiť euangeliũ. vtȥ de ꝯſe. diſt. j. c. apſica
vbi dicit Anaſta. papa. apſica aucte mãda
mus dũ ſancta euangelia in eccľia leguntˀ
vt ſacerdotes ⁊ ceteri nõ ſedẽtes: ſed vene
rabiliter curui in conſpectu euangelij ſtan
tes verba dñica intente audiant: ⁊ fideli=
ter adorent. i. venerenť. Cõtra qꝺ faciũt q̇=
dam vertentes dorſa ad euangelium. Un
Joannes de mãdauilla in tractatu de de=
ſcriptione terre ſctẽ dicit ꝙ ſaraceni viden=
tes lr̃as ſoldani genuflectunt ſe ante eas ⁊
ipſas adorant: ⁊ portantibus oẽm huma=
nitatẽ oñdũt quã poſſunt. Sic nos literas
oipotentis regis audire debemus reueren
ter. Debent etiaȥ ſtare capitibꝰ diſcooptis
in ſignũ ꝙ inter deũ cuiꝰ ꝟba ibi leguntur
nullũ debet eſſe mediũ: vt influxũ gr̃e faci=
liꝰ recipe valeãt: vel ne caputiũ eũ impedi=
at i auditu. Sed q̇dam nõ ſolũ qñ legiť euã
geliũ hñt caputiũ in capite: ſed etiã pilleũ:
ſic nõ frigeſcũt in pedibꝰ. Layci etiam non
debent ſtare cũ clericis in ſancta ſanctorũ.
vtȥ de cõ. di. ij. c. ſcriptũ eſt. A fortiori mu=
lieres non debẽt appropinq̃re altari ⁊ cho
F ro: niſi qñ volunt cõicare aut offerre: quia
gratũ eſt deo ſtare cũ humili reuerentia q̃ȝ
cũ arrogãti iuſticia: ⁊ hoc a longe ſicut ptȥ
in publicano qui ſtetit a lõge ⁊ percuſſit pe
ctus ſuũ dicẽs ⁊c̃. Nemo etiã debet veni=
re ad eccľiaȥ cũ falcone aut cane venatico
Quarto debet reuerenter ſe inclinare po=
nẽdo ſe ſuper genua quãdo ſacerdos vult
eleuare corpus dñicum. De hoc nota ſupe
rius in ſermone de adoratiõe corpis chr̃i.
Quinto qñ legiť Pr̃ nr̃ ⁊ illud verbum au=
ditur. Et dimitte nobis debita noſtra: tũc
debetis tundere pectora vr̃a. Quia pecca
ta venialia deleñť per pectoris tunſionem
vtȥ de pe. di. j. c. medicina. Circa quod no
tandum ꝙ pctã venialia remittunť hoi ſex
modis in miſſa: qui deuote audit miſſam.
Primo qñ dicit confiteor cum ſacerdote in
principio miſſe: ⁊ eſt generalis cõfeſſio vbi
remittuntur pctã venialia: dũmodo nõ ob=
ſtant mortalia. Secundo quotienſcũq; no=
minať Jeſus i miſſa. Actu. x. Huic omẽs
ꝓphete teſtimoniũ perhibẽt in noĩe ipſius
remiſſionẽ pctoꝝ accipe. Tunc q̇libet de=
bet deuote ſe inclinare. vtȥ de emunitate G
eccľie. c. decet domum dei. li. vj. Tertio qñ
dr̃. credo. ⁊ dr̃ illud verbũ ⁊ hõ factus eſt:
tunc quilibet debet reuerenter cadere ad
genua. Quarto qñ eleuať hoſtia: ſi q̇s tũc
reuerenter ſe inclinet. Quinto quando di
ciť. Et dimitte nobis debita noſtra: ſi quis
tunc humiliter ꝑcutit pectus ſuuȥ. Sexto
ꝑ preſbyteri bñdictionem ⁊ aque bñdicte
aſperſionem. vtȥ. xxviij. diſt. preſbyterum.
Nec ſunt tot ſtelle in celo: nec tot arene in
mari: quot ſunt gratie i miſſa. Ualet enim
primo ad corpis cõſeruationẽ: quando q̇s
deuote audit miſſam: tũc non ſeneſcit. Pa=
tet figura huius i ligno vite: quod renoua=
uit omnem corruptionem. Cuiꝰ figura eſt
hoc ſacramentũ. Jdem patet in manna q̃ȝ
diu fuerunt filij iſrael in deſerto ⁊ come=
derunt manna non fuerunt eoꝝ veſtimen=
ta attrita nec ſotulares. Secũdo valet miſ
ſa ad bonorum temporaliuȥ multiplicatio=
nem. Cuius exemplum patet in vita Joan
nis elemoſynarij de duobꝰ ſutoribus. Ter=
tio valet ad gratie augmentationem. Sũt
etiã ſpẽales gr̃e: vt ſi q̇s illa die audiuiſſet H
miſſam ⁊ moreret tm̃ valeret ac ſi cõmuni=
caſſet. Quia dr̃ de cõſe. di. ij. c. Ut quid pa=
ras dentẽ ⁊ ventrẽ. Crede ⁊ manducaſti.
Quam etiã bonum ſit audire miſſam patet
ꝑ tale exemplũ. Sacerdos q̇dam de dacia
andreas nomine cũ conuicaneis ſuis ter=
ram ſctãm adiuit. Tranſito ergo mari in
die ſctõ ſummo mane recedere voluerunt.
Quibꝰ ſacerdos dicit. Sanctiſſimus dies
eſt paſche ⁊ locus dominice reſurrectiõis
audiatis prius miſſam ⁊ poſtea recedemꝰ.
Negantibꝰ omnibꝰ ⁊ recedentibus ſacer=
dos remanſit: ⁊ dicta miſſa facto prandio
ſolus cepit inſequi precedentes. Quem
vt attigit q̇dam in equo ſedens: quid eſt ait
ꝙ ſolus ꝑperas ꝑegrinus? Et ille factum
narrans. Hac inq̇t de cauſa ſolus a ſocijs
ſum derelictus. Tunc ille. Aſcende inquit
retro me. Et ille ſic reſidẽs obdormiuit cir=
ca veſperam. Cum vero euigilaret ⁊ circũ
ſpiceret vbi eſſet: dixit ei ductor ſuus. Co=
gnoſcis ne locum iſtũ. Reſpõdit. Videť mi=
hi ꝙ eccľia q̃ ante nos eſt ſit eccleſia mea:
⁊ illa domus mea. Cui ductor. Recte ti=

bi videt̄: glorifica chr̄m cui⁹ sacr̄m venera-
A tus es. Hec dicens subito disparuit. Sa-
cerdos aūt oībus narrans magnalia quid
secū actū esset: ꝛ ꝑ regressum sociorum po
stea cōprobauit. Sic etiā ꝓpheta Abacuk
in parua hora ductus est de iudea in baby-
lonem. Tertia conclusio. Misse celebratio
atq̧ eius sacrificiū est oīm viuoꝝ atq̧ de-
functoꝝ deuotionis suffragiū. Ideo dicit̄
xiij. q. ij. c. Anime defunctorū quatuor mo-
dis soluūtur: aut oblationib⁹ sacerdotum:
aut p̄cib⁹ sanctoꝝ aut charoꝝ elemosynis
aut ieiunio cognatoꝝ. Ideo dic̄ sacerdos
qū vult offerre. Suscipe sancte pater omī-
potēs sempiterne de⁹ hanc immaculatam
hostiā: quā ego indignus famul⁹ tuus offe
ro ꝓ innumerabilib⁹ pctīs meis: ꝓ omībus
circūstantib⁹ ꝛ ꝓ oībus fidelibus chr̄ianis
viuis atq̧ defunctis ꝛc̄. Cuius veritatis
multa exempla ponit. b. Gre. in. iiij. dialo.
Primū de monacho: q̄ cū in morte sua im-
proprietatis vicio repertus esset ꝛ ꝓeo in
sterquilinio sepultus ꝛ in purgatorio tor-
mentatus. Sed Gregori⁹ missas cuidam
B fratri legendas ꝑ aīa eius iniunxit: ꝛ ipse
tertia die penas euasit. Secundū exemplū
ponit ibi de illo q̄ in fodina argenti conclu
sus fuerat ꝑ casum rupis socios opprimen
tis ꝛ necantis ꝛ volente deo viuebat. Pro
quo mulier sua credens eū mortuū obtulit
quotidie candelam panē ꝛ vinū: ꝛ sic omī
die ibi conclusus candelā panem ꝛ vinum
habuit donec illesus exiuit p̄ter tres dies
in quibus diabolus mulierē auerterat ne
ad altare offerret. Tertiū exemplū est de
milite capto: quē sua mulier credens mor-
tuum in bello: quotidie pro eo missam cele
brari procurauit. Qui tricesima die missa
celebrata de turri in qua erat cūctis viden
tibus nec impedire valentibus solutis vin-
culis ad vxorē liber rediit. Quartū exem-
plum est de illo quē eps̄ inuenit in balneo.
Nota in. iiij. dialogo. ꝛ in legenda de ani-
mabus. Aliud exemplū de beato Nicolao
de tolentino q̄ per missas redemit fratrem
suū de purgatorio cū multis aliis aīabus.
De quo nota Jordanum in vitas fratrum.
Correlariū p̄mū. Sicut hec oblatio omēs
alias precellit in bonitate ꝛ in sanctitate:

sic nulla est deo acceptior in veritate. Pro- C
batur ꝑ illud de cōse. dist. ij. ca. Nihil in sa-
crificiis mai⁹ esse pōt q̄ corpus chr̄i ꝛ san-
guis. Nec vlla oblatio potior hac ē: sꝫ hec
omnes p̄cellit. Sequitur ꝙ sicut potior est
ceteris: ita poti⁹ excoli ꝛ venerari debet.
Hec ibi. Ideo dicit deus per os Dauid re-
futando veteris legis sacrificia cōmendat
noua dicens. Non accipiam de domo tua
vitulos neq̧ de gregib⁹ tuis hircos.
Nunquid manducabo carnes thaurorum
aut sanguinem hircoꝝ potabo. Sequitur
infra. Immola deo sacrificium laudis id
est sacrificiū eucharistie qd̄ immolatur cū
laudib⁹ diuinis: ꝛ redde altissimo vota tua
Secundo patet hoc rōne: quia missa est vi-
goris īfiniti ex valore dn̄i nr̄i iesu chr̄i qui
ibi offert̄ sub eodem vigore sicut pendebat
in cruce. vn̄ Ambro. in li. de sacris: ꝛ poni-
tur de conse. dist. ij. c. reuera dicit. Utiq̧ ca
ro chr̄i q̄ sepulta est ꝛ que crucifixa est ve
illius carnis sacramētū est. Clamat ipse do
minus iesus chr̄s: hoc est corp⁹ meū. Hec
Ambro. Constat aūt ꝙ corpus chr̄i vt pen- D
debat in cruce fuit infiniti valoris ꝛ vigo
ris: alias non potuisset satisfacere pro infi-
nita offensa qua de⁹ offensus fuit. Tertio
ptꝫ hoc idē. Nā hec oblatio nō pōt impedi
ri ꝑ maliciā ministri: qr valet ex ope opera
to ꝑ christum in vigore infinito diuinitatis
chr̄i: quā non pōt haurire vel frustrare ma
licia ministri. Sed oēs alie oblationes pn̄t
impediri ꝑ malitiam operātis q̄ sunt extra
charitatē: sicut alia opera q̄ nec valēt sibi
nec aliis ad vitā eternā. Missa vero valet
ad vitā eternā omnib⁹ in charitate existen
tibus: etiam si sacerdos sit pctōr ꝛ celebret
in damnationem suiipsius. Sed hoc nō est
equaliter. Primo participāt statim omnes
fideles ī charitate existētes statim vt sunt
baptisati. De qua participatione dicit ps̄.
Participē me fac deus oīm timentium te.
Ideo dicit sacerdos accipiendo patenam
cū pane. Suscipe sancte pr̄ oīps eterne de-
us hanc immaculatā hostiā ꝛc̄. Scd̄o ali-
qui plus participant q̄ primi vt qui illi vel
isti misse astant ꝛ eā cū deuotiōe audiunt:
qd̄ venit ex deuota orone sacerdotis qui
orat ꝑ eis post generalē cōmemorationē

E oim̄ chꝛ̄ianoꝝ in pꝛimo memento cū dicit:
⁊ oim̄ circūſtantiuꝫ: quoꝝ tibi fides cogni-
nita eſt ⁊ nota deuotio. Ergo debēt hoīes
libēter audire miſſam. Tertio participant
aliqui miſſam ⁊ adhuc ſpecialius: ⁊ ſunt il
li qui ad miſſam offerunt ꝓ quibus oꝛat ſa-
cerdos adhuc ſpecialius dicens. Pro qui-
bus tibi offerimꝰ vel qui tibi offerunt hoc
ſacrm̄ laudis ꝓ ſe ſuiſqꝫ oīnibus. Tenētur
ergo ad miſſam offerre contra illos qui di
cunt ꝙ ſacerdotes poſtulant ex auaricia.
Nam oblatio fuit in lege nature: ſicut patet
in Abel ⁊ Cayn q̇ non ſolū offerebant: ſed
hanc oblatiōem que in miſſa fit figurabāt:
vt Abel agnū ⁊ Cayn fruges. Que ambo
exēplum figurabāt. Hoc idem patet Gen̄.
xiiij. Quia Melchiſedech obtulit panem
⁊ vinum: hanc oblationem in miſſa ſigni-
ficans. Idem fecit Abꝛaam q̇ obtulit arie-
tem inter vepꝛes. Secundo patet in hoc
lege ſcripta. Exo. xxiij. Non apparebis in
conſpectu meo vacuus. i. in loco ſacrificij.
Idem patet Deut. xvij. ⁊ Nume. xxix. vbi
F dicit. Hec offeretis deo in ſolennitatibus
pꝛeter dona ⁊ oblationes ſpōtaneas. Ps.
Tollite hoſtias ⁊ introite in atria domini.
Tertio patet in lege gratie de ꝯſe. diſt. j. c.
Ois chꝛ̄ianus ꝓcuret ad miſſarū ſolennia
aliquid deo offerre ⁊ reducere ad memoꝛi
am: qꝺ deus ꝑ moyſen dixit. Non appare-
bis in cōſpectu meo vacuus. Et hoc ꝓpter
ſacri venerationem vel interioꝛis deuotio-
nis repn̄tationē: vel ꝓpter miniſtri ſuſten-
tationē: q̇a q̇ altari ſeruit: de altari viuit.
Ut pꝫ. j. ad Coꝝ. ix. vel pꝛopter diuini p̄-
cepti impletionem: ſicut dn̄s cum lepꝛoſuꝫ
curaſſet dixit. Uade ⁊ oſtēde te ſacerdoti-
bus: ⁊ offer munus tuū qꝺ p̄cepit moyſes
in teſtimoniū ⁊c̄. Iſte non emit miſſaꝫ pro
denario: ibi denarius nō datꝛ in p̄cium ſa-
cramenti: qꝺ eſt inappꝛeciabile: ſed in teſti-
moniū participatiōis in ſignū deuotionis
⁊ ſacri veneratiōem: ⁊ in p̄ciū ſuſtentatio
nis: ⁊ diuini p̄cepti adimpletionem. Que-
ritꝛ in q̇bus feſtiuitatibꝰ debēt homines ne
ceſſario offerre. Reſpōdetꝛ ẜm Henricū de
Gandauo ꝙ in quatuoꝛ feſtiuitatibꝰ paſce
pentecoſtes: natiuitatis dn̄i: aſſumptiōis:
beate virginis ⁊ patroni: quia in quatuoꝛ
feſtiuitatibꝰ debent offerre integrū den̄a- G
rium. hoc dicit glo. ſuꝑ illo verbo pſallite.
Conſtituite diē ſolennē in cōdenſis. Quid
aūt in die patroni: hoc ratiōabile videtur:
q: dignū eſt ꝙ hoīes illum ſctm̄ ſpecialiter
venerentur: quē in ſpēalem patronū elege
rūt. Sed aliq̇ ſunt quoꝝ oblatiōes non re-
cipi debent: ⁊ hoc in deteſtationem crimi-
nis. ſ. vſurarioꝝ. vt pꝫ extra de vſurarijs.
c. q: in oībus. Ubi dicitꝛ ꝙ eoꝝ oblationes
nullus accipiat. Iteꝫ raptoꝝ. vt pꝫ extra
de raptoꝛibus. c. ſuper eo. Et Eccle. xxiiij.
Qui offert de rapinis pauperū q̄ſi qui vi-
ctimat filiuꝫ in cōſpectu p̄ris. Itē neqꝫ me-
retricū. Deut. xxiij. Non mercedem pꝛoſti-
buli. Item q̇ oppꝛimit pauꝑes. xcix. diſti.
c. oblatiōes. Quarto mō participāt miſſaꝫ
aliq̇ ſpēaliſſime: vt ſunt oēs illi qui ex voto
⁊ deuotiſſime miſſam pro viuis atqꝫ defun
ctis vel de ſpirituſancto aut beata virgine
pꝛocurant. Et pro illis ſpecialiſſime oꝛat ſa
cerdos ⁊ cōmemoꝛatiōem facit cum dicit.
Pro redēptione aīaꝝ ſuaꝝ: pro ſpe ſalutis
⁊ incolumitatis ſue: tibi reddunt vota ſua
eterno deo viuo ⁊ vero. Iſti vltimi habēt H
participationē oim̄ p̄cedentiū. Et ſic patet
ꝙ miſſe participatio eſt ſummū remedium
viuoꝝ ⁊ defunctoꝝ ⁊c̄.

¶ Sabbata ſanctifices.

SEcundum qꝺ debet fieri in ſabbato
eſt deuota oꝛ̄o. Quia tunc debemꝰ
ſibi gr̄as agere ⁊ debite eum colere
⁊ adoꝛare: q: ꝑ totā ſeptimanam hominis
memoꝛia eſt repleta mundanis occupatio-
nibus. Salteꝫ in die dominica recoꝛdetur
dei: ſicut ꝓph̄a dic̄. Dirigatꝛ dn̄e oꝛ̄o mea
ſicut incen. in ꝯſpe. tuo. Idō dr̄ de ꝯſe. diſt.
iij. c. Ieiunia. Qꝺ die dn̄ica nihil agendū
eſt niſi in pſalmis ⁊ hymnis eſt deo ſeruiē-
dū. Pꝛia ꝯcluſio. Nullus clericus aut ſacer
dos bn̄ficiatꝰ eſt ab oꝛōne legitime excuſa-
tus. Pꝛobatꝛ p̄mo ex fideliū oblatione. j. q.
j. c. Ipi ſacerdotes ꝓ ꝑpl̄o interpellant: q:
pctā ꝑpl̄i comedūt ⁊ ſuis p̄cibꝰ ea delēt at-
qꝫ cōſumūt. vbi dicit glo. ſuꝑ ver. comedūt
pctā. i. oblata ꝓ pctīs ſuis vel ſuis pꝛecibus
ea delent exēplo moyſi Exo. xxxj. Dimitte
ꝑpl̄o hanc noxaꝫ: aut dele me de libꝛo in q̄
me ſcripſiſti. Item Iohel. ij. Inter veſtibu

lū ⁊ altare plorabant ſacerdotes dicētes.
A Parce dn̄e parce ppl'o tuo. Jdeo p̄cipitur
extra de cele. miſ. ca. dolentes. Jn virtute
ſancte obediētie p̄cipim⁹ vt diuinū officiū
ſcꝫ nocturnū pariter ⁊ diurnū quātū i eis
deus dederit ſtudioſe celebrēt pariter ⁊ de
uote. Jdē dr̄ in ca. p̄ſbyter. Nec eſt excuſa
tus rōne excōicationis: q: ſm̄ Hoſti. tenet̄
dicere hora p ſe ⁊ priuatim: nō in eccleſia
ſicut p̄us. Nec debet dicere: dn̄s vobiſcū.
Concordat in hoc Ganfredus: Raymun.
⁊ ceteri. Nec rōne interdicti. vtꝫ extra de
pe. ⁊ re. c. ꝙ in te. vbi dr̄. Concedim⁹ ꝙ cle
rici tp̄e interdicti in conuentualibus eccle
ſijs bini vel tres ſimul horas canonicas
valeant legere ianuis clauſis: interdictis
⁊ excōicatis excluſis: ⁊ voce ita ſubmiſſa:
ꝙ exterius audire non poſſit. hec ibi. Jtēꝫ
non excuſat̄ rōne potationis. De quib⁹ di-
cit̄ extra de cele. miſ. c. dolentes referim⁹:
ꝙ nō ſolū minores clerici verū etiaꝫ aliqui
eccl'iarū prelati circa comeſationes ſuper-
fluas ⁊ cōfabulatiōes illicitas vt de alijs
taceamus fere medietatē noctis expendūt
B ⁊ ſomno reſiduū relinquentes vix ad diur
nū cantū auiuꝫ excitant̄: ⁊ tranſcurrendo
vndiꝙ continua ſincopa matutinū dicunt.
Sequit̄ infra. Hec igit̄ ⁊ ſimilia ſub pena
ſuſpenſionis penitus inhibem⁹. Peccāt g̊
mortaliter omnes clerici ſacerdotes ⁊ mo
nachi non dicentes horas ſuas: imo debēt
deponi. vtꝫ. xcij. di. c. Si quis preſbyter: ⁊
tāꝙ ſciſmatici reputari. Sed qd̓ eſt dicēdū
de illis p̄ſbyteris q̇ hn̄t aliqn̄ duo vel tria
bn̄ficia nūquid tenent̄ duplicare horas ſu
as. Quia ſicut ſe habet vnū bn̄ficiū ad vnū
officiū: ſic ſe hn̄t plura bn̄ficia ad plura of-
ficia. Sed hn̄s vnū bn̄ficiū tenet̄ ad vnuꝫ
officiuꝫ: g̊ habens plura beneficia tenetur
ad plura officia. Reſpondet Auguſtinus
de anchona in ſumma de eccleſiaſtica po-
teſtate. q. lxix. arti. ij. ꝙ beneficiatus tene-
tur ſoluere officium: vbi recipit beneficiuꝫ
p ſe vel p vicarium ſuum. Peccant ergo illi
valde dānabiliter q̇ hn̄t tot bn̄ficia ſi non
dicant horas ſuas. Tales deberēt ſuſpen-
di vel excōicari. vtꝫ. xcj. diſtin. ca. clericus.
Etiā q̇dam dicunt valde negligenter. De
quibus dr̄ de celebrā. miſſa. in cle. c. graui.
Ubi dicit̄. Plerīꝙ eccleſiaꝝ miniſtri mode C
ſtia ordinis clericalis abiecta dum deo of-
ferre ſacrificiū laudis: fructum labioꝝ ſuo
rum in puritate cōſcīe ⁊ aīe deuotione de-
berent horas canonicas dicere ſeu pſalle-
re trāſcurrēdo ſincopādo extranea quideꝫ
⁊ plerūꝙ varia pphana ⁊ inhoneſta inter
miſcendo colloq̇a tarde ad chorū cōueniē-
do ſeu eccl'iam: ip̄amꝙ abſꝙ rōnabili cauſa
an̄ finē officij exeundo freq̄nter: aues iter-
dum portando: ſeu faciendo portari: caneſ
ꝙ ſecū ducēdo venaticos: ac q̄ſi nihil pre-
tēdentes de clericali militia: in corona: in
veſtib⁹: in tōſura ⁊ diuia etiā celebrare ac
eis intereſſe nimis indeuote p̄ſumunt. hec
ibi. Et infra. Precipitur p̄latis ꝙ tales de-
bēt compeſcere ſi dei ⁊ apoſtolice ſedis vo-
lūt vitare idignatiōem. Et ponunt̄ ibi ſex i-
pedientia deuotionem in horis canonicis.
Primū eſt qn̄ hore dicūtur tranſcurrendo.
Nā hore canonice debēt diſtincte ⁊ aperte
legi ad intelligendū exēplo Eſdre: de q̊ dr̄
ꝙ legit librū diſtincte ⁊ apte ad intelligen-
dū. Aures vniuerſi ppl'i erāt intente. De- D
bent ergo diſtincte ⁊ aperte legere ⁊ non
trāſcurrere: ſicut q̇dā cleric⁹ facere ſolebat
qui ſemel dixit horas ſuas curſorie ⁊ audi
uit diaboluꝫ penes ſe croſſitare ⁊ territus
fuerat. Debet etiā legere diſtincte ⁊ atten-
te ita ꝙ audiētes ⁊ ip̄imet ītelligāt ſenſum
ꝟboꝝ. Naꝫ qn̄ q̇s horas trāſcurrit: ſenſum
ꝟboꝝ nec ip̄e legēs pcipit nec audiētes p-
cipe pmittit. Sꝫ di. qn̄ nō intelligo q̇d lego
vl' oro. ſ. pſalmos vl' lectiōes nō poſſuꝫ hr̄e
deuotiōem ad horas. Utrū talis peccat ſic
orās ⁊ non intelligens. Rn̄det Aug. ſuper
Johēm Omel. xxij. dicens. Si in pſalmis
q̇s parū intelligit: credit tn̄ aliq̇d boni eſſe
qd̓ decātat ſic nō eſt oīno ſine fructu. Jtēꝫ
ſi q̇s bn̄ intelligat ⁊ conet̄ intēdere: ſed ex
fragilitate diſtractus non intēdat actuali-
ter ei quod decātat. Jtem dicit Jnnocen.
ꝙ quis in diuinis officijs non peccat ſi il-
lud qd̓ dicit non intelligit ſi tn̄ cor ſuum ad
deū erigit. Nec oportet eum de hoc conſci-
entiam facere dūmodo diligētiā ad intel-
ligendū adhibeat ⁊ cū deuotione audiat.
Exm̄ ponit abbas poemon in vitaſpatrum
de illis q̇ incātant ſerpētes: q̇ ſenſum ver-

borū nō intelligūt: ꝑcipiūt tn̄ virtutem ver
E boꝝ. Sic ⁊ nos q̄uis nō intelligamus ſa-
cram orõnem quā oram⁹: ꝑcipit tn̄ diabo-
lus q̄ per eam terret. Scd̄m impedimentū
eſt dicere ſincopando. Nam integre ⁊ ple-
ne debēt ꝑſolui: nā ipaꝝ ꝑſolutio ſeruitus
appellatur: in ſeruitio nāq̄ȝ alicui debito q̄
libet debet eſſe fidelis ita ꝙ nec apiceȝ nec
iota vnū p̄tereat: ſed integre ſeruitiū ſuū ſi
ne fraude ꝑficiat. Vn̄ ſcribit̄. xcj. diſtin. ca.
Preſbyter. vbi dicit̄. Preſ by ter ſeruitutis
ſue officia. ſ. ſeptem horaꝝ officiū qualibet
die ꝑſoluere curet. Jdō ſicut ille q̄ qualibet
die alicui obligat̄ ſoluere ſeptem marcas ⁊
aliquos denarios ſubtraheret ad plenum
creditori non ſatiſfaceret. Sic facit qui di-
cit horas canonicas ſincopando: deo non
ſatiſfacit. Cui⁹ exm̄ ptȝ de quodā cui dia-
bolus occurrēs cum ſacco ait illi. Unde ve-
nis? Reſpōdit de vno collegio vbi aſſeruit
ſe in ſacco collegiſſe dictiones ⁊ ſyllabas
ibidē in diuino officio ꝑ ſincopā obmiſſas
vt tales in die iudicij accuſaret de illis ob-
miſſis. Tertiū impedimentū eſt qn̄ in horꝫ
vana ⁊ inhoneſta colloquia intermiſcen-
F tur. Et notabiliter dicitur extranea ⁊ va-
na: nā homo pōt querere ⁊ alius reſpōde-
re breuibus verbis que ſunt intranea ⁊ vti
lia. ſ. que ſunt ad diuinū officiū ⁊ ꝑ ſolutio
nem horaꝝ ꝑtinentia. Ut ſi q̄s legit iſtam
lectionē ⁊ alius rn̄det. Jſta ſunt intranea.
Nā dr̄ de regulis iuris. Qd̄ non eſt licitum
neceſſitas facit licitum. Sed loquit̄ tūc de
extraneis. ſ. de negocijs ſecularib⁹ ⁊ vanis
id eſt inutilibus nō licet: ⁊ maxime propha
na ⁊ inhoneſta colloq̄a in diuīo officio ꝓ-
hibentur: nā ſi quis bona fercula alicui de-
diſſet: ⁊ in fine vnuȝ bufonem appoſuiſſet
aut in medio q̄lem honorem ei faceret? Si
mili mō eſt in orõnibus. Sic etiaȝ peccant
illi ſacerdotes q̄ cubāt in lectis aut ſedent
⁊ dicunt horas ſuas: ſicut legit̄ de duob⁹
fratrib⁹ q̄ ſedebāt in lecto ⁊ dixerunt ma-
tutinū: ⁊ affuit diabolus cum fetore intole
rabili dicens. Ad taleȝ orõnem tenet̄ tale
incenſum. Quartū impedimentum eſt qn̄
tarde q̄s ad horas venit ⁊ ab eccleſia abſq̄
ratiōabili cauſa ante finem officij exit. Et
eſt cauſa quare iſta in diuino officio prohi-
bent̄. Nam in omni tp̄e duo bonā ſunt fa- G
cienda. Primo eſt inuocandū diuinum au-
xilium ⁊ adiutoriū: ſine quo nihil boni inci
pere neq̄ȝ ꝑficere valemus: ſm̄ qd̄ dicit ſal
uator diſcipulis ſuis. Sine me nihil pote-
ſtis facere. Contra hoc faciunt q̄dam q̄ ex
quadā pigritia ⁊ deſidia poſt inceptum of-
ficiū ad chorū veniūt: ac ſi dicant. Diuino
adiutorio non indigemus. Labia noſtra ⁊
opera nr̄a a nobis ſunt: quis noſter domi-
nus eſt? Qui enim ſeculari p̄ncipi deberet
loqui prius ſe diligenter diſponeret. Mul
to magis qui cū deo loqui vult debet ſe di-
ſponere dicendo. Deus in adiutoriū meū
intende. Secundo de ope bono ſunt poſt
eius cōſummatiōem deo gratie repēdēde.
Nam nr̄a bona opa ipſe in nobis operat̄.
Jdō dicimus in fine. Bn̄dicamus dn̄o: deo
gr̄as. Ut ei gr̄arū actiōes ꝓ ſuis beneficijs
referam⁹ dicētes cū pſ̄. Bn̄dicam⁹ do. in
om. tem. Ergo illi grauiter peccant qui ſi-
ne cauſa rōnabili exeunt chorū ante finem
officij. Et illi ꝑ demonē trahunt̄ de choro H
ſicut recitat. b. Gre. in. ij. dial̄. de quodam
monacho. Qui cū alijs fratribus in orõ-
ne ſtare nō poterat: ſed mox vt fratres ad
orationē ſe dediſſent: ipſe egrediebatur fo
ras: ⁊ mente vaga aliqua tranſitoria age-
bat. Quē ſanct⁹ Benedict⁹ egredientem
vidit ꝙ eū quidā niger puerulus per veſti-
menti fimbriam foras trahebat: ⁊ alij frēs
etiam viderūt aperte. Quintū impedimē-
tum eſt: qn̄ quis aues ducit ſecū ad choruȝ
⁊ ad horas portando vel portari faciendo
aut canes venaticos ſecum deducendo.
Ratio huius eſt. ſ. quare prohibent̄: q̄a di-
uinū officiū debet ꝑſolui deuote ⁊ non di-
ſtracto corde. Nā non ea que offerunt̄: ſed
voluntatem offerētis reſpicit deus. Ut ſcri
bit̄. xxiiij. q. j. ca. Odi. Sed quicunq̄ȝ circa
aliud ſe occupauerit: diuinū officiuȝ deuo
te adimplere nequibit. Quapropter tem-
pore diuini officij circa op⁹ aliquod extrin-
ſecū ſe non debet occupare: q2 per hmōi te-
peſcit deuotio. De talibus ⁊ ſic facienti-
bus conqueritur deus per ꝓphetam. Hic
pp̄ls labijs me honorat: cor autem eorum
longe eſt a me. Sextū impedimentū eſt cū
eſt bn̄ficiat⁹ in eccleſia: ⁊ ſine ratione dicit

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

officiũ extra ecclẽſiam. Unde dicitur. x. q. iij.
A Unio. ꝙ qui beneficiatus eſt in ecclẽſia tene
tur ipſam officiare. Oẽs eñi clerici eiuſdẽ
ecclẽſie dñt inſimul ad eã cõuenire vt ipſam
officiẽt: vt ſcribit. vij. q. j. ca. j. quia ad hoc
eccleſie ſunt deputate. Poſſunt aũt ex cau
ſa rationabili eccleſie abeſſe. Tertio ptʒ ꝙ
clericus aut ſacerdos ab orõne nõ excuſa=
tur ex diuina electione. Naʒ ſicut Aaron ꝛ
filij e[9] ad hoc fuerũt electi: ſicut nũc ſacer=
dotes. Circa p̃dicta dubitat: q̃re i iſtis ho=
ris orat ecclẽſia. ſ. in matutinis: primis: ter=
tijs ꝛ c̃. Rñdet: ꝙ in iſtis horis legunt ſan=
cti orõnibus ſeu laudib[9] diuinis vacaſſe.
Unde ꝓpheta. Media nocte ſurgebaʒ ad
cõfitẽdũ tibi. Ecce vna hora. Et alibi. Ue=
ſpere mane ꝛ meridie narrabo ꝛ annũcia
bo. Ecce alie tres. In tertia orabant apl̃i:
q2 tũc recipiebant ſpm̃ſctm̃. Itẽ Petrus et
Joannes aſcenderũt in tẽplũ ad horã ora=
tionis nonã. vt dicit Act. iij. In cõpletorio
dr̃ chr̃s oraſſe: cũ poſt cenã effudit orõnem
ad prẽm. Joã. xvij. Scdo iſte hore ſunt in=
ſignite aliqb[9] opib[9] inſignib[9] ad redẽptio=
nẽ pertinentib[9]. In nocte eñi natus eſt ſal=
B uator circa horã primã diei. Reſurrexit cir
ca tertiã. Spm̃ſctm̃ miſit circa ſextã. Cru=
cifixus fuit circa nonã. Mortu[9] eſt in cru=
ce veſpere. Corpus ꝛ ſanguinẽ tradidit in
cena in ſacr̃m. Et fuit etiã depoſitus in cõ=
pletorio de cruce ꝛ ſepult[9]. Juſte g̊ iſte ho
re ſunt deputate laudib[9] diuinis. Ergo in
illis horis libenter debemus orare: maxi=
me tñ debem[9] horis matutinalibus inter=
eſſe libẽter: qđ eſt ꝯtra multos q̃ nunq̃ʒ vel
raro ſurgũt ad matutinas inuẽtis occaſio=
nibus: ſufficit eñi eis intereſſe diuinis lau=
dibus ſolũ in die. Iſti non vident ad illam
ſanctã turbã ante thronũ dei (de qua apo=
cal. vij. dr̃) ꝑtinere: q̃ die ac nocte ſeruiunt
ei in tẽplo ei[9]. Non ſunt illi de cuſtodibus
ecclẽſie: qui non tacẽt laudare nomen dñi to
ta die ꝛ tota nocte. Eſaie. lxij. Excitantur
hmõi p Hieremiã ꝓphetã dicentẽ. ca. iij.
Conſurge. i. cũ alijs ſurge lauda in nocte.
Dauid eñi nec occupationibus diurnis re
gijs: nec nocturnis delicijs vxoꝝ retrahe=
bat: quin in media nocte ſurgeret dicens.
Media nocte ſurgebam ad cõfitendum ti=
bi. Chriſtus etiã interdũ non ſolum partẽ
noctis: ſed totam aliquando expendebat. C
Luce. vj. Erat ꝑnoctans in oratione. Pau
lus ꝛ ſilas non impediebant anguſtia car=
ceris: quin media nocte laudarent deum.
Actu. xvj. O infelices ſomnolenti qui tan=
tis exemplis non excitant. Nam mulieres
ſolẽt ſurgere de nocte pro ſollicitudine do=
mus ſue. Item artifices ſurgunt de nocte
pro lucro: quanto magis decet ſeruos dei
pro ſeruitio regis eterni ſurgere de nocte.
Fuit q̇dam valde piger ꝛ ſomnolentus ſur
gere ad matutinas. Qui ſemel ꝛ bis exci=
tatus per ſacriſtã vt cũ alijs ſurgeret ĩ qua
dam magna ſolenitate q̇ finaliter ſurgere
ſpreuit. Ad quem diabol[9] ingrediẽs ꝛ vol=
uens eum in lectum ꝛ in lintheamina ſua ꝛ
trahens eũ extra cellã ſuã per dormitoriũ
collocat eũ infra vnã ciſtaʒ ſatis magnam
ꝛ ponderoſam: ꝙ ille frater non poterat ſe
mouere. Uenientes fratres de matutinis ꝛ
audientes illũ miſerabiliter lamentantem
accedentes ad eũ extraxerũt eũ. Quẽ vix
diſſoluere potuerũt ita fortiter innodatus
fuit ꝑ diabolũ inter lintheamina ꝛ lectuʒ. D
Debemus ergo libenter ſurgere ad matu=
tinũ: ne cõtingat nobis ſicut illi fratri hec
cõtigerũt in conuentu nr̃o herfordenſi tem
pore venerabilis lectoris Hermanni ſmer=
ſuin. Qui eũdẽ fratrem diſſoluit: vt ſepius
mihi retulit. Sunt etiam aliqui qui ſomno
detenti vix ſurgunt mane ad primaʒ. Con
tra quos eſt illud apl̃i ad Ro. xiij. Hora eſt
iam nos de ſomno ſurgere. Cauſam ſub=
dit. Nox preceſſit: dies aũt appropinq̃bit.
Nam aues valde mane incipiunt cantare
ad deũ laudandũ: qđ eſt cõtra verecundiã
hoĩs pigritantis. Unde Ambro. in libro de
officijs. Quis chr̃ianus nõ erubeſcat ſine
pſalmoꝝ modulatione diẽ trãſire: dum mi
nutiſſime aues ſolenni deuotiõi ortũ diei
ꝓueniant ꝛ ſubſequant. Sic chriſt[9] de ma
ne ibat ad locum orõnis cõem. Joan. viij.
Diluculo iterum venit in tẽplum. Sic dent
q2 facit oĩs iuſtus. Eccl̃i. xxxix. Juſtus cor
ſuum tradit ad vigilandum diluculo. Sed
quidam dormiunt vſq3 ad horam nonam:
tunc primo ſurgunt ad orõnem. Secunda
concluſio. Nullus laicus habens vſum ra=

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E tiõnis excuſatus eſt ab actu deuote oratio
nis. Hoc probat ſanctus Tho. in. iiij. ſen.
diſti. xv. q. ij. arti. j. Nam lex gratitudinis
hoc requirit ⁊ honeſtatis: vt qui quotidie
recipit beneficium continue debet eſſe gra
tus benefacienti. Cū igit laici cõtinue vtā
tur donis dei: ideo dixit chr̄s nõ ſolū cleri
cis: ſ3 etiā laicis. Oportet ſemp orare. Sp
ſc3 tpe aduerſitatis ⁊ pſpitatis. Uel ſp. i.
in loco ⁊ tpe: q2 pceptū affirmatiuū nõ ob-
ligat niſi loco ⁊ tempore. Clerici enim ſe-
pties in die; ſm illud Ps. Septies in die
laudem dixi tibi. Nā ſaraceni. xvij. vicibus
orant in die. A fortiori debent orare chri-
ſtiani ad minus ſepties. Nullus ergo chri-
ſtianus eſt excuſat9 ab or̄one imo nec3 mu
tus: q2 põt orare in mēte ⁊ corde: ſi non po
teſt ore. Ubi aduertēdū q quilibet chr̄ian9
obligat9 eſt ad triplicē orõnē. ſ. mentalem:
vocalē ⁊ corpalē. Primo eſt obligatus ad
orõnē mētalē: ne dicat nobis illud Eſaie.
Hic ppl's labijs me honorat: cor aūt eoru3
longe eſt a me. Jō dr̄ de ɔſe. di. v. non me-
diocriter. q non verbis tm̄ ſed corde oran-
dus eſt dñs. Et ĩ orõne nil aliud debet ani-
mus cogitare q̄3 illud qđ pcat: non em̄ mul
F titudine verboꝝ flecti põt deus vt homo.
Quia melior eſt. v. pſalmoꝝ decātatio cu3
cordis puritate: q̄3 totius pſalterij modu-
latio cū anxietate cordis. vt dicit in ca. nõ
mediocriter vbi ſ. Jdeo dicit Augu. in re-
gula. Cū oratis deū hoc verſet ĩ corde qđ
pfert in ore. Sup quo Hugo. Sepe inquit
oram9 ⁊ alibi corde intēdim9: nec ipſum qđ
dicimus recolim9. Sed illā orõnē de9 non
exaudit: cui ipe qui orat non intēdit: qđ in-
ſtinctu diaboli ſepe fieri ſolet: ſciens vtili-
tatē orādi ⁊ nobis inuidēs grām impetrā-
di: immittit orantib9 cogitationū tumult9
vt mentē ab orõne diuidat: ⁊ fructū oratio
nis tollat. Hec Hugo. Cuius exēplū legit
in vitaſpatrū de ſctõ Machario: qui cū ve-
niſſet ad fratres ſuos orantes vidit demo-
nes q̄ſi puulos ethiopes diſcurrētes huc
atq3 illuc. Si alicui digitū ſuper oculos po-
ſuiſſent ſtatim dormitauit. Si cui in os mi-
ſiſſent digitū oſcitare eū faciebāt. Apđ ali-
quos etiam in mulierꝝ ſpecies vertebant.
Apud quoſdam edificabant aut portabāt:
aut alia quecūq3 agētes apparebant. Sā- G
ctus aūt Macharius hac viſione comple-
ta: ſingulos fratres diſcutiebat: ⁊ ſic vnum
quēq3 deluſum in ſua cogitatione inuenit
quemadmodū per oſtenſorē fuerat reuela-
tum. Jdeo in principio oīm canonicarum
orationum ſolebant ſe fratres ⁊ alij religi-
oſi munire ſigno crucis cõtra infeſtatiões
diaboli: cum dicunt. Deus in adiutorium
meum intende. Solet etiam diabolus nõ-
nunq̄3 aliquos orantes viſibiliter moleſta-
re atq3 corporaliter. De quo nota in vitaſ-
patꝝ li. ij. c. xvj. Jdem patet de ſancto An-
thonio. Secundo chr̄ianus eſt obligatus
ad or̄onem vocalem. ſicut patet p. s. Tho.
in. iiij. diſt. xv. Jdeoq3 dicit apl's. Pſallam
ſpiritu. i. voce: pſallam ⁊ mēte: ⁊ hoc ad ex-
citandum interiorem deuotionē. Secūdo
ppter redditiõem debiti: vt. ſ. orās ſeruiat
deo corde ⁊ ore. Si tm̄ vox orantem diſtra
heret a deuotione ab eo eſſet ceſſandū. vt
patet in Anna matre Samuelis pphete q̄
loquebatur in corde: ⁊ tm̄ labia eius moue
bant: ⁊ vox penitus nõ audiebatur. vt3. j.
Regū. j. Debent tm̄ ita ſubmiſſa voce orare H
q non infeſtent celebrātem ⁊ hominē oran
tem. Tertio eſt obligatus ad orationē cor-
poralem. ſ. proſternendo ſe vel genua fle-
ctendo: ſicut iudei mouent totum corp9 in
oratione. Quidā orant iacendo. Sicut ora
uit dauid qñ deprecat9 eſt p paruulo. vt3
ij. Regū. xij. Et ingreſſus ſeorſum iacuit
ſuper terrā. Et in hoc denotatur humilita
tis effectus: ⁊ precipue recordatio huma-
ne fragilitatis ⁊ infirmitatis: ſicut Job di-
cebat. Memēto q̄ſo dñe q ſicut lutum fece-
ris me: ⁊ in puluerem reduces me. Quidā
orant ſedendo. Sic orauit Moyſes ſedens
ſuper lapidem: quem Aaron ⁊ Hur pone-
bant ſubter eum: quando Joſue ſuperabat
Amalech. vt patet Exo. xvij. Et deſignat
contemplationis exceſſus ſeu raptus. Sic
orauit ſancta Monica mater Auguſtini:
que ſemel fuit rapta vltra cubitū ſuper ter-
ram clamādo. Uolemus in celum: volem9.
Quidam orant ſtando: vt Judith ſtās an-
te lectum Holofernis orabat vt dñs con-
fortaret eam. Et ſignificatur deſiderium
patrie celeſtis. Sic orabat publicanus qui

A ſtans a lõge ⁊c. vt patet Luce. xviij. Qui
dam orant oculis eleuatis in celum. Sic
orabat chr̄s quando Lazarum ſuſcitauit.
Quidam etiam expanſis manibus: ſicut
Moyſes: ac ſi dicerent cũ ſponſa illud Cã-
tico. Trahe me poſt te: curremus in odorẽ
vnguentorum tuorum. Quidam flexis ge-
nibus: ſic orauit Salomon quando vtrun-
qꝫ genu flexit in terram. vt patet. iij. Regũ.
viij. Sic etiam orauit Paulus qui dicebat.
Flecto genua mea ad deum patrem domi
ni mei Jeſu chriſti. Et ſignificat obedienti-
am quam debent habere ad deum. Quidã
orant ꝓſtrati ſuꝑ terram. Sic orauit Heli-
as in vertice carmeli: cũ pronus in terram
ſe poſuit: ⁊ faciẽ ſuã ĩter genua ſua ⁊ orãs
dñm ſuũ vt daret pluuiã: ⁊ grãdis pluuia
facta eſt. Sic proſtrati orauerũt viginti q̃-
tuor ſeniores qui ceciderunt corã agno ha-
bẽtes ſinguli cytharas ⁊ phialas aureas
plenas odoramentis: q̃ ſunt orationes ſan
ctoꝝ: ⁊ omnes angeli ſtabant in circumitu
B throni ⁊ ſenioꝝ ⁊ quatuor animaliũ ⁊ ce-
ciderũt in ↄſpectu throni in facies ſuas et
adorauerũt deũ. Et ſignificant excellenti-
am diuine maieſtatis ſuꝑ oẽs creaturas.
Caueant tñ homines nunc: ne hmõi ſitus
orationis faciant ꝓpter vanam gloriã vel
laudẽ humanã acquirendã. Contra quos
ait ſaluator Math. vj. Cum oratis nõ eri-
tis ſicut hypocrite: qui amant in ſynago-
gis ⁊ in angulis plateaꝝ ſtantes orare vt
videant᷑ ab hominibus. Amen dico vobis
receperũt mercedem ſuam. Sequit᷑ ibidẽ.
Tu aũt cuȝ oraueris intra in cubiculũ tuũ:
⁊ clauſo oſtio ora patrẽ tuum in abſcõdito
⁊ pater tuus qui videt in abſcõdito reddet
tibi. ¶ Sed diceres quid debeo orare. Re-
ſpondet ſaluator noſter. Sic orabitis. Pa-
ter noſter qui es in celis ⁊c. Quam oratio-
nem tenetur quilibet ſcire ſub pena peccati
mortalis. Laici debent hanc dicere in teu
tonico: clerici in latino. Hec oratio precel-
lit primo docentis auctoritate: quia chr̄us
eam fecit. Secundo p̄cellit verboꝝ pauci-
tate. Tertio precellit vtilitate. Hec oratio
breuiſſima eſt. Primo ideo vt citius addiſ-
catur. Secũdo vt melius retineat᷑. Tertio
vt nullꝰ de eius ignorãtia excuſet᷑. Quar-
to vt eo frequẽtius dicat᷑. Quinto vt tediũ
in dicendo remoueat᷑. In qua petimꝰ oĩa C
que nobis neceſſaria ſunt in vita preſenti ⁊
in futura. Petimus enim tria bona nobis
neceſſaria ad vitaȝ beatam. Primo dei ve-
neratiõẽ ne a nobis cõtemnat᷑. Ideo di-
cimus. Sanctificet᷑ nomen tuum: vt nomẽ
dei qđ in ſe eſt ſanctũ: a nobis ſemper ſan-
ctum habeat᷑. Secũdo dei gubernationẽ:
cum dicimus. Adueniat regnum tuum. ne
diabolus in nobis regnet: ſed tu domine.
vel adueniat regnum tuũ id eſt vita beata.
Tertio petimus voluntatis ſubiectionem.
cũ dicimus. Fiat volũtas tua ſicut in celo
⁊c. i. nos q̃ terreni ſumꝰ faciamꝰ volunta-
tem tuam: ſicut angeli ⁊ anime beate. Sic
etiam petimus a nobis remoueri quatuor
mala. Primum eſt vite indigẽtia: ⁊ hoc pe-
timus cum dicimus. Panem noſtrum ⁊c.
Et ſm̄ Augu. noĩe panis oĩa vite humane
neceſſaria intelligunt᷑. Secũdus defectus
ſeu malũ eſt culpe: quẽ remoueri petimus
cuȝ dicimus. Dimitte nobis debita noſtra
⁊c. Tertiũ malũ eſt tentationis imminen-
tia. Hanc remoueri petimꝰ cũ dicimus. Et D
ne nos inducas in ten. Quartũ eſt mali p̄-
ſentis ⁊ infirmitatis diffidentia cuiuſlibet
tribulatiõis: vel a malo culpe future perpe
trande. Alias coincideret cum malo. ſ. quo
petimus a malo liberari eterne dãnatiõis
cũ dicimꝰ. Sed libera nos a malo. Tertia
cõcluſio. Quãuis vbiqꝫ ſit orandum deuo-
tius tñ in eccl'ia q̃ alibi eſt diuinũ auxiliuȝ
implorandũ. patet ꝑ illud Jo. iiij. vbi chr̄s
dixit mulieri ſamaritane. Venit hora quã-
do neqꝫ ĩ mõte hoc neqꝫ hieroſolymis ado-
rabitis p̄rem. i. cultus gẽtilium ⁊ iudeorũ
ceſſabit: ſed adoratores veri adorabunt pa
trem in ſpũ ⁊ veritate: quia deus vbiqꝫ eſt
dicente propheta. Si aſcendero in celũ tu
illic es: ſi deſcẽdero ad infernum ades. Er-
go poteſt adorari in campo ⁊ in domo ⁊c.
Tamen oratio fit conueniẽtior in eccl'ia q̃
alibi. Ergo quãdo volumus orare debemꝰ
venire ad eccl'iam: que ꝓprie locus orõnis
eſt. dicente domino. Mathei. xxj. Domus
mea domus orationis vocabitur dicit do-
minus. Illius dicti rõnem nota ſuperius ĩ
ſermone de adoratione humanitatis chri.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

E Peccant ergo illi qui in eccleſia aliud faci-
unt ſcilicet garrulando ⁊ cachinnādo. Cō-
tra quos dr̄ de emunitate eccleſie li.vj.ca.
decet domum dei. Ubi ſic dicitur. Ad eccle
ſias humilis ſit ⁊ deuotus ingreſſus. Sit
in eis quieta conuerſatio: deo grata: in-
ſpicientibus placita. Sequitur. Nullus in
locis eiſdem ſeditionem excitet: conclama
tionem moueat: impetū ve committat. Ceſ
ſent in illis vniuerſitatū ⁊ ſocietatum qua-
rūlibet conſilia ⁊ publica perlamenta: ceſ-
ſent vana ⁊ multofortius feda ⁊ prophana
colloquia: ceſſent confabulatiōes quelibet
Sint poſtremo quecūqz alia que diuinum
turbare poſſint officiuz: aut oculos diuine
maieſtatꝫ offendere ab ipis ꝑſus extranea
Ne vbi eſt pctōꝝ venia poſtulanda: ibi pec-
candi det occaſio. hec ibi. Legit in ſpecu.
hiſto.li.viij.c.cxviij. ꝙ fuit quidaz ſubdia-
conus in ciuitate toletina. Qui dū i die q̄-
dam ſolenni archipreſuli celebranti aſſiſte-
ret: vidit in feneſtra demonem ſedentēm ⁊
ſcribētem ibidem verba que due muliercu-
F le in ſecretis ſuarū tragediarū ꝑ impudici-
cias euomebāt. Sed cū multiloquiū locus
anguſtus nō capet apphenſam cū dentib⁹
⁊ vnguibus pelliculā peſtifer ſcriba detra-
here cepit vt dilataret. Dumqz fortiter tra-
heret caſu impegit caput ad murum cartu-
la de dentibus elapſa. Et tm̄ ſuſcitauit fra
gorē: vt diaconus exiſtimaret eccliam fun
ditus corruiſſe. Quo viſo diaconus riſit: ⁊
circunſtantes mirari ceperūt cur rideret.
Finita miſſa viſionē eis expoſuit. Ideo di-
cit Aug. In oratorio nemo aliquid agat ni
ſi ad qd̄ factū eſt ⁊ vn̄ nomen accepit. Qd̄
nobis omnibus preſtare dignet ille qui cū
patre ⁊ ſpiritusancto viuit ⁊ regnat i ſecu-
la benedictus. Amen.

Ertiū qd̄ debet fieri in ſabbatis eſt
legis ⁊ ꝓphetarū auditio. Nam po-
pulus chriānus nō minus debet ſe
retrahere ab auditione legis ⁊ ꝓphetarū
in ſabbatis ⁊ dn̄icis diebus q̄ꝫ ppl's iudai-
cus: ſed popul⁹ iudaic⁹ deuote audiuit in
ſabbatis voces ꝓphetaꝝ. ſicut dicit Actu.
xiij. Uiri fratres audite ꝑncipes vr̄i igno-
rantes Jeſum ⁊ voces ꝓphetarum que ꝑ
om̄e ſabbatū leguntur iudicantes impleuē-
rūt. Ideo dr̄ de cōſe. diſt. j. c. Qui in die ſo
G lenni ꝑtermiſſo eccleſie cōuentu ad ſpecta
cula vadit excōicetur. Ideo dicit .c. ſeq̄nti
Epus nullum prohibeat ingredi eccliam ⁊
audire verbū dei ſiue gentilem ſiue hereti-
cū ſiue iudeum vſqz ad miſſam cathecumi-
noꝝ. Dicit Archidia. ſuper verbo cathecu
minorum. ꝙ hec miſſa durat vſqz ad offer-
toriū. Et dicit miſſa qa ꝑces nr̄as ferat ad
deū. Sed miſſa ꝓprie dr̄ in tēpore ſacrifi-
cij: quando cathecumini foras mittuntur:
quando leuita clamat. Si quis remanſe-
rit cathecuminus: exeat foras. Hec archi-
diaconus. Sufficit enim ꝙ tam gentilis q̄ꝫ
iudeus poſſunt intereſſe qn̄ predicatur ver
bum dei. vnde dicitur de cōſe. diſti. j. Oēs
fideles qui conueniūt in ſolennitatibus ſa
cris ad eccleſiam ⁊ ſcripturas apoſtoloꝝ
⁊ euāgeliſtarum audiant. Ibidem ca. Sa-
cerdote verbum dei in eccleſia faciēte qui
egreſſus fuerit de auditorio excōicetur.
Si chr̄us legit in ſabbatis ſynagogas in-
traſſe. vt patet Lu. iiij. vbi dicit ꝙ intrauit
H ſm̄ conſuetudinē ſuam in die ſabbati ſyna-
gogam: ⁊ ſurrexit legere: ⁊ traditus eſt ei
liber Eſaie. Rō huius eſt: ꝙ .ſ. in ſabbatis
debemus audire ſacrā ſcripturaz: qa alijs
diebus ſunt ſeculares occupati in labori-
bus corpalibus: ⁊ ſic non pn̄t intēdere ver
bo. Sed in ſabbatis id eſt dominicis dieb⁹
nemo eſt occupatus in labore manuū. Er-
go tunc debet cibare animam ſuam cum ſa
cra ſcriptura ⁊ lege diuina: quā nemo de-
bet ignorare: quia dr̄ extra de regu. iu. lib.
vj. Ignorantia facti non iuris excuſat. Cir
ca qd̄ ſciēdum ꝙ verbum diuinum ⁊ ſacra
ſcriptura eſt audienda ſeptupliciter: ſcꝫ
Feſtinanter ſine tardatione.
Apparenter ſine occultatione.
Reuerenter ſine deriſione.
Humiliter cum ſubiectione.
Diligenter cum attentione.
Obedienter cum operis exhibitione.
Perſeueranter ſine ceſſatione.
¶ Primo eſt audienda ſacra ſcriptura fe-
ſtinanter ſine tardatione: dicente Jacobo
in ſua cano. capi. j. Sit omnis homo velox
ad audiendum: tardus autem ad loquen-
dū: qꝛ a pueritia debet hō incipere audire

verbum dei. Ideo dr̄ Eccleſia. vj. Fili a iu
A uentute accipe doctrinã: ⁊ vſq; ad canos
inuenies. Et ſi eam dilexeris audire ſapi-
ens eris. Exemplo Nicolai de toletina: de
quo legitur ꝙ in pueritia terebat limina ec
cleſiarum ⁊ que ibi audierat in armariolo
pectoris ſui abſcondebat. Ergo parentes
debent filios ſuos docere vt viſitēt ſermo-
nes. Non ſolum debet cito incipere in iu-
uentute: ſed etiam debet tempeſtiue veni-
re in principio ſermonis. Cōtra quod mul-
ti faciūt qui veniunt quando iã finitus eſt
ſermo: quia anteq̄ ſe ornent in capite cum
crinibus ⁊ peplis ⁊ ſotularibus preterit tē
pus ſermonis: ⁊ ſic negligunt diuinū ver-
bum. Et ſi venerint mox ⁊ incontinenti re
cedunt. Contra illud quod dicitur de cōſe.
diſtin. j. c. Sacerdote. vt ſupra patuit. Uel
diſcurrunt de eccleſia ad eccleſiam. ¶ Se-
cundo eſt audiendū apparenter ſine occul
tatione. Non enim debetis ire ad cameras
aut ad loca occulta ⁊ audire ibi verbū dei.
Ideoq; precipit̄ ꝙ in aperto ⁊ publice de-
bent predicare. vtꝫ Math. x. dicit enim ibi
chr̄s. Quod dico vobis in tenebris: dicite in
B lumine ⁊ predicate aperte. Et q̄d in aure
auditis. i. priuatim. predicate ſuper tecta ⁊
publice. Dicit glo. ibi ꝙ loquitur iuxta mo-
dum paleſtine: vbi ſolent in tectis reſidere
que nō ſunt cacuminata ſed equalia. Ideo
dixit chr̄s. Ego palam locutus ſum mūdo
⁊ in occulto locutus ſum nihil. Idem dicit̄
extra de hereti. c. cū ex iniuncto. Quidam
laici merito arguendi ſunt: ꝙ occulta con-
uenticula celebrant: officium predicatiōis
ſibi vſurpant: ſacerdotū ſimplicitatē delu-
dūt: ⁊ eoꝝ cōſortiū aſpernant̄ qui talibus
non inherent. Deus em̄ qui eſt lux vera q̄
oēm hominem venientē in hūc mūdum il-
luminat: intantum odit opera tenebraꝝ vt
ap̄los ſuos in mundum vniuerſum p̄dica-
turos euãgeliū om̄i creature miſſurus eis
preceperit apte dicens. Quod dico vobis in
tenebris dicite in lumine: ⁊ quod i aure au
ditis: predicate ſuper tecta. Hec ibi. Sunt
ergo vitanda conuenticula occulta laicoꝝ.
ſed apte ⁊ publice predicationes frequen-
tande. ¶ Tertio eſt audienda reuerenter
ſine deriſione. ſ. vt nullū predicantem ap̄lī
ce ſedis auc̄te miſſum audire erubeſcat. rō C
hui9 eſt: q2 q̄ p̄dicantē ſpernit: ſpernit eum
qui miſit eū. i. chr̄m. iuxta illud Lu. x. Qui
vos audit me au. ⁊ q̄ vos ſpernit me ſper. ⁊
q̄ me ſpernit ſpernit euꝫ qui me miſit. Hoc
dicit Hugo in ſuo didaſcalon dicens. Pru
dens lector vel auditor omnia libenter le-
gat: omnes libenter audiat. Non ſcripturã
non perſonam non doctrinam cuiuſcunq;
ſpernat. Sequit̄. Nō quantū ſciat ſed quã-
tū ignoret cōſideret. Ergo ab om̄ibus diſce
q̄d tu neſcis. Dicit Iſido. ꝙ delphini mira
biliter delectant̄ in auditu melodie. Ideo
ad vocem ſimphonie: quã naute aliq̄n faci-
unt conueniūt: ⁊ ſaltant in aquis ⁊ letant̄
intm̄ ꝙ aliq̄n retia piſcatoꝝ ingrediuntur:
⁊ ſic capiuntur. Non curant an ſeruus an
dn̄s an diues ⁊ paup ſonum faciat. Mora
liter. Sic nos ſumme delectari debemus
in auditu melodie ſacre ſcripture: que ali-
q̄n grauiter ſonat de penis inferni: aliquã-
do alte de gaudijs paradiſi. Nec pſona eſt
deſpiciēda aut ſubſannanda: q̄a hanc me-
lodiam p̄dicationis non facit p̄dicator ſed
ſpūſſanct9. iuxta illud Math. x. Non enim D
vos eſtis qui loquimini: ſed ſpūs patrꝫ vr̄i
qui loquit̄ in vobis. Sed hoc eſt ꝯtra mul
tos q̄ ita ſunt affectionati ad vnã perſonãꝫ
ꝙ alios ſpernūt: non attendentes ꝙ aliq̄n
meliora pocula bibuntur de vaſe teſteo q̄
de aureo. Legit̄ em̄ de beata Tecla ꝙ libē
tius audiuit pauluꝫ q̄ barnabam: vtrunq;
tn̄ audiuit. ¶ Quarto debem9 audire ver-
bum dei humiliter cum ſubiectione vt nul-
lum docentem de deo vel de ſalute aīe hō
paruipendat: dato etiam ꝙ prius audiue-
rit vel melius ſciuerit. vn̄ Chryſo. Eadem
audire etiam ſcientib9 p̄deſt. Aliam ratio-
nem ponit Ualc. lib. viij. dicens. Plus pro-
deſt homini docētem audire q̄ in libris ſtu
dere: q̄a vehementior fit imp̄ſſio in menti-
bus audientium ex viſu doctoris ⁊ auditu
q̄ ex ſtudio in libro. Aliam rationēꝫ ponit
Hierony. in prologo biblie dicens. Neſcio
quid latentis energie viue vocis actus ha-
bet ⁊c̄. Exm̄ habemus de ſancto Antho-
nio. de quo legit̄ ꝙ ſemel audiuit in quadã
predicatione illud verbum euãgelij Mat.
xix. Uade ⁊ vende omnia que habes ⁊ da

E pauꝑib⁹ ⁊ veni ſequere me. Jlle reputans
illud verbum ad ſe fore dictū: ſtatim ad de-
um cōuerſus fuit. Licet forte ꝓus illud ver
bū audiuit aut legit: tñ non tm̄ eum mouit.
Simile legiꝶ de b. Nicolao de tolentino q̇
dum adhuc ſecularis eſſet audiuit ab vno
fratre nr̄i ordinis illud verbum. j. Joan. ij.
Nolite diligere mūdū neqꝫ ea que in mun-
do ſunt. Jllud cordi ſuo ita fuit impreſſum
ꝙ ſtatim incepit ĩgredi religionē: ⁊ ſermōe
finito mox fratrem adijt. Ergo nullus con
temnat ſimpliciū fratrū ſermonē: qꝛ in ſim-
plicitate ſermonū eſt frequenter ſalus ⁊ vi
ta aīaꝝ. iuxta illud Sap. j. Jn ſimplicitate
cordis querite illum. Exēpluꝫ ptꝫ in apl̄is
chr̄i: q̇ quāuis nō fuerūt ph̄i aut rhetores
ſed ruſtici ⁊ piſcatores: tñ cōſtituti ſunt ſu-
per populum dei tanq̄ magr̄i ⁊ doctores.
Refert Grego. in lib. dial᷑. de q̇dā viro pro-
babilis vite: q̇ tāto amore ſcripturarum ar-
debat: vt eis continuū ſtudium impēderet.
Cumqꝫ ꝑ multos dies creſcēte ſciētia cre-
ſceret deſideriū: cepit tādem ſapiētia elat⁹
imprudēter ſpretis ſimplicioribus ſcriptu-
ris ꝓfunda ⁊ obſcura rimari: ſic ꝙ incidit
in errores: ſed miſeratione diuīa per reue-
F lationē diuinā eſt admonitus: ne amplius
harū ſcripturaꝝ ſtudijs incūberet: ſed ſan
ctorū patrū vitā ⁊ mores legeret: ⁊ ſic ad
priſtinū ſtatuꝫ eſt reduct⁹. Jdeo admonet
nos Apl̄us ad Hebre. xiij. dicēs. Fratres
doctrinis varijs ⁊ peregrinis nolite abdu
ci. Legimus de ſancto Hiero. ꝙ fuit flagel
latus: eo ꝙ legeret cuꝫ delectatione libros
gentiliū ⁊c̄. ¶ Quinto verbum dei eſt dili
genter audiendū cū attētione. Jn cuius fi
gurā dñs dixit ad Ezech. iij. Comede vo-
lumen ⁊c̄. Suꝑ quo dicit gloſa. Volumen
eſt ſacra ſcriptura: quam tunc hō comedit
qñ legendo vel audiendo eam in arca me-
morie recōdit: ne per negligentiam de cor-
de pereat. Ad hoc hortaꝶ quemlibet noſtꝝ
ſpūſſanctus. Prouerbio. iij. dicens. Fili mi
ne obliuiſcaris legis mee: ⁊ precepta mea
cuſtodiat cor tuū. Longitudinē em̄ dierū
⁊ annos vite ⁊ pacem apponent tibi. Sed
heu multi ſunt qui valde negligenter audi
ūt ſacram ſcripturam. Dicunt em̄: ſufficit
nobis audire miſſam: de predicatione non
eſt curādū. Contra quos Joañ. viij. dicit. G
Qui ex deo ē ⁊c̄. ſed tales ex deo nō ſunt
ergo ꝟba dei nō audiūt. Et ſi audiūt: hoc
faciunt cū magno tedio. Contra quos dici
tur. j. q. j. ca. interrogo. vbi dicit Aug. Jn-
terrogo vos fratres ⁊ ſorores: dicite mihi
quid vobis plus eſſe videꝶ corpus chr̄i: an
verbū chr̄i? Si vultis vere reſpōdere: hoc
dicere debetis ꝙ nō ſit minus verbū dei q̄
corpus chr̄i. Suꝑ q̇ dicit Archid̄. in Roſa-
rio. Non em̄ minus prodeſt nobis predica-
tio q̄ corpus chr̄i. Archi. de cōſe. di. j. quā
do aūt. Quia ꝑ predicationē dimittuntur
mortalia: ⁊ ita etiam videꝶ plus prodeſſe.
Nam licet ꝑdicatio ſit corpe chr̄i minor di-
gnitate: eā tñ ſumentib⁹ eſt maī⁹ efficiendi
ptāte verbū dei. i. ꝑdicatio q̄ eſt qñqꝫ cauſa
correptiōis ⁊ emēdationis: ⁊ ita ꝑ ꝯñs re-
miſſiōis. Frāgit em̄ corda nr̄a ꝑ timorem.
Hiere. xiij. Nonne verba mea q̄ſi ignis ar-
dēs ⁊ q̄ſi malle⁹ cōterēs petras. Jtē cōte-
rit ꝑ dolorē. vñ pſ. Cor ꝯtritū ⁊ humiliatū
de⁹ non deſpicies. Jtē liq̄facit per amoreꝫ
Cañ. v. Aīa mea liq̄facta eſt: vt dilectus
meus locut⁹ eſt. Jtē pſ. Factū eſt cor meū H
tanq̄ cera liqueſcēs. Jtē viuificat. ad He-
breos. iiij. Viuus eſt em̄ ſermo dei ⁊c̄. hec
Archid̄. Jdeo dicit Aug. vbi ſupra in ca. in
terrogo. Jdeo quāta ſollicitudine obſerua
mus: qñ corpus chr̄i nobis miniſtratur: vt
nihil ex ipſo de manibus nr̄is in terram ca
dat: tāta ſollicitudine obſeruemus ne ver-
bum dei qđ nobis erogaꝶ: dū aliud aut co-
gitam⁹ aut loq̄mur de corde puro pereat:
qꝛ non minus reus erit qui verbū dei negli
gēter audierit: q̄ ille qui corp⁹ chr̄i ſua ne-
gligentia in terraꝫ cadere permiſerit. Hec
Aug. Dicit Joānes de mandauilla in tra-
ctatu de deſcriptiōe terre ſctē. ꝙ ſaraceni
videntes lr̄as ſoldani: genuflectūt ſe ante
eas ⁊ adorant eas: ac portantib⁹ oēm hu-
manitatem quā poſſunt oſtendūt. Sic nos
debem⁹ reuerēter lr̄as oīpotētis dei nobis
miſſas ſuſcipe: ⁊ eis cū omni prōptitudine
obedire. Sed multi non curant audire ne-
qꝫ obedire. Contra q̇s loquiꝶ Aug⁹. in tra-
ctatu de arbore interdicti dicens. Jmpera
toris ſacr̄a. i. decreta nemo ſine ꝑiculo ſui
ſanguis contēnit: ſed oēs ſuſtinēt cū tre-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

A moꝛe ⁊ veneratione: ⁊ adoꝛant viliſſimam
cartulā atramēto ſcriptā: ⁊ velut diuinos
apices adoꝛāt: ſed cum ſcripture diuine le=
gūtur: verba dei tonāt: ipſe dñs quodāmo
do p̄ñs p̄ſentib⁹ loquit̄ ⁊ nō audit̄: aut fa=
ſtidioſe hoīes audiunt: aut qđ peius eſt fa=
bulis vacant. Imꝑatoꝛ lōge poſit⁹ de car=
tula loquit̄ ⁊ timet̄: ⁊ q̄ſi p̄ñs in illa carta
adoꝛat̄. Teſtimoniū dñi cuz recitat̄ ab ali
quibus contēnit̄. Ip̄m ꝓph̄e clamant: ap̄ſi
p̄dicant ⁊ euangelia loquūtur p̄ ſeip̄m hoi
bus fabulant̄ ⁊ nō audit̄. hec Aug. ¶ Sex
to ſcriptura diuina eſt audiēda obediēter
cum op̄is exhibitione. vt ſcz verba q̄ audit
ope adimpleat. Jō dr̄ Jaco. j. c. Frēs eſto
te factoꝛes ỽbi: nō auditoꝛes tm̄ fallentes
voſmetip̄ os. Jō ſequit̄. Factoꝛ operis hic
in facto ſuo btūs erit. Nam fruſtra audiun
tur ⁊ memoꝛia cuſtodiunt̄: ſi nō ope adim=
plent̄. Jō dr̄ Math. vij. Non oīs qui dicit
mihi dñe dñe non intrabit in regnū celoꝝ:
ſed q̄ facit voluntatez p̄ris mei. Vñ apoſto
B lus. Non em̄ auditoꝛes legis: ſed factoꝛes
iuſtificabunt̄. Ideo damnabunt nos ſarra
ceni: quia legem quam accepim⁹ a chꝛiſto:
non obſeruamus. Sumus ergo peioꝛes il=
lis: quia ipſi ſeruant legem cū ſtudio quam
acceperunt a machometo eoꝝ ꝓpheta: im
mo ſumus peioꝛes iudeis: qui potius int=
rent moꝛtem: antequā vellent tranſgredi
legem moyſi. Cuius exemplū ptz. ij. Ma=
chabe. vij. de machabeis. qui ideo moꝛtui
ſunt: quia noluerūt comedere carnes poꝛ=
cinas: quod eſt cōtra legem moyſi. vt patet
Leuit. xj. ¶ Septimo eſt ope adimplendū
ſine ceſſatione. ſ. ꝑſeuerando in bono ope=
re. Quia qui perſeuerauerit vſq̄ in finem:
hic ſaluus erit. Marci. xxiiij. Quaz nobis
concedat ille qui cum patre viuit ⁊c̄.

Explicit tertium preceptum.

¶ Incipit preceptum quartum.

HOnoꝛa patrē tuum ⁊ matrem tuam: vt lō
geuus ſis ſuper terraz: quā
dominus deus tuus datu=
rus eſt tibi. Exodi. xx. Ois
dilectio hominis in duobus cōſiſtit ſcilicet
dei ⁊ proximi. Ideo de⁹ poſt precepta pri
me tabule: que pertinent ad dilectionē dei
C voluit ⁊ poſuit precepta ſecunde tabule: q̄
oꝛdinant hominem ad dilectionē proximi.
Inter proximos etiam ſunt nobis paren=
tes propinquioꝛes. Ergo primo ponitur p̄=
ceptum de honoꝛatione parentuz. Et hoc
conueniens eſt: quia dicit magr̄ ſententia.
li. iij. diſ. xxxvij. Sicut primum preceptum
prime tabule reſpicit patrez in diuinis: ſic
primum preceptum ſecūde tabule reſpicit
carnalem patrem. Quia ſicut ille eſt princi
pium creationis: ſic iſte eſt principium ge=
nerationis. Conueniens eſt ergo propter
duo. Primo ex oꝛdine nature. Nam natu=
ra primo naturaliter agit in ſibi ꝓpinqua
diſpoſitione q̄ꝫ in remota: vt ignis natura=
liter calefacit partē aeris ſibi propinquam
magis q̄ꝫ remotā. Cum ergo natura filioꝝ
ꝓpinquioꝛ ſit nature parentū q̄ꝫ alioꝝ: q̇a
eſt oꝛta ⁊ deriuata ab eis naturalit̄: ⁊ reci
pere inclinat̄ vt citius ſubueniat ⁊ agat in
naturā parentū q̄ꝫ alioꝝ. Vñ dicit Baſili⁹
q̄ ciconie naturali inſtinctu cum vident pa
D rentes confectos ſenectute: in volatu ſup=
portant eos ⁊ in pluuijs calefaciunt: ⁊ ali
menta eis ꝓcurant. Iſta rō tangit̄ per ſpi=
ritūſanctū. Eccli. vij. vbi dicit̄. Honoꝛa pa
trem tuum: ⁊ gemitus mr̄is tue ne obliuiſ=
caris. Memēto q̄m niſi p̄ illos nō fuiſſes.
Jō retribuas illis q̄m ⁊ illi tibi. Secūda rō
eſt q̇ꝛ ỽa charitas debet eē oꝛdinata. iuxta
illud Cañ. ij. Oꝛdinauit in me charitatez.
Sup̄ quo verbo dicit Ambꝛo. q̄ oēs pꝛi=
mos ex charitate debem⁹ diligere: non ſo=
lum verbo vel lingua: ſed opere ⁊ ỽitate.
Ergo in tali dilectione oꝛdo eſt ſeruādus:
vt p̄mo deū: ſcd̄o parētes: tertio domeſti=
cos: q̄rto oēs alios. Ideo dicit ap̄ſus. j. ad
Thimo. v. Si q̇s ſuoꝝ ⁊ maxime domeſti
coꝝ curam nō habet fidē negauit: ⁊ eſt in=
fideli deterioꝛ. Quā regulam chr̄s cū ſue
mr̄is curam hr̄e nō potuit: relinquēs mun=
dum ⁊ vadens ad p̄rem: Joanni euange=
liſte eā cure cōmiſit. Ergo honoꝛare paren
tes eſt ꝓmū p̄ceptū ſcd̄e tabule. Et ꝙ chr̄us
dixit. Honoꝛa p̄rem tuuz ⁊ mr̄em tuam: vt
longeuus ſis ſup̄ terram quam dñs de⁹ da
turus eſt tibi. In ꝙ p̄cepto quatuoꝛ ponit̄.
Primo actuz, ibi, Honoꝛa, Scd̄o obiectum